

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Regionální identita a její projevy: Příklad ČR

Lucie Maxová

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lucie Maxová

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Regionální identita a její projevy: příklad ČR**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Regionální identita v České republice
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

BITTNEROVÁ, D.; MORAVCOVÁ, M. (2005). Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území ČR, Praha: Sofis

NOVOTNÝ, L.; HOUŽVIČKA, V. (2007). Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí, Praha: Sociologický Ústav AV ČR

PATOČKA, J.; HEŘMANOVÁ, E. (2008). Lokální a regionální kultura v ČR, Praha: ASPI

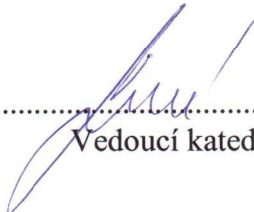
ŘEPA M. (2001). Moravané nebo Češi?, Brno: Doplněk

VLACHOVÁ, K.; ŘEHÁKOVÁ, B. (2004). Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do EU, Praha: Sociologický Ústav AV ČR

ZICH F. (ed.) (2003). Regionální identita obyvatel v pohraničí, Praha: Sociologický Ústav AV ČR

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Petra Kohoutková, Ph.D.**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Regionální identita a její projevy: Příklad ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. 3. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Petře Košťálové, Ph.D. za poskytnutou pomoc a cenné rady při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům a informátorům účastnících se jednotlivých fází výzkumu, které posloužily ke zpracování diplomové práce.

Regionální identita a její projevy: Příklad ČR

Regional Identity: The Case of the Czech Republic

Souhrn

Diplomová práce se zabývá projevy regionální identity občanů v rámci České republiky. Zaměřuje se na místní identitu ve třech regionech, kraji Jihomoravském, Středočeském a kraji Praha. Popisuje formování identity ve zmíněných oblastech v důležitých historických obdobích ovlivňujících vývoj Českého státu. Dále se zabývá současnou situací v krajích týkající se povědomí o příslušnosti k regionu, ve kterém lidé žijí. Zejména se soustředí na intenzitu identity moravské, spojené s prosazováním moravské národnosti. Seznamuje čtenáře s odlišnostmi v chování, jednání, zvycích, náboženství, mluvě, trávení volného času a dalších znacích typických pro obyvatele žijící v jednotlivých regionech. Cílem práce je na základě výzkumu odhalit, zda se ve vybraných krajích vyskytují specifické regionální identity či nikoli. Autorka nejprve prostřednictvím interview zjišťuje charakteristické rysy obyvatel jednotlivých regionů v různých oblastech lidského jednání. Poté pomocí anketního šetření rozhodne o možnosti zobecnění zjištěných charakteristik na širokou populaci obyvatel jednotlivých regionů. Následně studii typických případů z řad obyvatel žijících ve zkoumaných oblastech ověřuje, zda se charakteristiky zjištěné pomocí předchozích fází výzkumu reálně vyskytují u konkrétních obyvatel žijících v regionech. Vyzkoumané poznatky jsou na závěr porovnávány s odbornou literaturou zabývající se problematikou regionální identity v České republice.

Summary

This thesis deals with the manifestations of regional identity of citizens in the Czech Republic. It focuses on local identity in three regions, Southern Moravian Region, Central Bohemian Region, and Prague Region. It describes the formation of identities in those areas of important historical periods affecting the development of the Czech state. It also deals with the current situation in the region regarding the awareness of belonging to a region where people live. In particular, it focuses on the intensity of Moravian identity associated with promoting the recognition of Moravian nationality. It acquaints readers with the differences in behaviour, actions, customs, religion, and speech, recreational and other characteristics typical of people living in different regions. The aim of this work is based on research to discover whether they occur in selected regions of specific regional identity or not. The author first determined through interviews, the characteristics of the population of each region in various areas of human behaviour. Then by an investigation via public inquiry, it is decided on the possibility of generalization of the characteristics found in the general population, the population of each region. Subsequent studies of typical cases among people living in the surveyed areas examines whether the characteristics identified by previous phases of the research actually occur in cases of people living in the specific regions. Researched findings are ultimately compared to the literature dealing with the issue of regional identity in the Czech Republic.

Klíčová slova: Identita, regionální identita, Moravané, Středočeši, Pražané, identita česká, identita moravská, identita pražská, identita středočeská

Keywords: Identity, Regional identity, Moravians, Central Bohemians, Praguers, Czech identity, Moravian identity, Prague identity, Central Bohemian identity

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Cíl práce a metodika	5
2.1	Cíl práce.....	5
2.2	Výzkumné otázky	6
2.3	Hypotéza	6
2.4	Metodologický postup	7
2.5	Použité metody	8
3	Literární rešerše	10
3.1	Identita, identifikace	11
3.2	Regionální identita.....	15
3.2.1	Regionální identita v Evropě.....	19
3.2.2	Regionální identita v ČR.....	21
3.3	Historické souvislosti formování identit v ČR dle vybraných regionů	22
3.4	Projevy vybraných regionálních identit v ČR v současnosti	27
3.5	Stereotypy a předsudky jako součást lidské identity	30
4	Regionální identita v ČR: Praktická část	31
4.1	Metodologie	31
4.2	Interview	37
4.2.1	Analytická část	39
4.2.2	Výsledky	42
4.2.3	Závěr	44
4.3	Anketa.....	45
4.3.1	Analytická část	46
4.3.2	Výsledky	52
4.3.3	Závěr	56
4.4	Případová studie.....	57
4.4.1	Analytická část	59
4.4.2	Výsledky	79
4.4.3	Závěr	83
5	Diskuze	85
6	Závěr	88
7	Seznam použitých zdrojů.....	92
8	Přílohy.....	95
8.1	Příloha č. 1: Otázky k rozhovorům	95
8.2	Příloha č. 2: Anketa.....	97
8.3	Příloha č. 3: Grafické znázornění indexu regionální identity v krajích	105
8.4	Příloha č. 4 : Shrnutí charakteristických rysů zjištěných pomocí interwiev	106
8.5	Příloha č. 5: Vyhodnocení výsledků ankety – počty označení.....	108
8.6	Příloha č. 6: Vyhodnocení výsledků ankety - procentuální vyjádření	110
8.7	Příloha č. 7: Rozbor odpovědí na jednotlivé otázky ankety.....	111
8.8	Příloha č. 8: Shrnutí obecně platných typických charakteristik.....	121
8.9	Příloha č. 9: Výskyt obecně platných charakteristik u typických případů.....	123

Seznam grafů

- Graf č. 1: Schéma dimenzí regionální identity.....18
- Graf č. 2 : Příklady složek regionální identity..... 19
- Graf č. 3: znázornění indexu regionální identity v krajích.....105

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Přehled složení informátorů.....39
- Tabulka č. 2: Charakteristické rysy zjištěné pomocí interview..... 106
- Tabulka č. 3: Počty označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky.....108
- Tabulka č. 4: Procentuální vyjádření počtů označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky.....110
- Tabulka č. 5: Jihomoravané - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu.....121
- Tabulka č. 6: Pražané - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu.....121
- Tabulka č. 7: Středočeši - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu.....122
- Tabulka č. 8: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „J“.....123
- Tabulka č. 9: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „P“.....124
- Tabulka č. 10: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „S“.....124

1 Úvod

Výběr tématu diplomové práce vyplývá z postupující integrace České republiky do Evropské unie, spojené se stále se rozšiřující globalizací. K jevům globalizačním, při kterých dochází k vzájemnému ovlivňování kultur a jejich postupnému sjednocování a utváření tzv. euroidentity, se připojuje i protichůdný jev, posilování povědomí národních a regionálních identit.

S neustále sílícími integračními a globalizačními procesy vystupuje stále více do popředí zájmu problematika identity člověka vztahující se k nějaké oblasti, místu, které považuje za známé, do něhož patří. Člověk si v dnešní multikulturní společnosti může připadat ztracený a objevuje se u něj potřeba nalézt své kořeny. Stává se pro něj důležité, kým je ve vztahu k místu, odkud pochází, snaží si zodpovědět otázku, kam skutečně patří.

Sjednocování kultur, které se vyznačuje uniformitou a přibližováním se (zejména v oblasti střední Evropy) způsobem života dominantní kultury západoevropského typu s sebou zároveň přináší přirozenou potřebu člověka se od ostatních něčím odlišit.

Přes veškeré integrační tendence projevující se rozšiřováním Evropské unie zůstávají územní identity nižších prostorových úrovní jedněmi z nejdůležitějších kolektivních identit. Tyto identity jsou svázány s konkrétním teritoriem. Nejsilnější identitou tohoto typu je i přes sílící globalizaci stále identita národní. Česká národní identita je a v minulosti byla vždy spojena s českým územím. Velmi důležitou také stále zůstává příslušnost člověka ke konkrétnímu regionu, tedy identita regionální. Lidé se cítí být vázání ke svému sousedství, sídlu, vesnici, městu, kraji, zemi atd.

V této práci se autorka zabývá identitou regionální a jejími projevy v rámci České republiky. Pokusila se odhalit dlouhodobé tendence ve vývoji moravanství a češství v minulosti a jejich vliv na formování identit současných. Věnuje se vztahu Moravy a Čech, dvou zemí, které ve svých dějinách nesrostly do té míry, aby jedna z nich ztratila svou originalitu, opustila své původní kořeny a splynula s druhou oblastí. Přesto se tyto území od sebe za celá staletí příliš neodcizily ani nikdy, v historii českých zemí, nedošlo k jejich oddělení na delší dobu.

Konkrétně byly pro zkoumání projevů regionálních identit vybrány dva regiony, potažmo kraje, Středočeský a Jihomoravský. Tyto regiony byly následně na základě

průběžných výsledků výzkumu a pro potřeby dalšího zkoumání rozšířeny o kraj Praha. Výběr regionů vyplývá z historických souvislostí utváření místních identit v těchto oblastech. Dle historických pramenů se již se zakládání prvních knížectví v oblastech vytváří silné místní identity, které se navzájem proti sobě značně vymezují. Rivalita mezi regiony je velmi posilována se vznikem Velké Moravy a následně Přemyslovského státu. Se vzrůstající silou státních útvarů dochází k intenzivnějšímu uvědomování si místa, kde žijeme, kam patříme, které se pro lidi stává stále více důležité.

V posledních desetiletích dochází k vyzdvihování rozdílů mezi Čechy a Moravany obecně a k výrazné propagaci identity moravské. Ozývají se dokonce hlasy, které požadují zavedení moravské národnosti. Ještě radikálnější řešení je pro některé občany ustanovení Moravy jako autonomní oblasti v rámci republiky.

Jak velké rozdíly se vyskytují mezi identitami občanů žijících ve zmíněných regionech? Je povědomí o moravské identitě, potažmo národnosti tak silné, že může v budoucnosti dojít ke vzniku autonomní oblasti na území dnešní Moravy v rámci České republiky, nebo dokonce k jejímu úplnému oddělení? Na tyto a další otázky se pokusí autorka odpovědět prostřednictvím této práce.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce bylo odhalit charakteristické znaky identity občanů žijících v konkrétních regionech České republiky, kraji Jihomoravském, kraji Středočeském a kraji Praha. Zjistit typické rysy společenského chování a jednání lidí žijících v těchto regionech a určit, zda lze hovořit o specifických identitách dle regionů. V případě rozpoznání specifických regionálních identit vyzkoumat obecné rysy společné pro příslušné identity a rysy, kterými se od sebe identity odlišují. Následně shledat, zda se zobecněné charakteristiky jednotlivých identit vyskytují u vybraných zkoumaných typických případů. Na závěr jsou zjištěné poznatky z výzkumů konfrontovány s odbornou literaturou zabývající se problematikou regionální identity v České republice.

2.2 Výzkumné otázky

Autorka se ve své práci pokusila zodpovědět hlavní výzkumnou otázku a další výzkumné podotázky. Podotázky jsou zodpovídány v průběhu výzkumu na základě výsledků dle jeho jednotlivých částí. Na hlavní výzkumnou otázku je odpovězeno v samém závěru práce a jsou tak využity všechny informace z teoretické části a výsledky a poznatky z dílčích částí výzkumu.

Hlavní výzkumná otázka:

- Vyskytují se ve zkoumaných krajích specifické regionální identity?

Prostřednictvím empirického výzkumu byly postupně zodpovězeny následující výzkumné podotázky, přičemž pro každou z fází výzkumu byla použita právě jedna z otázek.

- Lze u obyvatel vybraných regionů rozpoznat určité společné charakteristické rysy?
 - Zodpovězena v první fázi výzkumu.
- Jakými obecnými rysy se občané jednotlivých regionů vyznačují?
 - Zodpovězena v druhé fázi výzkumu.
- Vyskytují se vyzkoumané obecné charakteristiky u vybraných typických případů z řad obyvatel zkoumaných regionů?
 - Zodpovězena ve třetí fázi výzkumu.

2.3 Hypotéza

V posledních desetiletích dochází k výrazné změně v uvědomování si důležitosti spojení s místem, ve kterém žijeme. Začínají se objevovat výraznější projevy identit vztahujících se k místu našeho žití, projevy identit regionálních. Do popředí se dostává zejména identita regionu moravského, která je nejsilněji vnímána v kraji Jihomoravském. Občané tohoto regionu často upozorňují na rozdíl mezi Čechy a Moravany a vyzdvihují svou odlišnost zejména proti obyvatelům středních Čech. Povědomí moravské identity stále sílí a ve spojení s přiznáním moravské národnosti je nyní také značně medializované. Objevují se i radikálnější hlasy, které požadují částečnou či úplnou autonomii pro oblast Moravy.

Pomineme-li medializaci otázky moravské národnosti, přesto není pochyb o tom, že existuje specifická moravská identita, která se nejsilněji projevuje zejména v Jihomoravském kraji a která se odlišuje od identity české, potažmo středočeské vyskytující se ve Středočeském kraji a která se zároveň značně liší od identity pražské objevující se v kraji Praha.

2.4 Metodologický postup

V teoretické části práce byla pomocí nastudovaných pramenů odborné literatury řešena problematika regionální identity v České republice. Je zde popsáno formování identity ve vybraných regionech (kraji Jihomoravském a kraji Středočeském s rozšířením pro potřeby výzkumu o kraj Praha) v důležitých historických obdobích ovlivňujících vývoj českého státu. Dále je vylíčena současná situace týkající se povědomí o příslušnosti k regionu, ve kterém lidé žijí. Zejména rostoucí přitažlivost identity moravské, spojené s prosazováním moravské národnosti.

V empirické části práce autorka usiluje o hlubší prozkoumání dané problematiky prostřednictvím ověřování hypotéz. Autorka použila smíšeného výzkumu, který se skládal ze třech kroků.

V prvním kroku byl zvolen kvalitativní typ výzkumu. Pomocí semistandardizovaných interview byly zjištěny společné rysy a odlišnosti v chování, jednání, zvycích, náboženství, mluvě, trávení volného času a dalších oblastech života jednotlivých dotazovaných žijících v kraji Jihomoravském, Středočeském a kraji Praha. Výsledky získané pomocí interview dále posloužily jako podklady pro sestavení ankety. Touto metodou kvantitativního charakteru se v druhé části výzkumu autorka pokusila docílit zobecnění zjištěných charakteristik o občanech jednotlivých regionů, jako názorů široké populace České republiky. Po tomto kvantitativním ověření bylo možné rozhodnout, zda získané charakteristické rysy z jednotlivých interview jsou skutečné obecné rysy v chování lidí žijících ve zkoumaných oblastech nebo jen individuální vlastnosti účastníků dotazování a jejich osobní názory ohledně typických charakteristik občanů daných regionů. Třetí částí výzkumu bylo ověřování zjištěných obecných znaků metodou případové studie u konkrétních typických případů z řad obyvatel zkoumaných regionů. Prostřednictvím této studie bylo možné zjistit, zda se jedná o skutečné charakteristiky identit jednotlivých

regionů nebo jen společenské stereotypy, zjednodušené soubory představ o příslušnicích daných regionů, pomocí kterých si lidé zjednodušují orientaci v masové společnosti.

Zjištěné poznatky byly na závěr porovnávány s odbornou literaturou zabývající se problematikou regionální identity v České republice.

2.5 Použité metody

V teoretické části práce se autorka zabývá kompletací a vlastní interpretací nastudované odborné literatury a dalších pramenů zabývajících se řešenou problematikou.

V empirické části práce autorka použila k dosažení výsledků smíšeného výzkumu, pomocí tzv. míchání metod (Hendl, 2005, s. 60). V tomto typu výzkumu se postupně střídají kvantitativní a kvalitativní metody, které jsou samostatně použity v jednotlivých fázích výzkumu. Na úvod se používají kvalitativní metody sběru dat, následuje kvantitativní statistické šetření pomocí strukturované ankety a poté se přistoupí k dodatečnému kvalitativnímu hloubkovému dotazování vybraných účastníků zkoumání. Shromažďování dat a jejich analýza probíhá samostatně pro každou fázi výzkumu.

Prostřednictvím míchání metod v rámci smíšeného výzkumu byly použity následující metody.

V prvním fázi výzkumu bylo použito semistandardizované interview, metoda, která je nazývána také rozhovor pomocí návodu (Hendl, 2005, s. 174). Návod má zde zajistit, aby byla během rozhovoru skutečně probrána všechna potřebná témata a tazatel na nic nezapomněl. Zároveň tazateli zůstane možnost pozměnit pořadí otázek a přizpůsobit je vyprávění dotazovaného a celkovému průběhu hovoru. Při realizaci rozhovorů s více dotazovanými je také možné provést jednotlivé rozhovory strukturovaněji, což následně ulehčuje jejich srovnávání a další zpracování. Dodržením určité struktury rozhovoru tazatel udržuje směr hovoru a zamezuje tomu, aby dotazovaný příliš odbočoval od hlavních témat hovoru. Současně je tu však ponechán dostatečný prostor dotazovanému, aby se sám mohl vyjádřit k příslušným tématům a vyjádřit tak bez omezení své myšlenky, názory a zkušenosti.

Autorka sestavila seznam primárních otázek, které se vztahovali k hlavní výzkumné otázce, na kterou měla získat odpověď prostřednictvím této části výzkumu. Pokládání

otázek přizpůsobovala tempu a průběhu celého rozhovoru a osobnosti informátorů. Podle odpovědí dotazovaných kladla doplňující otázky. V průběhu rozhovoru i jeho závěru byl ponechán každému informátorovi prostor, aby se sám vyjádřil a sdělil vše, co mu připadalo důležité k danému tématu, co nebylo součástí odpovědí na položené otázky a přesto je podle jeho názoru podstatné a vše, co dosud nebylo zmíněno.

V druhé fázi výzkumu se autorka pomocí statistického šetření snažila o ověření hypotézy a zobecnění informací získaných v kroku předchozím. Použila šetření pomocí ankety, jejíž respondenti byli vybíráni náhodným výběrem. Byla sestavena anketa obsahující 32 jednoduchých uzavřených otázek, ve kterých si dotazovaný mohl vybrat jednu či více z nabízených možností či zvolit možnost žádná z uvedených.

Ve třetí fázi došlo k detailnímu zkoumání vybraných informátorů prostřednictvím případové studie (Hendl, 2005, s. 104). Základem této studie je předpoklad, že důkladným prozkoumáním jednoho nebo několika málo typických případů lépe porozumíme jiným podobným případům. Pro prozkoumání regionálních společenství byli vybráni tři informátoři, vždy jeden z každého zkoumaného regionu. Autorka se snažila zjistit, zda se vyzkoumané obecné charakteristiky z předchozí fáze výzkumu vyskytují u těchto vybraných případů z řad obyvatel žijících v daných regionech. Byly popsány a analyzovány charakteristické znaky vyskytující se u těchto případů a porovnávány s výsledky předchozího zkoumání.

V rámci případové studie byly použity metody zúčastněného a nezúčastněného pozorování chování zkoumaných typických případů a jejich okolí.

Při zúčastněném pozorování se tazatel přímo účastní dění v sociální situaci, ve které se předmět výzkumu projevuje, je v osobním vztahu s pozorovaným a sbírá data, zatímco se on i dotazovaný účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací (Hendl, 2005, s. 193). Tato metoda byla vybrána z důvodu předpokladu rozdílů mezi pohledy členů a nečlenů sledovaných regionálních společenství na projevy jednotlivých regionálních identit. Domněnka o těchto rozdílech je založena na dvojím pohledu, který utváří naši identitu, jednak jaké máme vědomí sebe sama a naší příslušnosti k dané regionální skupině, dále to, jak nás vidí ostatní. Tento přístup vedl k bližšímu poznání jednotlivých objektů zkoumání a

také k lepšímu porozumění zkoumaného předmětu. Autorce se tak podařilo odhalit skryté projevy jednotlivých identit a zodpovědět otázky hlubšího charakteru.

Metoda nezúčastněného pozorování byla použita k pozorování chování jedinců ve skupině obyvatel jejich domácího regionu a následovala po zúčastněném pozorování, kdy autorka měla zjištěno, co přesně by měla pozorovat. Tato metoda je cíleně zaměřená na určité způsoby chování (Hendl, 2005, s. 202), které byly autorkou zjištěny v předchozích fázích výzkumu a nyní se je autorka snažila pozorovat u informátorů a v okolí jejich známých a přátel přímo ve zkoumaných regionech. Při návštěvách informátorů v jejich domácím prostředí si autorka snažila zachovat odstup a neutrální přístup ke zkoumaným jevům.

Během pozorování informátorů v terénu byla použita metoda nestandardizovaného interview, neformálního rozhovoru (Hendl, 2005, s. 175). U této metody dochází k přirozenému pokládání otázek tak, že si informátor často ani neuvědomí, že jde o výzkumný rozhovor. S jednotlivými informátory bylo provedeno několik takových rozhovorů, z nichž následující témata hovorů vycházela z rozhovorů předešlých. Tazatel se snažil o rozvinutí zajímavých témat a záměrně tak kladl takové otázky, aby se dozvěděl více potřebných informací o tématech, které byly zmíněny v hovoru předešlém, nebo nastolil témata nová.

V závěru studie autorka srovnává informace získané z předchozích částí výzkumu s poznatky zjištěnými u jednotlivých zkoumaných případů a začleňuje je do širších souvislostí.

3 Literární rešerše

Každý z nás má přirozenou potřebu někam patřit, zařadit se, definovat. Hledáme to, co nás odlišuje a učiní rozpoznatelným vůči ostatním a zároveň také to, co nás s ostatními spojuje, co máme společného. Třídíme lidi kolem sebe podle jejich vzhledu, chování, vlastností a rozlišujeme, kteří nám jsou nějakým způsobem podobní či blízcí a kteří se od nás odlišují. Ty, kteří nám jsou podobní, zahrnujeme do skupiny „my“, do které řadíme současně také sami sebe. Členství v této skupině nám dodává pocit spoluúčasti, pocit jistoty. Její členové jsou nám blízcí, jejich chování a jednání je nám většinou dobře známé, protože má podobné pohnutky jako to naše. Ty, kteří se nám zdají odlišní, označujeme jako „oni“.

Členové této skupiny jsou pro nás obvykle cizí, nerozumíme jejich jednání, jejich pohnutky jsou pro nás často nepochopitelné. Toto zjednodušené třídění lidí do dvou skupin, z nichž členové první skupiny jsou pro nás potencionální přátelé a členové druhé skupiny jsou tzv. cizinci, nám zjednodušuje orientaci ve společnosti, pomáhá nám porozumět světu kolem sebe (Roubal, 2010).

Společenství „my“ se utváří tím, že se vždy nějakým způsobem vymezuje proti společenství „oni“ a zároveň hledá společné charakteristiky členů společenství „my“. Základem vzniku takové skupiny je zpravidla nějaký aspekt, který je pro všechny členy skupiny společný, se kterým se členové ztotožňují, neboli identifikují. Vzhledem ke složitosti sociálních sítí se ve společnosti utváří množství takovýchto společenství vznikajících na základě nejrůznějších aspektů. Prostřednictvím těchto společenství a pomocí identifikace s jejich zásadami dochází k důležitému procesu sebeidentifikace, člověk si utváří svoji identitu. Tato identita je posilována pocitem hrdosti na vlastní skupinu, pocitem sounáležitosti s jejími zvyky, tradicemi, rituály, historií, jazykem atd.

Charakteristickým rysem společenství, který je společný všem jeho členům může být nějaká myšlenka, politická idea, náboženské přesvědčení, životní styl, nebo také stát, město, region, ve kterém žijeme. Ztotožňujeme-li se s obyvateli určitého regionu, oblasti, ve kterém žijeme nebo jsme žili, utváříme si svou regionální identitu.

Regionální identita je obvykle utvořena na základě místa – regionu kde jsme vyrůstali, žijeme nebo trávíme většinu času a bývá často posilována řadou společných znaků vztahujících se k danému místu nebo obyvatelům, kteří zde žijí. Těmito znaky může být společná historie, jazyk, dialekt, zvyky a tradice, podobný vzhled a další.

Pocit regionální identity může být různě silný. Pro někoho může být regionální identita důležitější, než identita národní, jiný ji nemusí téměř vůbec pociťovat.

3.1 Identita, identifikace

Pojem identita, anglicky identity, pochází z latinského slova identitas, které lze přeložit jako totožnost nebo také shodnost, stejnost, rovnost. V oblasti společenských věd je často užíván také pojem „Self“ (Tajfel, 1996, s. 143-168) nebo „Selbst“. U G. H. Meada v knize *Mind, Self and Society* se pojem „Self skládá z vlastností, které vznikají v průběhu

sociálních interakcí“ (Petrucijová, 2005, s. 26). Koncept identity se může vztahovat k identitě věci nebo k identitě člověka. V této práci se autorka zabývá lidskou identitou.

Někteří autoři dnes raději upřednostňují pojem identifikace před pojmem identita. Thomas Hylland Eriksen (Eriksen, 2007, s. 64) chápe utváření identity jako „...*kontinuálně probíhající proces*...“, tedy ztotožňování se. Klíčovými momenty v tomto procesu jsou kontrasty, zjišťování podobností a rozdílů vůči někomu jinému.

Rak (Rak, 2001 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 110) definuje identitu jako „*výraz přirozené lidské potřeby příslušnosti k vyšším celkům vystupňované někdy až k touze splynutí s ním.*“

Obecně lze identitu chápat jako proces sebe uvědomování člověka (Eriksen, 2007, s. 64). Uvědomění si sebe sama probíhá vždy v porovnání s ostatními. „*Identita je způsob, jímž se jedinec nebo skupina jednotlivců definuje, pocituje svou existenci (svou jedinečnost) a o něž se opírá, když si uvědomuje sebe sama ve vztahu k jiným*“ (Echaudemaison, 1995 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 110).

Dále můžeme pojem blíže specifikovat ze dvou pohledů, ze sociologického a psychologického hlediska. V sociologii je identita vnímána jako „*uvědomění si vlastní společenské (sociální) role*“ (Krákora, 2008, s. 41) z pohledu psychologie se identitou rozumí „*vědomí trvalé totožnosti vlastní osobnosti*“ (Krákora, 2008, s. 41). Pro potřeby této práce autorka využívá koncept sociologického pohledu na identitu.

Identita člověka není primordiální, tedy předem daná, není přirozená. Je procesem probíhajícím v životě každého jedince. Vývoj identity souvisí s dlouhodobým získáváním zkušeností člověka. Naše identita není statická, ale je jevem, který se proměňuje v průběhu celého lidského života. Jedná se o sociální konstrukt, který si každý z nás utváří v rámci interakce se svým okolím, sociálním prostředím. „*Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu jedince a společnosti*“ (Berger, Luckmann 1999, s. 171). Člověk si potvrzuje svoji totožnost až ve vztahu s jinými lidmi.

Potencionální předpoklad sebeurčení je přirozený pro každého z nás. Vyzrálá osobnost ví, kdo je a nemá pochybnosti o své vnitřní identitě. Identita však není samozřejmostí, nemusí u člověka nutně vzniknout. (Petrucijová, 2005, s. 26-27). Příkladem nám mohou být případy rozmělnění či vytracení vlastní identity, nebo jejího nenalezení. Např. Eriksen

ve své eseji *Idnetifikace* (Eriksen, 2007, s. 76-79) popisuje tzv. anomálie, tedy osoby, které se vymykají nejčastější sociální identifikaci typu buď-anebo, která je zpravidla závislá na kontrastech. Těmito anomáliemi jsou jedinci, kteří vzhledem k vlastní identitě nikam nepatří, jejich identita jimi nebyla nalezena. Eriksen zde popisuje tzv. *douglas*, míšence z Trinidadu, kteří nezapadají ani do jedné z tamních hlavních etnických skupin, afro-Trinidadců a indo-Trinidadců. Tento fenomén byl zaznamenán i v mnoha jiných společnostech, jsou pro něj užívány pojmy „*hybridita, kreolizace, synkretizmus*“ (Eriksen, 2007, s. 79). Tím, že u těchto lidí došlo k nenalezení či vytracení identity, nelze je jednoznačně zařadit do konkrétní skupiny jedinců a znemožňují tak vytyčení jasných hranic mezi skupinami.

Dalším jevem v souvislosti s problematiku sebe identifikací může být diasporická identita, která je „*formou rozpolceného vědomí, které může být následkem pronásledování nebo periodických migrací*“ (Petrucciová, 2005, s. 48). Sociální vyloučení (exkluze) imigrantů vyvolá zpětnou reakci, ve které např. náboženství nebo jiné tradiční kulturní hodnoty (zachování jazyka, folklorní zvyky, založení asociací atd.) jsou klíčem k přežití a odolnosti vůči okolním společenstvím.

Identitu lze dále rozlišit na identitu osobní (individuální) a identitu kolektivní (sociální) (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 110). Individuální identita vyplývá z přirozené potřeby někam patřit, zařadit se. Každý jedinec se snaží vymezit proti ostatním a definovat tak svoji jedinečnost. Kolektivní identita je založena na našem vědomí si sebe sama jako součásti některé skupiny (etnické, národní, jazykové, generové, náboženské atd.). Projevuje se vědomím příslušnosti k dané skupině a společně sdílenou představou o podstatných identifikačních rysech členů skupiny. Ve své práci se autorka věnuje příslušnosti jedinců k určité regionální skupině obyvatel, tedy identitou kolektivní, která je však ovlivněna potřebou člověka patřit k nějaké skupině, prostřednictvím které se definuje, tedy identitou individuální. V procesu uvědomování si sebe sama jako člena nějaké sociální skupiny, kolektivu, lze nalézt jisté společné znaky (Plavšák, 2001 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 111):

- a. „*Dochází k sebevnímání prostřednictvím specifických kulturních rysů.*
- b. *Společné vědomí se posiluje aktivními strategiemi inkluze nebo exkluze na základě pocíťování „my“ versus „oni“.*

- c. *Proces budování kolektivní identity nikdy nekončí a zahrnuje v sobě kolektivní paměť.*
- d. *Proces probíhá ve specifickém prostoru, který v sobě nese význam pro sebedefinující skupinu.“*

V této práci budeme hovořit o identifikaci sociální, tedy o tom, k jaké skupině jedinec náleží, i identifikaci individuální, tedy s kým se identifikuje a proti komu se odlišuje. Podle Turnera je „...*identifikace se skupinou pouze jedním ze tří základních momentů v teorii sociální identity, dvěma dalšími jsou kategorizace a srovnávání*“ (Petrucijová, 2005, s. 30). Prostřednictvím kategorizace naše socio-kulturní okolí získává smysluplnost. S ostatními členy dané sociální skupiny sdílíme určitý systém hodnot a norem chování, máme stejné vnímání světa kolem nás. Sociální srovnávání spočívá v uvědomění si sebe sama na základě srovnávání s ostatními. Z účelem vlastní identifikace každý člověk potřebuje skupinu, se kterou se ztotožňuje, nebo vůči které se distancuje.

Abychom mohli sebe sami identifikovat a najít tak shodné znaky s jedinci vlastní skupiny „my“ s kterými se identifikujeme, je zde důležitá různost, odlišnost od ostatních, kteří do skupiny „my“ nepatří. Ti odlišní, druzí, jsou obvykle z našeho pohledu řazeni do skupiny „oni“. Odlišování se od okolí je nezbytnou součástí lidského života. Henri Tajfel (Tajfel, 1982, s. 88) uvádí, že silná skupinová identifikace může vyústit v konflikt skupin „my“ a „oni“ a přispívá k napětí mezi skupinami.

Za základní znaky určující příslušnost jedince ke skupině jsou považovány pohlaví a věk, které zaujímají jistý sociální význam ve všech lidských společnostech. Dále se může člověk identifikovat pomocí příslušnosti k jazyku, domovu kde žil nebo žije, příbuzenství, národnosti, etnické příslušnosti, rodině, vzdělání, sociální vrstvy, sexuální orientaci, náboženství a dalším znakům. Rak (Rak, 2001 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 110) popisuje identitu z hlediska vztahu sounáležitosti jako:

- a. *„příslušnost k určitému území, politickému celku (stát, vlast, region, obec),*
- b. *příslušnost k určité etnické (jazykové) skupině,*
- c. *příslušnost k určité ideologii (náboženské, politické),*
- d. *příslušnost k určité sociální skupině,*
- e. *příslušnost stavovskou, profesní.“*

Identita je jednak relační a jednak situační, je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vtahujeme (relační aspekt) a v závislosti k dané sociální situaci (situační aspekt). V sociologii jsou oba aspekty popsány pomocí teorie rolí, kde každý jedinec je souborem mnoha rozdílných rolí, na základě kterých jedná v závislosti na situaci a osobách s kterými přichází do styku. (Eriksen, 2007, s. 68-69). Člověk může být zároveň synem, otcem, přítelem, nadřízeným atd.

V rámci kolektivní či sociální identity jde obvykle o ztotožnění se s členy nějaké skupiny na základě společné etnické příslušnosti, příslušnosti ke stejnému národu, jazyku, genderové či náboženské skupině atd. Budeme-li hovořit o příslušnosti k určitému území, konkrétně k místu, ve kterém členové dané skupiny žijí, jde o ztotožnění se s členy skupiny na základě příslušnosti k dané zemi, oblasti, regionu.

Dále se autorka zabývá individuální a kolektivní identitou občanů České republiky žijících v určitém regionu vztaženou k občanům z regionu jiného, tedy primárně identitou relačního charakteru. Předmětem této práce jsou regionální identity lidí žijících v kraji Jihomoravském, kraji Středočeském a kraji Praha vztažené k sobě navzájem. Není však možné zde vyloučit aspekt situační v případě, že u některých jedinců v závislosti na daných situacích bude převažovat střídavě pocit sounáležitosti s regiony jinými.

3.2 Regionální identita

Identita je sama o sobě pojmem obecným a abstraktním. „*Když se řekne identita, tak hledat její charakter (tvar, podobu, velikost, hodnotu apod.) je těžko představitelné a tímto výrokem nesdělíme nic konkrétního, nic srozumitelného. Pokud ovšem informaci o identitě nezapojíme do patřičného vztahu*“ (Roubal, 2003 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 110).

Abychom tedy specifikovali obsah a význam tohoto pojmu, je třeba jej použít v konkrétním vztahu. Ve vztahu k různým oblastem života můžeme hovořit o identitě kulturní, národní, regionální, biografické či konkrétně evropské identitě atd. V konceptu „*Sense of place*“ (Tuan, 1997 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 113) se pojem identita velmi často spojuje s otázkou vnímání místa. Jde o způsob, jak vnímáme našimi smysly prostředí, ve kterém žijeme. Význam míst si jedinec utváří prostřednictvím vlastních pocitů a pocitů dalších jedinců skupiny. Identita je pak tvořena významem místa

chápaného jako prostředí, do kterého jedinec a skupina patří. V této práci se autorka zabývá identitou člověka ve vztahu k regionu, ve kterém žije, tedy identitou regionální.

Abychom mohli pracovat s pojmem regionální identita, je nutné si nejprve přiblížit pojem region. Regionem je chápána určitá oblast, která vykazuje jisté shodné rysy. Označují se tak jednotky územně správního členění země, jejichž pojetí se v jednotlivých státech může značně lišit. V České republice můžeme tímto termínem označit kraj, tedy dle Klasifikace územních statistických jednotek Statistického úřadu Evropských společenství, územní jednotku NUTS 3 (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2010). Územně správní uspořádání České republiky na 14 krajů je příkladem geografických regionů, které vznikly politicky jako administrativní jednotky. V jiných případech může dojít ke vzniku regionů přirozenou cestou jako národních, kulturních či náboženských oblastí.

Regiony jsou přirozeně ovlivněny historickým vývojem společnosti v nich žijící. Jsou zastoupeny určitou specifickou kulturou, která se zde rozvíjí. Tato kultura souvisí s jejich tradicemi a historií. Budeme-li hovořit o odlišení geografických regionů z hlediska kultury, nejčastěji lze zmínit kulturní specifika a rozdíly např. v lidových krojích, dialektu, zvycích a tradicích, folklóru, architektonice, způsobu obživy atd.

Každý z nás žije v určitém místě (zemi, oblasti, regionu...), které považuje za své domácí prostředí a které je mu blízké svým okolím, atmosférou a lidmi kteří zde žijí. S lidmi žijícími ve stejné oblasti vytváříme tzv. „územní společenství“ (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 62). Toto společenství má vždy své typické rysy či jedinečné specifické charakteristiky, které danou oblast odlišují od území ostatních. Odlišuje-li se kultura regionu obecnými etnickými či národními rysy a rysy specifickými regionálními od srovnatelných oblastí, můžeme hovořit o „*etnografickém či národopisném regionu*“ (Jeřábek a kol., 2004, s. 38). Vykazuje-li dané území jisté společné znaky, odlišné od ostatních území a nejedná se o znaky příslušící samostatné etnografické skupině, lze jej z hlediska regionalizace považovat za „*region homogenní*“ (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 63). Uvnitř těchto regionů se při hlubším zkoumání mohou jednotlivé znaky lišit, oproti okolním oblastem jsou však natolik odlišné, že o území můžeme hovořit jako o regionu se specifickou kulturou. Porovnáváme-li různé regiony vzhledem k rozdílům v chování a v reakcích lidí zde žijících, můžeme zde nalézt určité charakteristické rysy, typické pro jednotlivé oblasti. Objevují se zde specifické charakteristiky v jednání a

chování obyvatel, které jsou společné pro obyvatele téhož regionu či oblasti a rozdílné od obyvatel regionu jiného. Tyto zjevné charakteristiky často mohou přecházet až v regionální stereotypy přisuzované jednotlivým regionům a potažmo jejich obyvatelům, které ovlivňují jednak naše chápání daného regionu a jeho obyvatel jako celku, a také jejich pohled na nás jako obyvatele regionu jiného. Na základě těchto regionálních charakteristik a stereotypů si člověk ve své mysli vytváří tzv. „*symbolické regiony*“ (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 63), které vznikají subjektivním tříděním náš (domácí) region a jejich (cizí) region. V těchto symbolických regionech hraje důležitou roli psychologický vztah mezi regionem a jeho obyvateli, často vytvořený společnou historií, jazykem či dialektem, příslušností k určitému etniku, místu, či významné osobě pocházející z daného regionu apod. Regiony mohou a nemusí být totožné s administrativním členěním dané země. U obyvatel těchto regionů se objevuje různě silné povědomí o specifických společenských a kulturních rysech, které se zde vyskytují, povědomí regionální identity. V některých oblastech je pocit společné identity v rámci regionu velice silný, v jiných regionech svou specifickou identitu lidé téměř nepocítují.

V této práci autorka pracuje s administrativně členěnými územními jednotkami NUTS 3, tedy kraji, které současně chápe jako regiony homogenní.

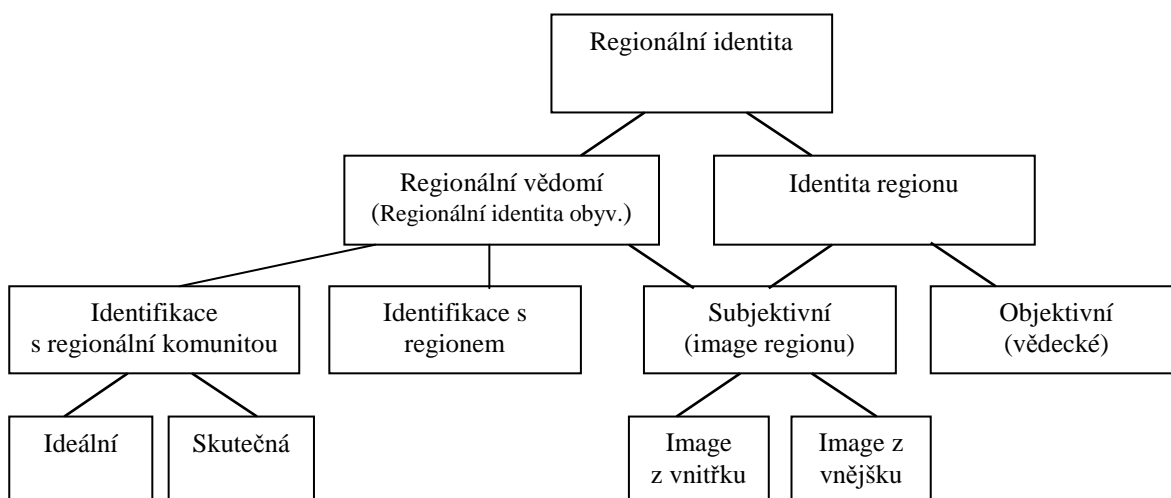
Pro utváření regionální identity jsou důležité zejména dva aspekty: čas a prostor. Z hlediska času je více než přítomnost důležitá minulost přeměněná do kolektivní paměti. Koncept kolektivní paměti zpracoval francouzský sociolog a filozof Maurice Halbwachs, který patří k předním teoretikům sociologie paměti. Jedná se o rekonstrukci minulosti sociálních skupin tak, aby odpovídala přesvědčením a potřebám přítomnosti a vyjadřovala tak skupinovou identitu. Kolektivní paměť funguje ve prospěch kolektivní identity. Zdůrazňuje podobnosti a kontinuitu členů určité společnosti a zároveň odlišnosti mezi skupinami „my“ a „oni“. Určité události dějin mohou být ve vzpomínkách na minulost z nejrůznějších důvodů pozměněny či úplně vypuštěny. Vzpomínka odráží pozici jednotlivce v sociálním prostředí, je tedy ovlivněna prostředím a kolektivem, v němž žijeme (Novotný, 2007). Prostřednictvím kolektivní paměti lze vyzdvihnout některé významné složky kultury, důležité historické události, které mohou posloužit k vylepšení obrazu dané kultury. Jiné, horší složky může naopak zatlačit do pozadí. Kolektivní paměť se tak často může stát velmi manipulativní. Povědomím o společné minulosti daného regionu se vytváří

mezi lidmi silné pouto a zároveň posiluje víra ve společnou budoucnost. Z hlediska prostoru dochází k soupeření územních identit, tedy míst, lokalit či regionů. V České republice můžeme hovořit např. o soupeření územních identit obyvatel dvou oblastí, Čech a Moravy.

Ztotožňuje-li se člověk s určitým regionem, vytváří si vazby nejen na daný region, ale také vazby ke skupině lidí žijících v tomto regionu.

Jak již bylo zmíněno, identitu rozlišujeme na identitu individuální a skupinovou, neboli kolektivní. Individuální identita vyplývá z přirozené potřeby někam patřit, zařadit se. Skupinová neboli kolektivní identita představuje vnitřní ztotožnění se s určitou sociální skupinou. Regionální identita je případem identity individuální i skupinové (viz. Graf č. 1). Přičemž individuální (subjektivní) složka je zde chápána jako regionální vědomí jedince a vztah jedince k regionu. Zdrojem identity je zejména paměť a zkušenosti jedince. Skupinová (kolektivní) složka je zastoupena regionálním vědomím a vzniká nalezením podobných nebo totožných znaků v regionální identitě skupiny lidí žijících na společném území a sdílejících společný kulturní odkaz. Společnými znaky mohou být shodné hodnoty, symboly, kulturní odkaz, společná vize, cíle atd. Zdrojem této složky identity je zejména kolektivní paměť a sociální interakce v komunitě.

Graf č. 1: Schéma dimenzí regionální identity

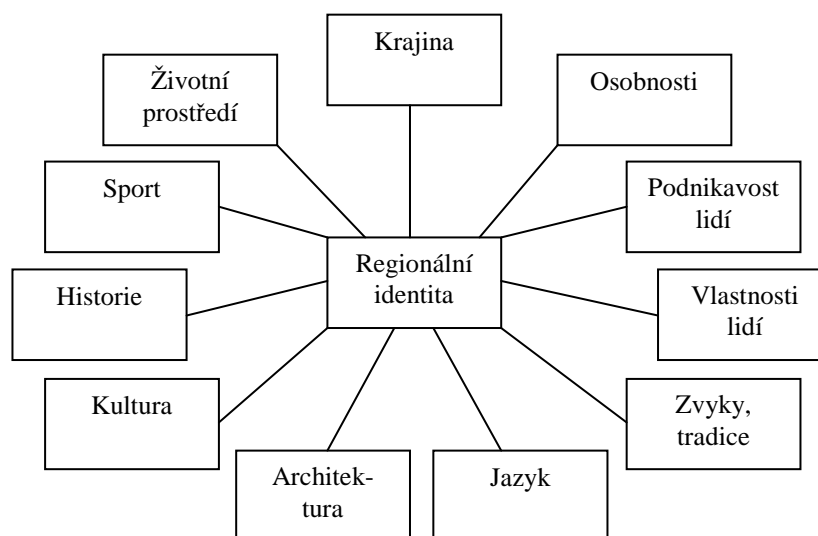

Zdroj: Passi, 1986 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 114

Jak vidíme v grafu, regionální identitu lze chápat ze dvou hledisek. Jednak jako regionální vědomí obyvatel, které je založeno na kolektivní paměti obyvatel regionu. Dále jako identitu regionu, tedy obraz regionu, který si v myslích vytvářejí jeho obyvatelé i lidé, kteří žijí mimo region (i ti, kteří ho třeba nikdy nenavštívili).

Regionální identita má komplexní povahu. Formuje se prostřednictvím prvků přírodních a společenských podmínek nacházejících se v daných regionech (viz Graf č. 2) a na základě přístupů jednotlivců a celých společností žijících k těmto prvkům.

Graf č. 2 : Příklady složek regionální identity

Zdroj: Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 131, upraveno

3.2.1 Regionální identita v Evropě

Ve 20. století vrcholí v Evropě utváření státních celků na nacionálním základě. Tyto integrační tendence vyvolaly potřebu nových utváření kolektivních identit. Svou identitu hledají národy malé i velké v rámci Evropy. Lidé hledají sami sebe, svou příslušnost k etnické skupině, k území, ve kterém žijí, hledají jeho místo mezi regiony, státy, nadstátními integračními seskupeními (Pánek, 2001, s. 20-21). Evropská i národní identita jsou identity s vysokou entitou a pro nás, častěji než globální či celosvětová identita, prezentují tzv. „*koncové identity (terminal identity)*“ (Staněk, 200, s. 68-102).

Se vznikem a rozšiřováním Evropské unie dochází k silným integračním tendencím evropských států do jednoho společenství. Přesto zůstává národní stát základní kulturní a politickou jednotkou. Národní identita je považována za jednu z nejdůležitějších skupinových identit, kterou začínáme pociťovat již v raném dětství (Staněk, 200, s. 103).

Lidé se cítí být většinou silně vázáni k zemi, ve které žijí. Mnozí z nich ale také pociťují silné pouto k menšímu územnímu celku, k regionu, kraji, obci, konkrétnímu místu, v němž se odehrává jejich každodenní život, nebo také k etnické, náboženské či jazykové skupině, která žije koncentrována v určité oblasti a potažmo jsou tak spjati s tímto územím.

V některých společnostech jsou určité identity důležitější, než jiné. Např. etnická identita je důležitá na Fidži, náboženská v Alžíru, třídní ve Velké Británii, národní identita je silná v Norsku a Skotsku a slabá v Anglii a Itálii (Eriksen, 2007, s. 68-69). V mnoha částech Evropy se vyskytuje velmi silné pouto obyvatel k oblasti, ve které žijí. Pouto k určitému kraji či regionu lze nazvat regionální identitou. Tato identita se většinou vyskytuje v oblastech se specifickými znaky, které se značně odlišují od okolních oblastí. Těmito znaky mohou být rozdílné přírodní prvky, kultura, náboženství, mluva, tradice, zvyky, vlastnosti obyvatel a další. Např. jazyková či nářeční diverzita je jedním z nejčastějších odlišností těchto oblastí.

Vlivem rostoucí mobility obyvatelstva a jednotné školní výuky spisovného jazyka ve světě ubývá jazyků a snižuje se i nářeční diverzita. V oblastech se silným pocitem regionální identity je však specifická mluva v daném území důležitým kulturním kapitálem odlišující obyvatel tohoto regionu od regionů jiných a v tomto smyslu zde může docházet k uchování a prosazování specifické mluvy či nářečí. Přesto, že ve většině případů, kdy se občan přestěhuje do jiné oblasti, dochází k přizpůsobení se majoritní společnosti, lidé se silným pocitem příslušnosti ke svému rodnému regionu si často mohou uchovat svou mluvu. Někdy dochází i k revitalizaci již zapomenutých nářečí např. katalánštiny, waelštiny.

Dialekt je považován za jeden z hlavních atributů religionismu a tedy, specifická mluva je znakem příslušnosti k danému regionu. Revitalizací upadajících dialektů dochází k posílení regionální identity občanů příslušného regionu.

Ve světě existuje spousta společností, které si na základě své regionální identity, posílené např. společným jazykem či historickým vývojem odlišným od majoritní skupiny prosadili větší či menší míru autonomie v rámci státu, kterého jsou součástí. Mezi nejviditelnější patří Galicijci, Katalánci a Baskové ve Španělsku, Skotové, Velšané a Irové ve Velké Británii, Vlámové a Valoni v Belgii a mnoho dalších (Šatava, 1994).

3.2.2 Regionální identita v ČR

V České republice nejsou rozdílné identity občanů různých regionů tolik patrné. Přesto zde lze jisté odlišnosti v chování a jednání obyvatel, podle toho, kde žili nebo žijí, nalézt.

Specifickou identitu občanů České republiky můžeme nalézt v pohraničí, tzv. „Sudetech“, oblasti lemující českou hranici s Německem, ve které došlo v minulosti k okupaci Němci za druhé světové války a po jejím skončení k násilnému vysídlování německy mluvících obyvatel. Za krátký čas tak došlo dvakrát ke ztrátě obyvatel jako nositelů regionální identity v této oblasti a k jejich obměně. O těchto oblastech se hovoří jako o regionech se ztracenou identitou (Houžvička, Novotný, 2007). V dosídleném pohraničí, vlivem nářečně i národnostně smíšeného obyvatelstva, které sem ve druhé polovině 40. let 19. století přišlo, se mluví tzv. „kolonizačním jazykem“ (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 64), který vznikl mísením dialektů. Výraznou kolektivní identitou se vyznačuje také oblast Těšínska, kde žije početná polská menšina (Bittnerová, Moravcová a kol., 2005, s. 81-98). Dále v České republice existují regiony s tradiční regionální identitou, které nedosáhly úplné suverenity např. Chodsko, Valašsko, Slovácko či regiony, které dosáhly suverenity a formování jejich identity následovalo, ve kterých je výrazně oddělena tradiční identita spojená s historickými zeměmi, např. Vysočina či Moravskoslezský kraj (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 73-74). Dalším regionem, ve kterém lze hovořit o specifické identitě občanů je Severočeský kraj (Mostecko, Teplicko), který byl v minulosti významný pro svou těžbu hnědého uhlí a dnes se značí zdevastovanou krajinou a tradičně vysokou nezaměstnaností. Podobně také kraj Severomoravský (Ostravsko). Schizofrenní identitární situace se objevuje u obyvatel historického území jihozápadní Moravy, Dačicka a Slavonicka. Zde se část obyvatel, která do oblasti přišla v rámci dosídlení nebo zrušení zemského zřízení, cítí být Jihočechy, ale původní obyvatelstvo má identitu spojenou s historickou zemí Moravou (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 74).

Další specifické identity lze nalézt bezesporu v krajích Jihomoravském, Středočeském a Praze, na které se autorka dále zaměřila ve své práci. Lidé žijící v Středočeském kraji a kraji Praha pojetí svojí vlastní regionální identity tolik neřeší. Jejich regionální identita, která bývá nazývána středočeskou, pražskou, nebo velmi zobecněně českou, není v rozporu s jejich identitou národní. Naopak s ní ve většině případů může splývat. U lidí žijících na

jižní Moravě lze nalézt určitý rozpor mezi jejich identitou místní a národní, budeme-li hovořit o místní regionální identitě jihomoravské a národní české. Lze u nich rozpoznat větší zájem o identitu vztahující se k regionu, ve kterém žijí, než u obyvatel některých jiných krajů v republice, např. kraji Středočeském. U mnohých lidí žijících a pocházejících z oblasti Moravy, zejména Jihomoravského kraje se navíc objevuje pocit moravské národnosti.

Síla regionální identity závisí především na tom, zda obyvatelé daného regionu mají pocit, že si svou jedinečnou identitu musí uchovat a je jim v tom nějakým způsobem bráněno, obvykle cítí-li se ohroženi obyvateli regionu jiného, často většího či silnějšího. Např. když je cizí region hospodářsky silnější, nachází se v centru země, na jeho území se vyskytuje hlavní město země, většina administrativních orgánů nebo orgánů státní moci, nachází se zde spousta architektonických památek nebo turistických center, je zde většina univerzit nebo je z nějakého důvodu regionem, který stát preferuje. V těchto oblastech často dochází k zakládání různých organizací, spolků podporujících specifickou identitu regionu, vznikají tu regionální symboly, vlajky. U některých obyvatel regionů může být pocit kulturní jedinečnosti a různosti od obyvatel jiných oblastí země tak silný, že mohou požadovat různé stupně autonomie pro svou oblast v rámci státu, případně úplné osamostatnění dané oblasti (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 63-64).

Výše zmíněné regiony, tedy kraj Středočeský, ke kterému pro požadavky výzkumu přidružíme také kraj Prahu, a kraj Jihomoravský se proti sobě značně vymezují. Z hlediska prostoru dochází k soupeření územních identit těchto regionů. Tím jsou velmi posilovány specifické regionální identity.

3.3 Historické souvislosti formování identit v ČR dle vybraných regionů

V práci se autorka věnuje vztahu dvou oblastí, Čech a Moravy a zabývá se projevy regionálních identit v těchto oblastech. V této části práce popisuje tendence ve vývoji češství a moravanství v důležitých historických obdobích a jejich vliv na formování identit současných.

Již v 8. století došlo na našem území v okolí řeky Moravy ke vzniku několika center, která ovládala oblast Moravy. Nejvýznamnějšími byla hradiště v Mikulčicích, Starém Městě, Uherském Hradišti a Olomouci, přičemž vedoucí postavení měly zřejmě Mikulčice (Třeštík, 2001, s. 107). Oblast řeky Moravy je však výjimkou. Na české části území se nenacházelo žádné takové hradiště, které by mělo centrální význam pro celou oblast. K prvním státním útvarům patřila Velká Morava, založena dynastií Mojžírovců v 9. století n. l., jejíž kulturní a mocenské centrum se nacházelo na území dnešní jihovýchodní Moravy. Říše zasahovala také na území osídlené českými kmeny. Roku 863 přichází do Velkomoravské říše misie vedená Konstantinem a Metodějem, jejímž výsledkem bylo vytvoření nového jazyka, staroslověnštiny, zavedení slovanské liturgie a vznik nezávislé arcidiecéze. Toto posloužilo jako „*cesta k demokratizaci kultury*“ (Sochrová, 2007, s. 64) prostřednictvím důrazu na vzdělanost a práva na kulturu ve srozumitelném jazyce. Staroslověnština a slovanská liturgie se staly atributy velkomoravské identity. V Kristiánově legendě můžeme najít obhajobu staroslověnštiny jako liturgického jazyka, což je možné označit jako povědomí autora o jakési etnické identitě (Krákora, 2008, s. 46). Nejednalo se však o identitu národní tak, jak ji chápeme dnes, jelikož do konce 18. století v Evropě nelze hovořit o národním povědomí či národní identitě. Důraz byl kladen na příslušnost poddaného ke konkrétnímu panovníkovi, od níž se odvíjí také příslušnost k dané zemi a vymezení se vůči mocenskému sousedovi, kterého pro Velkou Moravu představovala Východofranská říše. Lidé žijící na našem území se už od středověku značně vymezovali vůči svým sousedům, zejména Němcům, podle některých názorů trvalé soužití s německým etnikem uspíšilo vznik „*českého národního povědomí*“ (Křen 1992 in Krákora, 2008, s. 48).

Ve veršované Dalimilově kronice z přelomu 20. a 30. let 14. století lze zaznamenat první známky vnímání české identity. Neznámý autor ve svém díle kritizuje vše cizí a cizorodé prvky v kultuře jako módu, rytířské turnaje a dvorské slavnosti, které se mu jeví škodlivé. Je tu zřetelná silná zášť vůči německému etniku, které vlivem stále silnější migrace do českých zemí ve velké míře tyto cizorodé prvky do české kultury vnáší. V pověsti Oldřich a Božena autor „...*hledá proti němectví oporu v českém sedláku*“ (Sochrová, 2007, s. 67). Z díla je cítit autorův silný citový vztah ke všemu českému, který lze považovat za jisté vědomí české identity autora, v této době ho však ještě nemůžeme vnímat jako vyjádření nacionalismu.

Zánik Velké Moravy byl způsoben na počátku 10. století kočovnými kmeny Avarů. Část jejího duchovního a kulturního dědictví je však zachována v prostředí vznikajícího českého knížectví. Zánik Velké Moravy měl zásadní vliv na vnímání současné identity Čechů a Moravanů, protože „*naším centrem se nestala Morava a z nás Moravané*“ (Křen 1992 in Krákora, 2008, s. 43), ale centrem republiky jsou střední Čechy s hlavním městem Prahou, náš státní útvar se oficiálně nazývá Česká republika či Česko a občané v něm žijící Češi. Přesto se období Velkomoravské říše stalo důležitou součástí českých dějin a někteří lidé v něm hledají původ své identity dodnes. Právě v období první poloviny 10. století se zformoval základ naší identity „*...naše dějiny jsou od té chvíle české a my Čechy*“ (Křen, 1992 in Krákora, 2008, s. 44). Dokladem je svatováclavský kult. Český kníže Václav se po své mučednické smrti v roce 929 stal prvním svatým českých zemí a jejich „*přímluvcem a patronem na nebesích*“ (Pitro, Vokáč, 2006, s. 13). Stal se symbolem jedinečnosti českých zemí, výrazem jejich vlastní identity a identifikace s jeho osobou byla chápána jako vyjádření příslušnosti k české zemi. Od 14. Století se však stali „*hlavními moravskými zemskými patrony sv. Cyril a Metoděj*“ (Mezník, 2001, s. 42) a v oblasti Moravy tak odsunuli do pozadí sv. Václava, který byl dříve společný pro území Čech i Moravy. Vyjádření středověké české identity lze do značné míry ztotožnit s existencí zemských patronů. Vedle známého sv. Václava lze zmínit také sv. Vojtěcha, druhého pražského biskupa, sv. Ludmilu, manželku prvního historicky doložitelného českého knížete Bořivoje I. a vychovatelku vnuků Václava a Boleslava, či sv. Prokopa, zakladatele Sázavského kláštera (Krákora, 2008, s. 44-46).

Vznikající přemyslovský stát na území dnešních středních Čech byl už od svých počátků orientován na západní Evropu a také na západní církvi, která výrazně ovlivňovala život obyvatel. Symbolem české státnosti je považována dynastie vládnoucích Přemyslovců. Jediným sjednocujícím atributem středověké Evropy bylo křesťanství, které se postupně stalo také důležitou součástí českých zemí a připoutalo je pevně a natrvalo k Evropě. Dále významně ovlivňovala vývoj území jejich příslušnost k Svaté říši římské. Období 11. a 12. století lze tak vnímat jako mezník v „*evropeizaci střední Evropy*“ (Křen 1992 in Krákora, 2008, s. 46-47). České země se na více než osm set let staly součástí velké univerzální říše.

Po vymření Přemyslovců, se postupně na český trůn dostává další, dlouhou dobu vládnoucí dynastie, Lucemburkové. Za významného panovníka Karla IV, českého krále a

římského císaře, došlo k rozšíření českého státu od nynějška nazývaného země Koruny české. Připojením Slezska, obou Lužic, Braniborska a mnoha říšských lén ztratily české země, tedy Čechy a Morava svůj doposud český charakter. Karel IV zde založil pražskou univerzitu, nejstarší ve střední Evropě. Na její půdě docházelo ke střetávání lidí z celé Evropy, setkávaly se zde tedy mnohé různé identity, které ovlivňovali sociokulturní dění v zemi. Za vlády Karlova syna Václava IV se stupňující krize ve společnosti projevila „*odchodem nečeských univerzitních národů z pražského vysokého učení*“ (Krákora, 2008, s. 48). Dekretem kutnohorským tak byl zvýhodněn „český“ univerzitní národ, a přesto, že v sobě tehdy zahrnoval všechny poddané českého krále (tedy i německé etnikum, studenty a profesory z Uher a Sedmíhradska), lze tento akt vnímat z pohledu sílícího procesu uvědomování si vlastní, české identity.

Napětí ve společnosti vystupňovalo upálením mistra pražské univerzity Jana Husa 6. července 1415, který byl představitelem a stal se symbolem reformního proudu. S jeho myšlenkami se ztotožňovala velká část české veřejnosti. V této době bylo u šlechty a duchovenstva znatelné jisté české národní vědomí. Dokládají to revoltní listy, které čeští a moravští šlechtici posílali do Kostnice, kde byl Hus vězněn (Mezník, 2001, s. 42). Papež prohlásil České království za „*kacířskou zemi*“ (Kuras, 1999, s. 91) a nařídil křížáckou výpravu. Reformní hnutí, úzce spjaté především s „českou“ částí dnešní republiky, zažehlo první velkou evropskou revoluci. Kompromis mezi katolickou církví a českými reformátory pak uzavírají r. 1436 Basilejská kompaktáta. „*Okolnost, že katolicismus byl vytlačen do okrajových oblastí, obávaných převážně Němci, učinila z tolerance náboženské i toleranci národnostní*“ (Křen 1992 in Krákora, 2008, s. 51). V 19. století je husitská revoluce vydávána za vzor a symbol české národní identity a hrdosti.

Po nástupu Jagelonců na trůn v českých zemích dochází k výraznému oslabení královské moci na úkor šlechty, zemských sněmů a měst. Stavovské sněmy zcela autonomně rozhodovaly v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Horní a Dolní Lužici. Každá ze zemí Koruny české se vyvíjí do jisté míry autonomně a tak si zachovává vlastní identitu. Toto se odráží v intenzivnějším vnímání zemské identity, především české a moravské zejména u nižší a vyšší šlechty. Stejně uspořádání, pokračovalo i po nástupu Habsburků. Země Koruny české si přesto zachovaly jistou vnitřní soudržnost, vlastní identitu vzniklou

historickým vývojem na počátku 9. století, která zůstala zachována i do budoucna (Krákora, 2008, s. 48-54).

V době národního obrození v 19. století dochází k postupnému rozšíření českého národního povědomí i na území Moravy. V revolučním roce 1848 sice Markrabství moravské usiluje o autonomii Moravy a vytvoření moravské ústavy a bylo zahájeno jednání, které by zaručovalo Moravě postavení samostatné země v rámci Rakouska. Moravský sněm byl však následně rozpuštěn a z jednání sešlo (Šebesta, 2009, s. 37). Po zániku Rakouska-Uherska v roce 1918 dochází ke vzniku československého státu, který zahrnoval území Čech, Moravy, jižní části Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Následně se definitivně ruší Markrabství moravské a zakazuje užívání moravské zemské vlajky. „*Z celé Moravy tak zbyl jen její symbol ve státním znaku...*“ (Šebesta, 2009, s. 37). Roku 1993 vzniká Česká republika, stát složený ze dvou částí propojených silnými pouty, a přesto neztrácejících vlastní identitu (Pánek, 2001, s. 20-21).

V otázce historického vztahu kraje Jihomoravského a krajů Středočeského a Prahy (bereme-li je územně rozšířené na země moravskou a českou), vnímáme většinou jasněji střety a soupeření a ohrožení státní jednoty v době přemyslovské, husitské, či habsburské. Méně často se hovoří o tom, že po odeznění rozporů se obě území vracely zpět do původního státního útvaru. V historii existence dvou území v těsném kontaktu si zmíněné oblasti vytvořili společné občanství, jazyk a kulturu, které si v průběhu novověku udržely a rozvíjely je i v době krize, jakou byla např. nacistická okupace. V průběhu času se v obou zemích vybudovaly také společné instituce, které pomáhaly tyto země držet pohromadě. Takové tisícileté soužití je ve střední Evropě vzácné. Ze středověkého českého státu do dnešní podoby zůstalo právě jejich jádro, Čechy a Morava, dvě země s jazykově výraznou českou většinou, které se rozhodly společně tvořit Český stát (Pánek, 2001, s. 20-21).

Vzniká tu však jisté napětí mezi dvěma nejvýraznějšími metropolemi, Prahou a Brnem. V roce 1949 se země Moravskoslezská ruší a zavádí se kraje, Morava jako země zaniká (Šebesta, 2009, s. 37). Proti dalšímu vyhrocení dlouhotrvající bipolarity přispělo přenesení nejvyšších orgánů spravedlnosti na Moravu a vznik nových kulturních institucí, např. nakladatelství na Moravě. Také zde měl důležitý vliv proces regionalizace v 90. letech, který prosadil a přenesl řadu aktivit a kompetencí do krajů mimo Prahu a Brno. (Pánek, 2001, s. 20-21) Regionalizace je však mnohými občany České republiky značně

kritizována z důvodu nelogicky rozmístěných orgánů veřejné správy a administrativních center vzhledem k regionům.

Specifická identita občanů žijících v Čechách i na Moravě má hluboké kořeny. Obě území mají za sebou bohatou minulost, na kterou jsou tamní lidé náležitě hrdí. Přestože dnes by se s rozvojem pracovní i jiné migrace a masové společnosti předpokládalo stírání rozdílů mezi jednotlivými regiony, Češi i Moravané si stále zachovávají svou odlišnost. Dodržují své svátky a tradice, mluví specifickými nářečnými, zakládají si na svých krojích. Zejména u Moravanů se zdá, že se naopak snaží svou odlišnost vyzdvihnout.

3.4 Projevy vybraných regionálních identit v ČR v současnosti

V posledních desetiletích nabývají na významnosti rozdíly mezi Čechy a Moravany. Do popředí se dostává zejména identita regionu moravského, která je nejsilněji vnímána v kraji Jihomoravském. Občané tohoto regionu často vyzdvihují svou odlišnost zejména proti obyvatelům oblasti středních Čech, do které spadají kraj Středočeský a kraj Praha.

Lidé žijící ve Středočeském kraji a kraji Praha svoji regionální identitu příliš neřeší. Obyvatelé Jihomoravského kraje však mohou pociťovat určitý rozpor mezi jejich identitou regionální moravskou vztahující se k historickému území Moravy a národní českou, která se vztahuje k Českému státu. Lze u nich rozpoznat větší zájem o identitu regionu, ve kterém žijí. U mnohých lidí se navíc objevuje pocit moravské národnosti.

Změna politického a společenského vývoje v Československu po roce 1989 znamenala obrat státní administrativy ve vztahu k národnostním menšinám a etnickým skupinám. Nově dochází k respektování identit etnických a národnostních menšin. Jejich politické, společenské či kulturní aktivity nejsou již nadále omezovány a zejména v kulturní oblasti jsou často i podporovány (Bittnerová, Moravcová a kol., 2005, s. 50-52). Tento nový postoj se promítl v oblasti deklarování národnosti občanů České republiky ve sčítání lidí, domů a bytů v roce 1991. Po dlouhé době byla ve výsledcích sčítání úředně registrovaná romská, rusínská a židovská národnost i další méně početné etnické skupiny.

V Česku je národnostní příslušnost občanů spolu s dalšími údaji pravidelně zjišťována prostřednictvím sčítání lidu, vždy jedenkrát za deset let „dle zákona č. 296/2009 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011“ (Český statistický úřad, 2010). Národností se rozumí příslušnost k národu, národnostní nebo etnické menšině. Pro určení národnosti není v České republice žádný pevně daný znak, který člověk musí splňovat. Např. není rozhodující jeho mateřská řeč ani řeč, kterou člověk používá nebo lépe ovládá. Přihlášení se k určité národnosti je subjektivní záležitostí, založenou na pocitu osobní národní identity. Dle Listiny základních práv a svobod ČR má každý právo „svobodně rozhodovat o své národnosti“ (Parlament České republiky: Poslanecká sněmovna, 1998). Je možné přihlásit se také současně k více národnostem. V roce 1991 bylo umožněno deklarovat svou národnost nejen jako českou, ale i nově formulovanou moravskou a slezskou. V posledním provedeném sčítání lidu v roce 2001 bylo dokonce udání národnosti dobrovolné, tedy nebylo povinné údaj o své národnosti vyplnit.

Příslušníci národnostních menšin dlouhodobě žijící na území České republiky (v rámci ČSFR) však tohoto nového postoje k menšinám příliš nevyužili a přihlášení se k národnostem jiným, než české nebylo příliš početné. (Bittnerová, Moravcová a kol., 2005, s. 51-56). Při sčítání lidu v roce 2001 se počítalo s tím, že se zřejmě teprve zpětně projeví podpora a vstřícnost k národnostním menšinám tím, že se více lidí přihlásí k těmto národnostem, ale nestalo se tak. Respektování národnostních a etnických menšin ze strany státu vedlo paradoxně k opaku. Počet lidí hlásících se k národnostem a etnickým skupinám ve většině případů významně ubylo.

Výjimku tvořili lidé, kteří využili možnosti přihlášení se k moravské či slezské národnosti vedle národnosti české. V roce 1991 došlo k velkému jednorázovému navýšení počtu obyvatel zejména moravské národnosti (Šatava, 1994, s. 52). Tuto možnost využilo 1 362 313 lidí, kteří deklarovali svou národnost jako moravskou a 44 446 lidí, kteří označili jako svou národnost slezskou (Český statistický úřad, 2001).

Podle závěrů Českého statistického úřadu k tomu došlo do určité míry uměle v důsledku medializace moravské národnostní problematiky. K moravské národnosti se tehdy přihlásilo 13,2 % občanů (Český statistický úřad, 2001). Nejvíce obyvatel hlásících se k moravské národnosti bylo v Jihomoravském kraji, Více než 50 % podíl obyvatelstva s uvedenou moravskou národností měly okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Kroměříž a Vyškov (Český statistický úřad, 2001).

Stejně jako tomu bylo u ostatních národnostních a etnických skupin však již při dalším sčítání v roce 2001 lidé s moravskou národností v takovém množství sečtení nebyli. Při posledním sčítání lidu v březnu roku 2001 to bylo jen 380 474 lidí, tedy 3,7 % (Český statistický úřad, 2001). Ve srovnání s rokem 1991 přihlásilo téměř milion osob opět k národnosti české. 98 % všech občanů hlásících se k moravské národnosti ji deklarovalo na historickém území Moravy. Největší koncentrace obyvatel s uvedenou moravskou národností bylo opět v Jihomoravském kraji, 17,6 % (Český statistický úřad, 2001), v okresech Brno-venkov a Blansko. K moravské národnosti se přihlásilo více mužů než žen. Největší podíl má moravská národnost ve věkové kategorii od 15 do 24 let a od 45 do 59 let. Naopak nejméně lidí se k moravské národnosti hlásí ve věku nad 75 let (Český statistický úřad, 2001).

Nyní se po deseti letech opět blíží nové sčítání lidu, ve kterém se objeví dotaz na národnost občanů. Objevuje se zde tedy otázka, zda etnická mapa východní části státu bude rozložena podle deklarovaných národností české, moravské a slezské, nebo opět, jako při sčítání v roce 2001, převládne jazyková homogenita populace. Vzhledem k velkým rozdílům u deklarování moravské národnosti z předchozích dvou sčítání se můžeme jen dohadovat, zda obyvatelé moravské části republiky budou označovat svou národnost spíše za českou či moravskou

Politická strana Moravané, která je spojována se snahami za nezávislost Moravy, požaduje, aby v nadcházejícím sčítání lidu v roce 2011 byla moravská národnost výslovně uvedena na sčítacích arších. Dosud totiž, kdokoli se chtěl přihlásit k jiné národnosti než české, musel do archu národnost vypsát ručně (Šenkýř, 2010). Protestující chtěli dosáhnout toho, aby si lidé mohli vybírat z konkrétního seznamu národností včetně moravské a slezské. Tento požadavek však byl zamítnut, protože uvedení jen některých národností by bylo návodné a znevýhodňovalo by to národnosti neuvedené. Uvedení všech národností by naopak nebylo technicky možné. Oficiální vyjádření ČSÚ k uvedené problematice zní takto: *„Uvedení národnosti ve sčítacím listu osoby je dobrovolné. Dle svého osobního přesvědčení můžete uvést jednu nebo dvě, případně ponechat pole prázdné. Řešení nenabízet na formuláři volby k zaškrtnutí, ale ponechání otázky otevřené, odpovídá mezinárodním doporučením. Neuvedení možných národností neznamená*

potlačení některé z nich, ale naopak ponechání rozhodnutí na svobodné vůli každého občana” (Český statistický úřad, 2010).

Další sčítání lidí domů a bytů se bude konat v březnu 2011. Již v dubnu 2010 se konalo zkušební sčítání, ve kterém byly archy upraveny tak, aby bylo možné uvést dvě národnosti současně, tedy například českou a moravskou.

V dnešní mediální společnosti se otázky moravské národnosti chopily sdělovací prostředky. Spravedlivá vyváženost v zastoupení problematik Čech a Moravy v médiích by měla přispět k lepšímu vzájemnému porozumění, protěžování problematiky moravské národnosti však může naopak vést ke zřetelnějšímu vyhranění moravské identity.

3.5 Stereotypy a předsudky jako součást lidské identity

V rozvíjející se multikulturní společnosti po celém světě hrají významnou roli mimo jiné také předsudky a stereotypy. Stereotypy jsou šablonovité způsoby posuzování skupin nebo jednotlivců, které nejsou utvářeny na základě přímé zkušenosti člověka, ale jsou přebírány od ostatních a udržují se tradicí. Jedná se o *„...představy, názory a postoje, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám nebo k sobě samým...“* (Petrucciová, 2005, s. 40). Tyto představy o určité skupině nebo sobě samých se obvykle přenášejí z generace na generaci v rámci socializace a skrývají tak v sobě často emocionální podtext, který jim jednotlivé generace přisuzují. Zatímco některé z nich jsou postaveny na reálném základě, o věrohodnosti jiných by se dalo pochybovat nebo mohou být i zcela smyšlené. Jsou ustálenými představami, které většinou nejsou spojeny s osobní zkušeností. Tyto názory a postoje jsou relativně neměnné a často obtížně odstranitelné. Často přestože získáme jinou osobní zkušenost, budeme stále pokračovat se stereotypizací tak, jak jsme se naučili v rámci socializace od předchozích generací nebo v rámci skupiny.

Kategorizace je přirozená vlastnost člověka, kterou si zjednodušujeme realitu kolem nás. S kategorizací je úzce spjata stereotypizace. Zatímco kategorie jsou neutrálními, stereotypy se z nich stávají, přiřadíme-li jim nějakou fixní vlastnost, představu. Rozlišujeme představy o sobě samém, potažmo o skupině „my“, tzv. autostereotypy a představy o druhých jedincích a skupině „oni“, tzv. heterostereotypy. Vyskytují se

stereotypy pozitivní i negativní, přičemž autostereotypy jsou z pravidla pozitivními a naopak často inklinujeme k utváření negativních heterostereotypů.

Reálným projevem stereotypů jsou předsudky, předem zformované postoje k určitým jedincům, které se projevují bez ohledu na jejich individualitu. Hodnocení jedince je tak předem dané. Také předsudky mohou být pozitivní i negativní, ty negativní však obvykle převládají a někdy mohou vést až k diskriminaci určité skupiny. Prostřednictvím konkrétních předsudků vnímáme vše cizí a neznámé jako potenciálně nebezpečné (Petrucciová, 2005, s. 40). Stereotypy nám často pomáhají ospravedlnit naše jednání a chování vůči označené kategorii vycházející z předsudků.

Naši totožnost lze sledovat dvěma hledisky. Na jedné straně jak identifikujeme sami sebe a na straně druhé jak nás vnímají ostatní. Při vytváření si své sociální identity, uvědomování si příslušnosti ke skupině, si všímáme odlišností těch, kteří do naší skupiny nepatří a tím spoluutváříme identitu těchto „cizinců“. Vnímáme tyto rozdíly a získáváme pocit, že „my“ jsme zvláštní a někdy i lepší než „oni“, tedy ti rozdílní, ti s jinou identitou. Nevyhnutelným důsledkem styku členů skupin s rozdílnou identitou jsou předsudky, které někdy mohou být i zdrojem pocitů nadřazenosti. Jestliže má totiž člověk pocit, že je jeho identita ohrožena, objeví se obvykle negativní vnímání jiných skupin. Existuje zde silný vztah mezi autostereotypy a heterostereotypy. Co si myslíme o druhých, zároveň vykazuje něco o členech vlastní skupiny. Může dojít např. k promítání negativních vlastností vlastní skupiny do jiných skupin, zjednodušování jednání členů skupin v různých situacích a k redukci prezentování jinak složitých vztahů podle šablony „*my – dobrě*“ a „*oni – špatně*“ (Staněk, 2008, s. 103-104).

4 Regionální identita v ČR: Praktická část

4.1 Metodologie

Výsledků empirické části práce bylo dosaženo prostřednictvím smíšeného výzkumu, pomocí míchání metod (Hendl, 2005, s. 60) kvalitativního a kvantitativního charakteru. Tento výzkum lze rozdělit do třech jednotlivých fází, které na sebe navzájem navazují. V každé fázi výzkumu byly samostatně použity kvantitativní či kvalitativní metody.

Shromažďování dat z jednotlivých částí výzkumu bylo prováděno odděleně a jejich analýzy, vyhodnocování a z nich učiněné závěry byly pro každou část realizovány zvlášť. S výsledky dosaženými v předešlých fázích výzkumu autorka pracuje dále a využívá je jako východí k dalšímu zkoumání, aby tak dosáhla komplexnějšího prozkoumání dané problematiky.

V první fázi zvolila autorka kvalitativní typ výzkumu, metodu semistandardizovaného interview, neboli rozhovor pomocí návodu (Hendl, 2005, s. 174). Před realizací výzkumu si autorka připravila okruhy témat, které potřebuje s dotazovanými probrat. S pomocí těchto okruhů, tzv. návodu, který tazatelé pomáhá, aby při rozhovorech na nic nezapomněl a probral skutečně všechna potřebná témata, byly utvořeny dva typy schématu otázek, podle kterých autorka postupovala při rozhovorech. V prvním typu schématu byly otázky přizpůsobeny tak aby mohly být kladeny dotazovaným žijícím ve středních Čechách a později také v Praze, po rozšíření objektů zkoumání o obyvatele kraje Praha, pro které byly okruhy otázek společné. Druhým typem byly otázky pro dotazované z Jihomoravského kraje, ke kterým patří také informátor žijící v městě Brně, které spadá podle oficiálního členění státu (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2010) do tohoto kraje.

Předtím, než autorka vyrazila do terénu, byly oba typy otázek nejprve zkušebně položeny tzv. zkušebnímu informátorovi, aby si autorka zkontrolovala správnost kladení otázek, jejich smysluplnost, pochopitelnost a zda je možné se prostřednictvím těchto otázek dozvědět skutečně takové typy odpovědí, které jsou výzkumem požadovány. Na základě tohoto zkušebního rozhovoru byla utvořena konečná schémata otázek (viz. Příloha č. 1). Při jednotlivých rozhovorech byly respondentům postupně kladeny předem připravené otázky, přičemž jejich forma a tempo pokládání otázek byly vždy přizpůsobovány průběhu rozhovoru a stylu vyprávění informátorů. Během celého rozhovoru byl ponechán každému informátorovi prostor, aby sám vyjádřil a sdělil vše, co mu připadá důležité ve vztahu k danému tématu, co nebylo součástí odpovědí na položené otázky a přesto je podle jeho názoru podstatné a vše, co dosud nebylo zmíněno. V závěru rozhovoru byl každý z informátorů vždy přímo vyzván, aby sdělil svůj názor na zkoumanou problematiku.

Dotazovanými byly studenti vysokých škol žijící v regionech České republiky, kterými se autorka ve své práci zabývá. Nejdříve byli pro výzkum vybráni čtyři informátoři. Dva ze

Středočeského a dva z Jihomoravského kraje. Na základě poznatků z průběhu rozhovorů se však autorka rozhodla rozšířit množství informátorů, a to konkrétně o jednoho informátora žijícího v Praze a jednoho informátora žijícího v Brně. Hlavním důvodem byla nutnost zařadit do zkoumané oblasti navíc kraj Praha pro potřeby dalšího zkoumání.

Všechny rozhovory proběhly v průběhu března a dubna 2010. Byly realizovány formou individuálních osobních setkání. Před začátkem každého rozhovoru byl vždy dotazovaný informován o etice výzkumu (Hendl, 2005, s. 155-159) a musel sdělit svůj pasivní souhlas či nesouhlas s výzkumem. Autorka všem dotazovaným zaručila, že jejich identita nebude nikomu dalšímu odhalena. Každý byl ujištěn, že jeho odpovědi budou použity pouze pro výzkum, který je součástí diplomové práce a nebudou nikde jinde prezentovány, zveřejňovány ani spojovány s jeho osobou. Dotazovaní byli také informováni, že nemusí odpovídat na otázky, které by z nějakého důvodu považoval za příliš osobní nebo nepříjemné a že mohou kdykoli ukončit svoji účast v projektu.

Délka rozhovorů vždy závisela na jednotlivých respondentech. Někteří byli příliš struční a autorka musela klást množství doplňujících otázek, jiní byli naopak sdílnější, někteří i uhýbali od tématu a autorka je musela usměrňovat, aby se hovor ubíral správným směrem. Setkání trvala v průměru 1,5 hodiny, přičemž se autorka snažila věnovat samotnému rozhovoru minimálně 60 minut. Pro získání důvěry informátora a přirozený průběh rozhovoru bylo důležité dodržet určitá základní pravidla. Jedná se především o to, aby výzkumník neztratil možnost získání důvěry dotazovaného a tím i jeho otevřenosti v odpovědích. Každému byl nejprve vysvětlen smysl rozhovoru a představen projekt, kvůli kterému je rozhovor realizován. Na začátku rozhovoru byly kladeny otázky neutrální a lehčí a ty stěžejní a otázky složitějšího charakteru byly ponechány na pozdější fázi rozhovoru.

Ve druhé fázi výzkumu se autorka pomocí kvantitativních metod snažila ověřit výsledky získané z realizovaných interview prostřednictvím anketního šetření. Účelem této ankety bylo možné zevšeobecnění zjištěných charakteristik na celé populace žijící v jednotlivých regionech. Tento krok výzkumu umožnil autorce rozhodnout o každé jednotlivé charakteristice zmíněné v předchozích rozhovorech, zda je považována za všeobecně platnou pro příslušnou populaci v daném regionu nebo zda se jedná jen o osobní názor konkrétního dotazovaného. Zde došlo k selekci charakteristik, které jsou dále

považovány za všeobecně platné a autorka s nimi dále pracuje jako s názory většiny občanů České republiky. Tyto charakteristiky autorka použila jako podklady pro další část výzkumu.

Kritériem pro shledání charakteristického jevu jako všeobecného názoru občanů České republiky bylo zvoleno 50 % označení ze všech odpovědí respondentů, že se jedná o znak člena příslušného regionu, tedy nadpoloviční většina názorů, že jde o typický znak. Dosáhl-li nějaký ze zkoumaných regionů 50 % označení u některé z charakteristik, byla tato charakteristika zařazena dále do výzkumu a byla považována za všeobecně platnou pro občany daného regionu vzhledem k názorům občanů České republiky. Po vyhodnocení odpovědí se však autorka rozhodla pracovat i s některými charakteristikami, které kritérium 50 % označení nesplňují. Autorka tak rozhodla z toho důvodu, že u Středočechů bylo možné za obecně názorově platné charakteristiky považovat pouze dva znaky, které překročily hranici 50 %. U této skupiny bylo tedy dále pracováno i s dalšími charakteristikami, které dosáhly nejvyšších počtů označení (od 25 % více), přičemž bylo bráno v úvahu, že z výsledků výzkumu nevyplývaly jako ty převážně typické a nelze je považovat za všeobecně názorově platného občany České republiky. S realizací tohoto kroku byly do dalšího zkoumání dále zařazeny charakteristiky Pražanů do 45 % označení a také jedna charakteristika Jihomoravanů, která dosáhla 49 % označení.

Anketu autorka zpracovala pomocí portálu google.com. Její odkaz (<https://spreadsheets.google.com/viewform?formkey=dDlIRTB2aWNQQjhuSmJsVlhnd19uRUE6MQ>) byl umístěn na stránkách internetové komunikační sítě facebook.com a dále rozesílán prostřednictvím emailů. Před uveřejněním odkazu byla nejprve anketa zkušebně vyplněna pokusným respondentem, aby autorka zkontrolovala správnost položení otázek, jejich srozumitelnost a správné pochopení. Na základě tohoto zkušebního vyplnění ankety byly opraveny chyby a další nedostatky, upřesněny nejasné otázky a utvořena konečná podoba ankety. Vzor této ankety nalezneme v Příloze č. 2.

Shromáždování odpovědí bylo ukončeno k 28. 2. 2011, kdy bylo dosaženo zamýšleného množství odpovědí, od 100 respondentů. Celá anketa byla sestavena v českém jazyce a vzhledem ke zkoumané problematice určena primárně pro občany České republiky, které mají k tématu nejbližší. Výběr respondentů nebyl nijak řízen, jednalo se tedy o výběr náhodný.

Anketu tvoří 32 jednoduchých uzavřených otázek, u kterých má každý respondent na výběr ze čtyř možností, z nichž musí zvolit minimálně jednu či více předem daných variantních odpovědí nebo zvolit možnost „žádná z uvedených“. Každá z otázek vždy odpovídá jedné z charakteristik zmíněných v rozhovorech v první fázi výzkumu. Otázky jsou tedy utvořeny jen heslovitě, často jedno nebo dvouslovným označením určitého charakteristického znaku, který respondent na základě svého subjektivního názoru přiřazuje k té skupině obyvatel, pro kterou se mu daný jev zdá příznačný.

Varianty odpovědí jsou u všech otázek totožné. Respondent si může vybrat ze čtyř variant odpovědí, pro občany kterého regionu je daná charakteristika podle jeho názoru nejtypičtější. Na výběr byly vždy tyto varianty: „Jihomoravané“, „Středočeši“, „Pražané“. Respondent mohl zvolit jednu či více z těchto variant nebo zvolit variantu „žádná z uvedených“.

Třetí fází výzkumu bylo kvalitativní šetření, na základě kterého se autorka pokusila studii typických případů zjistit, zda se vyzkoumané charakteristiky, o kterých bylo rozhodnuto jako o všeobecně názorově platných ve druhém kroku výzkumu, skutečně objevují u typických obyvatel vybraných regionů, případně v blízkém okolí jejich rodiny, přátel a známých.

V rámci případové studie byly použity metody zúčastněného a nezúčastněného pozorování (Hendl, 2005, s. 193) chování zkoumaných typických případů a jejich okolí. Při zúčastněném pozorování se autorka přímo účastnila dění, přičemž sbírala potřebná data.

Během pozorování informátorů v terénu byla dále použita metoda semistandardizovaného a nestandardizovaného interview (Hendl, 2005, s. 175). S jednotlivými informátory bylo provedeno několik formálních i neformálních rozhovorů. Při opakování rozhovorů se tazatel snažil o rozvinutí zajímavých témat a o hlubší porozumění dané problematice. Když bylo třeba, využíval další hovory také k tomu, aby nastolil témata nová, dosud neprobraná.

Pro tuto část výzkumu byly jako vhodné informátoři vybrány tzv. typické případy žijící ve zkoumaných regionech. Autorka si pro ověřování vyzkoumaných charakteristik vybrala celkem tři informátory, studenty vysokých škol, které lze považovat za typické občany žijící v příslušných regionech, kraji Jihomoravském, kraji Středočeském a kraji Praha.

Před započítím studie typických případů byl každý z informátorů obeznámen o etice výzkumu (Hendl, 2005, s. 155-159) a sdělil svůj pasivní souhlas či nesouhlas s účastí na výzkumu.

Při zkoumání vybraných typických případů bylo využito možnosti téměř každodenního osobního styku autorky s informátory v prostorách České zemědělské univerzity, kterou všichni zmínění společně navštěvují. Autorka tedy měla možnost cíleného zkoumání těchto osob od března 2010 do března 2011, kdy aplikovala pozorování chování těchto osob. A to jednak zúčastněné pozorování v prostředí univerzity i mimo ni v hlavním městě Praze, přičemž se ona i dotazovaní účastníci přirozeně se vyvíjejících životních situací v téměř každodenním styku po dobu jednoho roku. Dále také nezúčastněné pozorování jednání informátorů v domácím prostředí, v regionu, kde žijí. Informátoři byli tedy zkoumáni ve dvou situacích. Jednak v prostředí univerzity a města, do kterého dojíždějí a dále ve svém domácím známém prostředí, v regionu, kde trvale žijí, mezi svými přáteli a známými. Vzhledem k tomu, že se jednalo o dvě informátorky, které pravidelně dojíždějí ze svého domácího regionu, kde trvale žijí do kraje Praha za studiem, bylo zajímavé pozorovat, jestli a jak se mění projevy jejich regionálních identit v rozdílných prostředích. Jistou výjimkou byla informátorka žijící trvale v Praze, kterou autorka navštěvovala pro obraz jejího domácího prostředí, ve čtvrti, ve které žije a u ní doma.

Metoda nezúčastněného pozorování následovala po zúčastněném pozorování, prostřednictvím kterého autorka zjistila, co přesně by měla pozorovat. Při návštěvě rodného regionu informátorů autorka mohla lépe poznat okolí, ve kterém se informátoři cítí doma a lépe tak porozumět jejich jednání. Při této příležitosti autorka využila také možnosti skrytého pozorování rodin a přátel informátorů a dalších osob žijících v příslušném regionu. Zaměřila své pozorování na způsoby chování, které byly zjištěny v předchozích částech výzkumu.

V průběhu března 2010 až března 2011 autorka realizovala množství formálních i neformálních rozhovorů s těmito informátory. Z počátku se jednalo o rozhovory semistandardizované, které postupem času přešly v hovory zcela nestandardizované.

Na základě studie typických případů byly popsány a analyzovány charakteristické znaky vyskytující se u těchto případů a porovnávány s výsledky předchozího zkoumání. V závěru práce autorka srovná informace získané z předchozích částí výzkumu s poznatky zjištěnými u jednotlivých zkoumaných případů a začleňuje je do širších souvislostí.

4.2 Interview

Jako první krok výzkumu zvolila autorka interview, které jí umožnilo lépe se zorientovat ve zkoumané problematice, zejména co se týče projevů regionální identity v současnosti a postojů okolí k těmto projevům. Primárním cílem této části výzkumu bylo zjistit, zda existují určité specifické charakteristiky společné pro obyvatele jednotlivých zkoumaných regionů. Autorka sestavila seznam primárních otázek, které se vztahovali k první výzkumné podotázce, na kterou měla získat odpověď prostřednictvím této části výzkumu. Cílem bylo zodpovězení výzkumné otázky: Lze u obyvatel vybraných regionů rozpoznat určité společné charakteristické rysy? Otázky autorka utvořila a následně pokládala tak, aby byly zjištěny společné rysy a odlišnosti v chování, jednání, zvycích, náboženství, mluvě, trávení volného času a dalších oblastech života jednotlivých dotazovaných žijících v příslušných regionech.

Jelikož lze naši identitu zkoumat ze dvou hledisek, na jedné straně jak identifikujeme sami sebe a na straně druhé jak nás vnímají ostatní, byly dotazovaným kladeny dva typy otázek. Informátoři byli dotazováni jednak na to, jak by charakterizovali sami sebe jako členy regionu, ve kterém žijí a na společné znaky v chování, jednání, zvycích, náboženství, mluvě, trávení volného času a dalších oblastech života občanů svého domácího regionu. Dále byly otázky směřovány na charakteristické znaky regionu druhého (tedy pro Středočechy je to Jihomoravský kraj a pro Jihomoravany kraje Středočeský a Praha). Na závěr byly informátorům položeny otázky, které se snažili o to, aby sami dotazovaní porovnali, v čem se občané jednotlivých regionů liší a co mají společného.

Tímto se autorka snažila zajistit, aby výčet možných charakteristik byl co možná nejvíce vyčerpávající a ve výzkumu bylo zachyceno a dále pracováno s maximálním množstvím znaků. Byly tak odstraněny možné nedostatky, které mohly vzniknout z důvodu problémů se sebeidentifikací některých respondentů, zejména těch ze Středočeského kraje, u nichž byly znatelné rozpaky při dotazování na jejich znaky společné s dalšími obyvateli regionu. Zde autorce posloužily charakteristiky, kterými byli Středočeši označováni z pohledů Jihomoravanů. Navíc při dotázání na znaky Jihomoravanů se zřejmě při srovnání s nimi Středočechům vybavily další, často velmi podstatné znaky, kterými dodatečně popsali sebe sami. Dalším důvodem dotazování se na to, jak projevy regionální identity občanů určitého regionu chápou lidé, pocházející

z regionu jiného bylo, že množství těchto projevů si sami občané, kterých se to týká, neuvědomují, a výzkumník má možnost se o nich dozvědět pouze z pohledu těch, kteří nenáleží do dané regionální skupiny občanů. Mnohé z těchto projevů si okolí samozřejmě může vykládat jinak, než jakými skutečně jsou pro obyvatele regionu. Toto bližší porozumění je však předmětem dalších fází výzkumu, kde se jimi autorka podrobněji zabývá. V této části se výzkum soustředí na to, aby bylo zaznamenáno co možná nejvíce charakteristických znaků pro obyvatele zkoumaných regionů.

Dotazování byli primárně vybíráni dle místa bydliště tak, aby vždy dva pocházeli z Jihomoravského a dva ze Středočeského kraje, které jsou předmětem zkoumání. Z informací zjištěných při rozhovorech s respondenty z Jihomoravského kraje však vyšlo najevo, že zaměňují pojmenování Středočech a Pražan, respektive nerozlišují mezi obyvateli Středočeského kraje a kraje Praha. Proto byli následně k provedení dodatečných interview přizváni další dva respondenti, jeden žijící v Praze a druhý v Brně, aby zde byl také zástupce největšího města Moravy jako protiváha k respondentovi z největšího města Čech. Druhým kritériem pro výběr informátorů byla velikost obce, ve které žijí, jak je již naznačeno výběrem největších a nejlidnatějších měst Čech a Moravy. Záměrně byli vybíráni respondenti žijící v sídlech o různé velikosti a s různým počtem obyvatel. Vždy však z každého kraje dva respondenti z menších sídelních celků a dva respondenti ze sídel větších. Následně byli k výzkumu dodatečně přiřazeni dva respondenti z měst s vysokým počtem obyvatel. Mezi respondenty jsou tak zastoupeni občané, z široké škály sídel co se týče počtu jejich obyvatel. Dotazovaná A3 pochází z velmi malého venkovského sídla majícího necelých 300 obyvatel. Dotazovaný B3 žije v obci, která překročila počet 2 000 obyvatel, jež je hranicí pro nepochybně venkovské sídlo, lze tedy hovořit o malém městečku. Dotazovaná B2 žije v obci, která bezmála dosahuje v počtu obyvatel hodnoty 10 000, která je hraniční pro jednoznačné označení obce jako města, lze ji tedy považovat za menší město. „*Města s více než 10 000 obyvateli jsou nepochybně města. Sídla od 2000 do 10 000 obyvatel jsou často definovány účelově podle potřeby jednotlivých autorů*“ (Perlín, 2008). Dotazovaná A2 žije ve městě s téměř 70 000 obyvateli, které lze tedy považovat vzhledem k počtu obyvatel za větší město. Již zmiňované města Praha a Brno jsou nejlidnatějšími městy České republiky, ze kterých pochází dotazovaná A1 a B1.

V tabulce č. 1 je uveden přehled složení informátorů s uvedenými kraji, odkud pocházejí a počty obyvatel sídel jednotlivých informátorů. Uvedené počty obyvatel jsou platné k 1. 1. 2010.

Tabulka č. 1: Přehled složení informátorů

Dotazovaný	Pohlaví	Věk	Kraj	Místo bydliště	Počet obyvatel*
A1	žena	23	Praha	Praha	1 249 026
A2	žena	24	Středočeský	Město „K“	69 938
A3	žena	25	Středočeský	Vesnice „H“	293
B1	žena	25	Jihomoravský	Brno	371 399
B2	žena	23	Jihomoravský	Město „I“	9 346
B3	muž	24	Jihomoravský	Vesnice „B“	2 925

Zdroj tabulky: Vlastní zpracování

*Počty obyvatel – zdroj: (Český statistický úřad, 2010)

4.2.1 Analytická část

Všem účastníkům výzkumu byly kladeny dva typy otázek. Jednak otázky vztahující se k jejich vlastní identitě, k tomu, jak chápou sebe sama ve spojení s regionem, ve kterém žijí. Dále to byly otázky, které se snažili zmapovat jejich názory na obyvatele regionu druhého.

Z rozhovorů byly patrné rozpaky při dotazování Středočechů na jejich vlastní identitu. Respondenti těžko hledali typické znaky pro lidi žijící ve středních Čechách, nehovořili o vzorcích chování, zvycích, tradicích a omezovali se jen na charakteristiky naprosto zřejmé a věcné typu: „Žijí ve středních Čechách“, „poblíž hlavního města“, „mají speciální slovník“ atd. Na odpovědi typu: „je tu málo věřících“, „jsou více individualističtí“, „často jsou uspěchaní“, „nežijí v kontaktu s přírodou“, si vzpomněli až při výčtu charakteristik chování Jihomoravanů a jejich srovnání se sebou samými. Bylo vidět, že mají se sebeidentifikací ve vztahu k regionu, ve kterém žijí, značný problém.

Oproti tomu při rozhovorech s Jihomoravany se tento problém nevyskytoval. Z rozhovorů s respondenty z jižní Moravy bylo cítit silné sepjetí s místem, ve kterém žijí. Svůj rodný kraj popisují jako „*místo s krásnou přírodou*“, ve kterém se lidé často věnují „*rodinnému hospodářství, pěstování vína*“, žijí tu „*přátelští, laskaví, pohostinní lidé, kteří si navzájem pomáhají*“, lidé tu „*udržují pevné vztahy se sousedy, se kterými se často navštěvují*“ a také se tu klade velký důraz na rodinné vztahy, když se tu při svátcích a různých oslavách „*vždycky sejde celá rodina*“. Jihomoravané jsou velice hrdí na svůj původ. Navzájem se rozlišují podle speciálních krojů, které se liší podle kraje, z kterého pocházejí. Tyto kroje oblékají při slavnostních příležitostech, při oslavách svátků a „*staré babičky na vesnicích nejsou líné navlíknout se do těch milionů spodniček, uvázat si šátek a vyrazit takhle každou neděli do kostela*“. Tento slavnostní oděv je pro Středočechy dost nezvyklý, někteří ho považují za zastaralý a směšný, jiní ho možná do jisté míry obdivují. Slovy jednoho z dotazovaných Středočechů „*obdivují odvahu se tak oblíknout a jít mezi lidi*“. Respondentka ze středních Čech uvedla: „*Maj takový ty zvláštní kroje, za který se nestyděj, naopak si na nich zakládaj*“. Všichni respondenti z jižní Moravy uvedli, že se cítí v první řadě jako Moravané, poté teprve jako Češi, a pojí je silné pouto především k lidem pocházejícím z Moravy jižní. Jejich jihomoravská identita je ještě více posilována tím, jak se Moravané vymezují proti české části republiky, zejména proti Středočechům, se kterými mají podle jejich názoru nejméně společného. Respondenti uváděli hanlivá označení, která se u nich doma často užívají, jako jsou například „*Čecháčci*“ nebo „*Pražáci*“. Dotazovaná B1, která pochází z Brna, uvedla: „*U nás doma se pořád vykládají nějaký vtipy a narážky o Pražácích...nikdy sem to pořádně nepochopila, spousta lidí od nás vás prostě nesnáší, ani k tomu nemají důvod*.“ Může se zde jednat o jakousi zášť občanů žijících v Brně, jako největším městě Moravy, vůči lidem z hlavního města Prahy, tedy největšího města Čech. Dotazovaný B3 zase uvedl vtip o víně, který se vypráví mezi jeho známými: „*Dá sa? Nedá sa? Dá sa Pražákům*.“ Pražané a potažmo i Středočeši jsou zde považováni za „*namyšlený měšťáky, který nerozuměj vínu a dá se jim nalít cokoliv*“, a to i přesto, že řada Středočechů, zejména žijících na vesnicích si také vyrábí domácí víno a pálenku. Dotazovaná A3 uvedla, že doma dělají „*domácí jablečný víno a slivovici z meruněk a hrušek*“, což je právě to, proč se Jihomoravané Středočechům vysmívají. Už podle pojmenování Jihomoravan pozná, že respondentka pochází z jiného kraje, protože na jižní Moravě by nikdo nepojmenoval pálenku z meruněk a hrušek slivovicí (jde o meruňkovici, nebo hruškovici;

slivovice se vyrábí zásadně jedinečně ze slív, tedy švestek) a jablečné víno by řada Jihomoravanů brala jako urážku.

Zatímco Jihomoravané se proti Středočechům vymezují, dokáží je jednoduše a často hanlivě popsat, vytknout jim jejich špatné vlastnosti, respondentky ze středních Čech o Jihomoravanech hovořili většinou pozitivně a bylo cítit, že jsou jim sympatičtí: „*jsou přátelský*“, „*pohostinný*“, „*družný*“, „*usměvavý*“, „*dokážou se líp bavit a užívat si života*“. Z rozhovorů s respondenty z jižní Moravy však vyplynulo, že Jihomoravané mají pocit, že se jim Středočeši často vysmívají a považují je za hloupé venkovany. Možná z tohoto přetrvávajícího názoru plyne pocit nutnosti nějak to Středočechům oplatit a objevují se ona hanlivá označení, vtipy a opovržení ze strany Moravanů.

Ani u jednoho z dotazovaných se nevyskytly radikální ani mírné názory ohledně osamostatnění Moravy. Všichni však shodně uvedli, že se cítí být v první řadě „*Moraváky*“ (autorka byla upozorněna informantkou B2 na to, že označení Moravané nepoužívají a připadá jim až hanlivé, jelikož je tak často označují právě obyvatelé „české“ části republiky, přestože toto označení je gramaticky správné na rozdíl od druhého uvedeného) a až poté Čechy. Po dotazu na to, jaké národnosti se cítí být, všichni dotazovaní žijící v Jihomoravském kraji shodně uvedli, že národnosti moravské. Jak uvedla jedna z dotazovaných, „*je to známka toho, že pochází odjinud*“. Což lze chápat jako myšlenku toho, že chtějí, aby bylo znát, že se neztotožňují s „českou“ částí území republiky nebo že se snaží být něčím výjimeční a odlišit se od ostatních obyvatel České republiky.

Při realizaci rozhovorů bylo zjištěno, že Jihomoravané příliš nerozlišují mezi pojmenováními Čech, Středočech a Pražák. Nemají-li na mysli nějakou konkrétní osobu, ale hovoří-li o někom obecně, vztahují se tato pojmenování často na oblast středních Čech, někdy ještě redukovaneji jen na Pražský kraj. To dokládá také již výše zmíněný citát respondentky B1: „*U nás doma se pořád vykládají nějaký vtipy a narážky o Pražácích... spousta lidí od nás vás prostě nesnáší...*“ Při oslovení vás, měla dotazovaná na mysli mě, jako výzkumníka, kterého přiřadila k ostatním Pražákům, přesto, že věděla, že pocházím z Kladna, tedy z kraje Střední Čechy, nikoli kraje Praha. Při mém dotazu, zda rozlišují Pražany od Středočechů, respondenti z jižní Moravy uváděli, že mezi lidmi žijícími ve

středních Čechách a v Praze opravdu příliš nerozlišují a často je shodně označují pojmenováním „*Pražáci*.“ Některé charakteristiky, které Jihomoravané uváděli o Středočeších, se proto podle mého názoru vztahují ve větší míře spíše konkrétně k Pražanům, než ke Středočechům. Přesto jsou ve výsledcích této části výzkumu uváděny charakteristiky obou identit společně. Nebylo totiž možné odlišit typické znaky Pražanů od těch středočeských. Z důvodu původního záměru výzkumu, ve kterém měly být zkoumány pouze kraj Jihomoravský a kraj Středočeský byly rozhovory zpočátku zaměřeny především na identifikaci charakteristik, kterými se vyznačují obyvatelé těchto regionů. Poté, až s prvními poznatky z rozhovorů (zejména s dotazovanými žijícími v kraji Jihomoravském), byl pro potřeby dalšího zkoumání do výzkumu zařazen také kraj Praha a kruhy otázek při rozhovorech rozšířeny o zjištění charakteristických rysů Pražanů.

Z rozhovorů vyplynuly velké rozdíly mezi lidmi žijícími ve větších městech a na vesnicích ve středočeském kraji. Uvedené rysy jako jsou: „*většinu času tráví ve městech*“, „*uspěchaní, neustále ve stresu*“, „*chladnost ve vztazích, odtažitě chování*“, „*namyšlení na to, že žijí v hlavním městě nebo jeho okolí*“ a další, lze často jen těžko vztáhnout na lidi žijící ve středočeských vesnicích. Dotazovaná A3, která pochází z malé vesnice ležící ve středních Čechách, uvedla: „*Já Pražáky teda taky jako moc nemusím, a pěkně mě štve, když mě někdo řadí mezi ně. U nás taky hned poznáme, když k nám do vesnice přijede nějaký Pražák a vůbec kdokoli cizí, kdo sem nepatří*“. Tato respondentka uvedla, že cítí, že má hodně společného s lidmi ze své obce a okolních vesnic, ale už necítí mýt příliš společného s ostatními Středočechy, natož Pražany. Ani u jedné z dotazovaných ze Středočeského kraje a z Prahy se mi nepodařilo odhalit prostřednictvím rozhovorů pocit silnějšího povědomí o své regionální identitě. Vždy, když dotazované ze Středočeského kraje hovořily o nějaké společné charakteristice, byla tato vlastnost vztažena jen k nejbližšímu okolí – malé vesnici, menšímu městu či čtvrti, ve které žijí.

4.2.2 Výsledky

Při sestavování charakteristik jednotlivých identit byly vždy brány v úvahu dva aspekty. To jak lidé vidí sebe sama a jak je vidí ostatní. Každý účastník rozhovoru byl dotazován jednak na jeho vlastní pojetí své regionální identity a dále na to, co mu připadá typické pro občany žijící v regionu druhém.

Odpovězme tedy na výzkumnou otázku vtažující se k této části výzkumu: Lze u obyvatel vybraných regionů rozpoznat určité společné charakteristické rysy? Ano. Z rozhovorů vyplynulo, že ve všech zkoumaných regionech se obyvatelé vyznačují specifickými charakteristickými rysy v chování a jednání. Tyto rysy se u obyvatel jednotlivých regionů do různé míry liší. Zejména u Jihomoravanů byly uváděny znaky velmi specifické odlišné od obyvatel ostatních regionů a zároveň skutečně shodné pro obyvatele v daném regionu žijící.

Z rozhovorů s Jihomoravany byla cítit silná identifikace s regionem, jeho obyvateli a prostředím, ve kterém žijí. Tato sebeidentifikace je u Pražanů a zejména Středočechů naopak velmi slabá. V myslích obyvatel Jihomoravského kraje jsou však jasně identifikováni jako příslušníci Středočeského či Pražského regionu, případně jim oba tyto regiony splývají a označují oblast jako Prahu a okolí, Střední Čechy nebo ještě širším územím Čechy (myšlena „česká“ část republiky). Bez pochyb jim však přisuzují identitu tzv. „Čecháčků“, „Středčechů“ či „Pražáků“.

Lze tedy říci, že v daných regionech se jisté regionální identity skutečně vyskytují, jejich síla v povědomí samotných obyvatel regionů se však značně liší. U jihomoravanů se na základě rozhovorů toto povědomí vlastní regionální identity jeví jako velice silné, zatímco u Pražanů a Středočechů jako velmi slabé.

U informátorů ze Středočeského kraje byly zaznamenány velké rozdíly mezi obyvateli větších sídelních celků a malých vesnic. Tyto rozdíly byly zaznamenány jednak ve výpovědích samotných dotazovaných o znacích obyvatel, kteří žijí v místě jejich bydliště a dále také v jejich názorech na Středočeský kraj obecně. Z pohledu občanů Jihomoravského regionu jsou jim však přisuzovány charakteristiky shodné a velmi podobné nebo totožné s charakteristikami Pražanů. U dotazovaných z Jihomoravského kraje občané kraje Středočeského a kraje Praha navíc často splývají a mezi těmito regiony nerozlišují, logicky jim tedy splývají také znaky, které přisuzují daným obyvatelům.

Podle názorů a popsaných osobních zkušeností respondentů se autorka pokusila podat výčet charakteristik zmiňovaných v rozhovorech popsat tak „typického Středočecha“ (potažmo „Pražana“) a „typického Jihomoravana“. Shrnutí těchto charakteristik lze nalézt v Příloze č. 4.

4.2.3 Závěr

Jelikož se jedná o kvalitativní šetření, výsledky jsou platné jen pro realizovaných interview a není možné je zobecnit pro širokou populaci. Jsou to názory informátorů, které vycházejí z jejich osobních zkušeností, a nelze tedy říci, že jsou platné pro všechny podobné situace u jiných lidí a v jiném prostředí.

Výstupem z tohoto kvalitativního šetření je výčet charakteristických znaků pro obyvatele jednotlivých regionů, o jejichž zobecnění bude autorka rozhodovat prostřednictvím anketního šetření v další části výzkumu. Závěrem je formulace obecné hypotézy, která autorce posloužila v další fázi výzkumu k ověřování prostřednictvím kvantitativního šetření. Hypotéza v tomto případě zní: Lidé žijící ve středních Čechách, Praze a na jižní Moravě se v mnoha směrech jistě odlišují, ať už v chování, mluvě, náboženské skladbě, zvycích, dodržování tradic, trávení volného času a dalších. Na základě těchto charakteristik lze hovořit o specifických regionálních identitách, které se ve vybraných regionech liší. Intenzita projevů těchto identit, stejně tak jako síla jejich uvědomění je v jednotlivých regionech velmi různá.

Zatímco u Jihomoravanů je povědomí o společné identitě velice silné, u Středočechů se zdá, jako by z jejich pohledu středočeská regionální identita téměř neexistovala. Jejich sebeuvědomování si vlastní regionální identity je velmi slabé. U Pražanů lze pozorovat také slabší vědomí o vlastní regionální identitě, které je však vyváženo tím, jak Pražany vidí ostatní, kteří jim přisuzují jisté výrazné znaky. Tyto charakteristiky jsou z důvodu zaměňování Pražanů se Středočechy často rozšiřovány také na obyvatele Středočeského kraje, není tedy jisté, zda jsou konkrétně Středočechům přisuzovány určité vlastnosti, či zda se jedná pouze o rozšiřování obecného pohledu na obyvatele Prahy, jejího okolí, či někdy i celé „české“ části republiky. Tento jev je možné vysvětlit tím, že Středočeši nemají takovou potřebu sebeprezentace jako Jihomoravané, kteří se oproti nim cítí přehlíženi a někdy možná až utlačováni. Připadají si odlišní a snaží se svoji odlišnost ve zvycích, chování, mluvě a dalších oblastech dávat patřičně najevo. Toto může pramenit z historického soupeření oblastí Čechy a Morava, které se neustále snažily jedna před druhou zviditelnit. Tento souboj však po dlouhá staletí vyhrávají Čechy, přesněji řečeno oblast středních Čech, ve kterých také mimo jiné leží hlavní město státu, Praha, a je na ně upírána většina pozornosti z důvodu umístění množství orgánů státní moci,

administrativních center, kulturních akcí a pracovních možností. Jihomoravané tak mohou vidět v občanech Středočeského kraje a Prahy jakési konkurenty, se kterými se snaží soupeřit o přízeň, snaží se zviditelnit. Každá sociální skupina je silnější a má lepší soudržnost, mají-li její členové nějakého nepřítele. Pro Jihomoravany mohou v tomto smyslu konkurence jednotlivých regionů v rámci státu jistým „nepřítelem“ Středočeši a Pražané, na což poukazuje také množství hanlivých označení a poznámek na jejich adresu, které zazněly ve výpovědích Jihomoravanů, ať už je zmínili sami informátoři nebo je slyšeli od někoho ze známých. Je tedy pravděpodobné, že odtud pramení silné povědomí o vlastní regionální identitě a hrdost Jihomoravanů na jejich kraj.

4.3 Anketa

V druhé části výzkumu autorka využila kvantitativních metod k ověření platnosti informací získaných pomocí předešlých rozhovorů. Sestavila anketu o 32 otázkách, přičemž každá z otázek odpovídala jedné charakteristice zmíněné ve výpovědích informátorů z první fáze výzkumu. Všechny otázky se dotazovaly na názor respondenta, ke kterému z občanů vyjmenovaných krajů (Jihomoravského, Středočeského a kraje Praha) je uvedená charakteristika nejtypičtější.

Všechny informace zmíněné v rozhovorech v první fázi výzkumu bylo možné pokládat za platné pouze pro úzkou skupinu informátorů, s kterými byly rozhovory provedeny. Jednalo se o jejich názory, individuální zkušenosti a osobní stanoviska k dané problematice. Nelze o informacích tedy hovořit o obecně platných pro širokou populaci občanů České republiky. O zobecnění výsledků rozhovorů se autorka pokusila prostřednictvím této ankety sestavené na základě všech zmiňovaných charakteristik v realizovaných rozhovorech. Touto cestou došlo jednak k ověření zmíněných charakteristik, tedy k ověření toho, zda některá z uvedených informací nebyla zkreslená, či nepravdivá. Dále lze znaky, které byly v anketě označeny většinou respondentů jako typické pro občany určitého regionu označit za obecně platné názory občanů České republiky o projevech regionálních identit občanů daného regionu.

Jelikož ke každé z charakteristik zmíněné v rozhovorech a tedy také uvedené v anketě se respondent mohl vyjádřit, zda je podle jeho názoru nejtypičtější pro občany kraje Jihomoravského, Středočeského či kraje Praha, nebo označit možnost žádná z uvedených, bylo možné vyřadit ty charakteristiky, které nejsou obecně typické pro žádné z obyvatel

daných a charakteristiky, které lze považovat jen jako názory úzké skupiny obyvatel České republiky (odpovědi respondentů byly velmi různé a žádná z nich nedosáhla většiny).

V této fázi výzkumu tedy došlo také k jednoznačnému oddělení charakteristik Pražanů od charakteristik Středočechů, což bylo nutné z důvodu nerozlišování občanů krajů Středočeského a Prahy z pohledu dotazovaných Jihomoravanů v předešlé části výzkumu a tedy splývání uvedených charakteristik pro oba regiony ve výsledcích rozhovorů.

V anketě se autorka zaměřila na vnímání identit zkoumaných regionů občany České republiky, přičemž důležitý byl subjektivní názor respondentů. Úkolem respondentů bylo přiřadit uvedené charakteristiky (vlastnosti, chování, jednání, zvyky, tradice, trávení volného času, náboženství, mluva atd.) k té skupině obyvatel České republiky z vyjmenovaných, pro kterou jsou podle jejich názorů typické, tedy pokud je to možné a respondent je schopen si vybrat alespoň jednu z nabízených možností, v opačném případě zvolil variantu žádná z uvedených.

4.3.1 Analytická část

Vypracováním ankety prostřednictvím aplikace google documents byl vytvořen pevně daný záznamový arch, který spolu s elektronickou formou vyplňování přispěl k dodržení předem stanoveného systému odpovídání na dané otázky. Autorka se tak vyhnula nutnosti vyřazování nepoužitelných záznamových archů s odpověďmi z důvodu nedodržení postupu při vyplňování, jako např. vynechávání otázek, vpisování jiných slovních odpovědí či jiného znehodnocení. K vyřazení jednotlivých odpovědí autorka musela přistoupit pouze u otázek č. 30 a č. 31, kde byly vyřazeny odpovědi, které si vzájemně odporovaly. Toto se týkalo odpovědí sedmi respondentů. Vyřazení těchto odpovědí však nemělo žádný vliv na odpovědi těchto respondentů u zbývajících otázek. Stejně tak nebylo narušeno vyhodnocování této ani ostatních otázek. Z důvodu možného označení více odpovědí na jednotlivé otázky je u každé otázky jiný výsledný počet označení každé příslušné skupiny obyvatel a tedy i jiný výsledný počet všech označení všemi respondenty (označený jako celkem). Z tohoto základu, který se pro jednotlivé otázky liší, je následně vypočítáváno procentuální označení daných skupin obyvatel u každé jednotlivé otázky. Proto nemá vyřazení sedmi odpovědí u otázek č. 30 a č. 31 žádný vliv na vyhodnocování odpovědí. U těchto otázek pouze dojde ke snížení celkového počtu označení.

Jako kritérium pro rozhodnutí o názorové obecné platnosti jednotlivých charakteristik, byla určena hranice 50 % ze všech odpovědí respondentů u příslušné otázky, že se jedná o znak člena příslušného regionu, tedy nadpoloviční většina názorů, že jde o typický znak. Charakteristika, která byla u příslušné regionální skupiny obyvatel označena z 50 % včetně a výše, byla zařazena dále do výzkumu a byla považována za všeobecně platnou pro občany daného regionu vzhledem k názorům občanů České republiky. Po porovnání výsledků jednotlivých krajů bylo zjištěno, že zatímco u Jihomoravanů lze za názorově obecně platné označit 15 charakteristik, u Pražanů se jedná o charakteristik 10 a u Středočechů jde pouze o charakteristiky 2, z nichž obě nepřesahují hranici 60 %.

Po vyhodnocení odpovědí se tedy autorka rozhodla pracovat i s některými charakteristikami, které kritérium 50 % nesplňují. U Středočechů bylo dále pracováno i s dalšími charakteristikami, které dosáhly nejvyšších počtů označení (od 25 % více), přičemž bylo bráno v úvahu, že z výsledků výzkumu nevyplývaly jako ty převážně typické. S realizací tohoto kroku byly do dalšího zkoumání dále zařazeny charakteristiky Pražanů od 45 % označení a také jedna charakteristika Jihomoravanů, která dosáhla 49 % označení.

Na základě anketního šetření došlo k ověření, upřesnění či zamítnutí charakteristik zjištěných v předchozí části výzkumu pomocí interview jako názorů občanů České republiky vztahujících se k obyvatelům jednotlivých zkoumaných regionů.

Pomocí ankety došlo také prakticky u všech otázek k odlišení typických znaků Pražanů od charakteristik Středočechů.

Podrobný přehled vyhodnocování odpovědí viz Příloha č. 5 a Příloha č. 6.

Analytický rozbor odpovědí na jednotlivé otázky ankety nalezneme v Příloze č. 7

Charakteristiky dle jednotlivých oblastí života:

1. Náboženství

- **Ateisté**

Tato charakteristika byla v rozhovorech v první části výzkumu přisuzována společně obyvatelům kraje Středočeského a Prahy. Prostřednictvím ankety byla potvrzena jako typický znak Pražanů, kteří zde byli označeni z 66 %.

Středočeši zde byli označeni pouze z 27 %, nejedná se tedy pro ně o typický znak a došlo zde k jejich odlišení od Pražanů.

- **Nábožensky založení**

V rozhovorech bylo zmiňováno, že v Jihomoravském kraji se vyskytuje velké množství věřících, křesťanů, což bylo anketou potvrzeno. Jihomoravané zde byli označeni z 94 % jako nábožensky založení.

- **Chodí často do kostela**

Tato charakteristika zmiňovaná v rozhovorech úzce souvisí se znakem předchozím a byla také prostřednictvím ankety ověřena jako platná pro Jihomoravany, kteří zde byli označeni z 87 %.

2. Mluva

- **Používání nespisovné češtiny**

Tento znak nebyl prostřednictvím ankety dle primárně stanoveného kritéria 50 % označen jako typický pro žádnou ze zkoumaných skupin obyvatel. Přesto je předán k dalšímu zkoumání u skupin obyvatel, u kterých získal nevyšší procento označení, u Středočechů (30 %) a Pražanů (44 %), u nichž byl znak také zmiňován už v předešlých rozhovorech.

- **Používání vulgarismů**

Stejně jako u předchozí charakteristiky, ani tato nedosáhla primárně stanoveného kritéria a nelze ji tak považovat za všeobecně názorově platnou u žádné ze zkoumaných skupin obyvatel. Byla však také použita při dalším zkoumání skupin obyvatel, u nichž byla zmiňována v rozhovorech, u Středočechů (31 %) a Pražanů (43 %) v případové studii.

- **Mluví nářečím**

Tento znak byl stejně jako v rozhovorech i prostřednictvím ankety jednoznačně posouzen jako typický pro Jihomoravany, kteří zde byli označeni 83 %.

- **Používání spisovné češtiny**

Přestože z rozhovorů tento znak vyplynul jako typický pro Jihomoravany, prostřednictvím ankety autorka nedošla k jeho potvrzení, tedy u žádné skupiny obyvatel, včetně Jihomoravanů, nebyl zaznamenán významně vyšší počet označení. Naopak se u této charakteristiky největší počet respondentů (44) označil možnost „žádná z uvedených“.

3. Zvyky a tradice

- **Nedodržují tradice**

Tato charakteristika v rozhovorech přisuzovaná společně Pražanům a Středočechům byla v anketě potvrzena jako typický znak obyvatel Kraje Praha, kteří byli označeni 58 %. Zároveň zde došlo k jasnému odlišení tohoto znaku Pražanů od Středočechů, kteří by li označeni pouze z 20 %.

- **Málo slaví tradiční svátky**

Znak, který souvisí s předchozím, byl v rozhovorech opět přisuzován obyvatelům oběma krajů. Pomocí procentuálního vyjádření pro obyvatele jednotlivých krajů v anketě však znovu došlo k rozlišení Pražanů (54 %) a Středočechů (17 %), přičemž znak vyšel jako typický pro Pražany.

- **Dodržují tradice zvyky**

Charakteristika v rozhovorech zmiňovaná v souvislosti s Jihomoravany byla také v anketě pro obyvatele Jihomoravského kraje potvrzena, jako obecně typická, 74 %.

- **Účastní se množství tradičních oslav, svátků**

Znak, který navazuje na předchozí a byl již v rozhovorech přisuzován obyvatelům Jihomoravského kraje, byl prostřednictvím ankety potvrzen, jako typický pro Jihomoravany, kteří byli označeni ze 77 %.

- **Nosí tradiční kroje**

Charakteristika jednoznačně přisuzovaná Jihomoravanům již v předešlých rozhovorech a potvrzena prostřednictvím ankety 96 % označeními. Ze zkoumaných znaků se tak stala tím nejtypičtějším pro obyvatele Jihomoravského kraje.

- **Častá a vysoká konzumace piva**

Z rozhovorů tento znak vyplynul jako typický pro Středočechy i Pražany, pomocí ankety však opět došlo k rozlišení mezi oběma těmito skupinami a znak respondenti ohodnotili jako z 52 % typický pro Středočechy (Pražané získali pouze 36 %). Tento znak byl tedy respondenty ohodnocen jako druhý nejtypičtější ze zkoumaných pro obyvatele Středočeského kraje.

4. Domácí kuchyně

- **Častá a vysoká konzumace vína**

Charakteristika připisovaná již v rozhovorech obyvatelům Jihomoravského kraje byla prostřednictvím ankety ověřena jako znak pro ně typický 73 %.

- Častá a vysoká konzumace pálenky
Opět se jedná o znak již v rozhovorech přisuzovaný Jihomoravanům a potvrzený v rámci anketního šetření (76 %) jako typický pro obyvatele Jihomoravského kraje.
- **Znalci vína**
Další z charakteristik připisovaná v rozhovorech obyvatelům Jihomoravského kraje navazující na předchozí, byla 81 % ohodnocena respondenty jako typická pro Jihomoravany.
- **Výrobci vlastního domácího vína a pálenky**
Přestože výroba domácích alkoholických nápojů byla v rozhovorech zmiňována u Jihomoravanů i Středočechů, prostřednictvím ankety došlo k jejímu ověření jako obecného názoru pouze u Jihomoravanů, kteří byli u tohoto znaku označeni všemi 100 respondenty, v přepočtu na označení 90 %. Středočechy zde označilo pouze devět respondentů.

5. Vlastnosti

- **Individualističtí, neosobní, anonymní**
Takto byli charakterizováni v rámci rozhovorů zejména Pražané s rozšířením na oblast Středočeského kraje. V anketě došlo k ověření těchto znaků pouze u Pražanů, kteří dosáhli 78 %. Středočeši byli oproti nim označeni pouze 15 % a je zde tedy jasně viditelný rozdíl v chápání obyvatel Středočeského kraje a kraje Praha.
- **Pohostinní**
Znak, už v rozhovorech přisuzován Jihomoravanům, které byl prostřednictvím ankety (67 % označení) ověřen a zobecněn pro obyvatele Jihomoravského kraje.
- **Egocentričtí, sobečtí**
Tento znak se podle informátorů v první fázi výzkumu vyskytuje často u Pražanů a Středočechů. Anketa posloužila k jeho ověření u obyvatel kraje Praha, kteří byli označeni z 53 %. Skupina Středočechů je zde opět odlišena, respondenti ji označili pouze z 22 %.
- **Přátelští družní, mají otevřený přístup k lidem**
Takto informátoři v rozhovorech charakterizovali obyvatele Jihomoravského kraje. V rámci ankety došlo k ověření těchto charakteristik jako typických pro Jihomoravany 68 %.

- **Arogantní**

Arogantní jsou podle názorů zmíněných v první části výzkumu především Pražané, rozšiřují však toto označení také na celé Střední Čechy. V anketě došlo k ověření tohoto znaku u Pražanů, 58 %. Oproti tomu Středočeši byli označeni pouze 10 %, což je jasná známka jejich odlišení od Pražanů v myslích respondentů.

- **Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si**

Takto byli v rozhovorech označováni Jihomoravané. Také v anketě byli u této charakteristiky v největším počtu označeni obyvatelé Jihomoravského kraje, z 56 %.

- **Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu**

Autorka usoudila, že tomu tak je na základě výpovědí informátorů žijících ve Středočeském kraji. V anketě však nedošlo k jednoznačnému ověření tohoto znaku jako typického u žádné ze zkoumané skupiny obyvatel. Nejvíce označení zde získali Jihomoravané (35 %), poté Středočeši (32 %) a nejméně Pražané (20 %). Přesto, z důvodů výše zmíněných, je uvedený znak dále zkoumán prostřednictvím případové studie právě u Středočechů.

6. Rodinný život

- **Uspěchaní, neustále jsou ve stresu**

Tato charakteristika byla v rozhovorech nejčastěji zmiňována v souvislosti s Pražany, ale i Středočechy. Prostřednictvím ankety došlo k jejímu ověření u Pražanů a rozlišení v tomto směru mezi obyvateli kraje Praha a kraje Středočeského. Pražané byli označeni 76 %, Středočeši 21 %.

- **Spjatí s přírodou**

Tento znak někteří informátoři přisuzovali v rozhovorech Jihomoravanům, kteří byli také v anketě nejčastěji v této otázce označeni, 50 %. Charakteristika tak splnila dolní hranici stanoveného kritéria a je dále považována za obecně názorově platnou, přesto však není (podle množství označení) tolik významná jako jiné s větším počtem označení.

- **Většinu času tráví ve městech**

Charakteristika v rozhovorech připisována Pražanům a Středočechům byla prostřednictvím respondentů v anketě uznána jako typická pro Pražany, kteří zde

byli označeni 63 %. Středočeši získali pouze 29 % označení a jsou tu opět odlišeni od obyvatel kraje Praha.

- **Mají pevnější rodinné vztahy**

Takto byli v rozhovorech označováni Jihomoravané a znak byl u nich ověřen jako typický také v anketě, 64 %.

- **Mají málo času na rodinu**

Takto informátoři v rozhovorech popisovali Pražany a Středočechy. V anketě byla však daná charakteristika potvrzena pouze u Pražanů, 60 %. Středočeši, kteří získali jen 22 % označení, byli opět diferencováni.

7. Vztah k regionu

- **Jsou velice hrdí na svůj původ**

Poznatek autorky, který vyplynul z provedených rozhovorů s Jihomoravany, jímž ho autorka přisoudila. V anketě byl respondenty také přisouzen nejčastěji Jihomoravanům, ze 49 %. Přestože označení nepřekročilo určené kritérium 50 %, rozhodla se autorka o další prozkoumání této charakteristiky v rámci případové studie.

- **Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR**

Další z názorů samotné autorky, který si vytvořila na základě rozhovorů se Středočechy jako pro ně typický a rozhodla se ho zařadit pro ověření do ankety. Prostřednictvím respondentů skutečně došlo k ověření tohoto poznatku a byl zařazen na první místo v typických charakteristikách Středočechů (označen 59 %).

- **Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR**

Zatímco autorka si prostřednictvím rozhovorů utvořila takovýto názor o Jihomoravanech, respondenti znak ohodnotili jako typický pro Pražany, kteří byli v anketě označeni 51 % (Jihomoravané pouze 35 %).

4.3.2 Výsledky

Na základě anketního šetření tedy došlo k ověření, upřesnění či zamítnutí charakteristik zjištěných pomocí interview. Zcela vyřazena byla charakteristika: „Mluví spisovnou češtinou“, u které došlo k nejvyššímu počtu označení možnosti žádná z uvedených. V rozhovorech byl tento znak přisuzován Jihomoravanům. Toto lze vysvětlit tím, že mnohdy může mluva Jihomoravanů občanům jiných regionů připadat zvláštní a tím, že

často protahují samohlásky i slušnější nebo příjemnější na poslech, ve skutečnosti však nemá nic společného se spisovnou češtinou. Naopak tento projev tradičního nářečí, je hodnocen jako nespisovný a často při oficiálních jednáních také nežádoucí.

Další čtyři charakteristické rysy vyplývající z rozhovorů nesplnily při hodnocení primární stanovené kritérium a tak je nelze považovat za všeobecně názorově platné pro žádnou skupinu obyvatel ze zkoumaných. Nicméně jsou dále zařazeny do výzkumu pro další ověřování dle důvodů a pravidel zmíněných dále.

Po porovnání výsledků jednotlivých krajů bylo však zjištěno, že zatímco u Jihomoravanů lze za názorově obecně platné označit 15 charakteristik, u Pražanů se jedná o charakteristik 10 a u Středočechů jde pouze o charakteristiky 2, z nichž obě nepřesahují hranici 60 %.

Na základě tohoto poznatku lze potvrdit hypotézu vyplývající z předchozí části výzkumu, kde autorka dospěla na základě velmi těžké sebeidentifikace u Středočechů, k názoru, že jejich vědomí vlastní regionální identity je velmi slabé. Tuto hypotézu lze také dále rozšířit, jelikož u této části výzkumu se jednalo o názory náhodného výběru občanů České republiky. Prostřednictvím ankety jednak hodnotili občané příslušných regionů sami sebe, dále se hodnotili občané všech zkoumaných regionů navzájem a v neposlední řadě byli tito občané hodnoceni dle názorů občanů z různých regionů České republiky. To znamená, že Středočeši mají nejen slabé sebeuvědomování si vlastní regionální identity, ale zároveň jsou jim také velmi slabě přisuzovány určité znaky, které by je jako obyvatele jednoho regionu spojovaly. Jako obecně názorově platné charakteristiky byly u Středočechů prostřednictvím ankety určeny pouze dvě (které splňovaly primárně stanovené kritérium pro zobecnění 50 % a více). Charakteristika ohodnocená respondenty v této části výzkumu jako nejtypičtější pro Středočechy: „*Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR*“ zároveň dokládá, že obyvatelé tohoto kraje si svou regionální identitu příliš neuvědomují, nebo alespoň její uvědomění nedávají znát navenek. Druhou typickou charakteristikou Středočechů, kterou lze považovat za obecně názorově platnou je znak dost povrchní a velmi často přisuzovaný přinejmenším celé „české“ části republiky, ne-li všem občanům republiky společně: „*Častá a vysoká konzumace piva*“. Žádný z dalších znaků nesplňoval stanovené procentuální kritérium pro zobecnění a nelze je tedy pokládat za obecně názorově platné charakteristiky. Do další části výzkumu jsou tyto

znaky zařazeny z důvodu možného neoznačení těchto znaků více respondenty pro těžkou identifikaci Středočechů.

Identita je utvářena ze dvou aspektů, jak vidíme sami sebe a jak nás vidí ostatní. Ani jeden z těchto aspektů u Středočechů podle výsledků z dosavadních dvou fází výzkumu není dostatečně silný, aby se v tomto regionu dalo hovořit o specifické viditelné a nějak vyhraněné regionální identitě. Jisté znaky se u obyvatel Středočeského kraje přesto vyskytují zřetelněji a častěji než u obyvatel krajů ostatních.

U Pražanů bylo zjištěno 10 charakteristik přesahujících nadpoloviční většinu ze všech označení v příslušné otázce. Tyto charakteristiky lze tedy podle zvoleného kritéria označit za obecně platné názory o obyvatelích Prahy. Ani jedna z charakteristik však nepřesahuje 80 % hranici ze všech označení, charakteristiky tedy nejsou příliš vyhraněné a vyskytují se mimo obyvatele Prahy často i v jiných regionech.

Znaky, o kterých respondenti rozhodli jako o typických pro Pražany, jsou téměř všechny negativního charakteru: „*Individualističtí, neosobní, anonymní*“, „*Uspěchaní, neustále jsou ve stresu*“, „*většinu času tráví ve městech*“, „*Mají málo času na rodinu*“, „*Nedodržují tradice*“, „*Arogantní*“, „*Málo slaví tradiční svátky*“, „*Egocentričtí, sobečtí*“. Jediný znak, který lze považovat za neutrální je: „*Ateisté*“. Oproti tomu charakteristiky přisuzované Jihomoravanům jsou většinou pozitivní.

Přestože z výsledků první fáze výzkumu nebyla příliš zřetelná sebeidentifikace s krajem Praha u dotazované, byla regionální identita jasněji viditelná z pohledu ostatních, kteří měli o Pražanech celkem přesnou představu (kterou však často rozšiřovali i na celý Středočeský kraj). Tento pohled ostatních se projevil také v této části výzkumu, jehož výsledky nám říkají, jak jsou Pražané viděni náhodnými respondenty z řad občanů České republiky. Jasně zde také došlo k odlišení Pražanů od Středočechů a k vyjasnění rozdílů mezi jednotlivými regionálními identitami. Prakticky ve všech charakteristikách, které byly v rozhovorech přisuzovány jak Pražanům, tak Středočechům byli nyní respondenti prostřednictvím ankety a jasného rozlišení obyvatel kraje Středočeského a kraje Praha v odpovědích, schopni se rozhodnout, zda daný znak je typický pro Pražany či Středočechy.

U Pražanů lze tedy dle výsledků dosavadního zkoumání hovořit o specifické regionální identitě zejména (ale nejen) z pohledu ostatních, což potvrzuje hypotézu vytvořenou na základě první fáze výzkumu.

Jihomoravané jsou podle výsledků výzkumu charakterizováni 15 obecně platnými znaky, které jsou pevně zakořeněny v myslích a názorech občanů České republiky ve spojení s obyvateli tohoto regionu. Šest z těchto charakteristik přesahuje 80 % podíl ze všech označení a 3 z nich byly přiřazeny z 90 % a více právě k Jihomoravanům.

Charakteristiky přisuzované respondenty jako typické pro Jihomoravany jsou většinou, na rozdíl od těch připisovaných Pražanům, pozitivní: „Znalci vína“, „Účastní se množství tradičních oslav a svátků“, „Dodržují tradice, zvyky“, „Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem“, „Pohostinní“, „Mají pevnější rodinné vztahy“, „Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou“, „Spjatí s přírodou“.

Již v předchozí části výzkumu autorka došla k názoru, že u Jihomoravanů lze pozorovat silné sebeuvědomění vlastní regionální identity, jihomoravské, která může být jednak posilována, ale může i splývat s identitou moravskou, tedy nadregionální. V této části výzkumu byla prozkoumána druhá složka identity Jihomoravanů, to jak jsou viděni očima ostatních, tedy občany České republiky z různých oblastí. Výzkumem bylo ověřeno, že je Jihomoravanům přisuzováno množství znaků a charakteristik, které mohou být na základě výzkumu považovány za obecně názorově platné pro občany České republiky. Regionální identita Jihomoravanů je tvořena oběma velmi silnými složkami, silným povědomím o vlastní identitě a zároveň zakotvením jistých specifických charakteristik a odlišností obyvatel regionu v myslích ostatních. Lze tedy potvrdit hypotézu, že u Jihomoravanů se vyskytuje jistá specifická identita, která je posilována vědomím o vlastní odlišnosti a podporována názory ostatních, kteří jim přisuzují množství odlišných charakteristik a znaků.

Z výzkumu vyplynuly výše zmíněné charakteristiky, které lze pro obyvatele jednotlivých krajů označit za obecně názorově platné v myslích občanů České republiky. Shrnutí obecně názorově platných charakteristik nalezneme v Příloze č. 8. Prostřednictvím tohoto souhrnu obecně názorově platných charakteristik pro obyvatele jednotlivých regionů byla zodpovězena druhá výzkumná podotázka: Jakými obecnými rysy se občané jednotlivých regionů vyznačují?

4.3.3 Závěr

Na základě anketního šetření došlo k ověření, upřesnění či zamítnutí charakteristik zjištěných v předchozí části výzkumu pomocí interview jako názorů občanů České republiky vztahujících se k obyvatelům jednotlivých zkoumaných regionů. Na základě tohoto kroku se autorka vyjádřila k průběžným hypotézám vzniklým na základě výsledků první fáze výzkumu.

Lze potvrdit hypotézu, že u Jihomoravanů se jednoznačně vyskytuje jistá specifická identita, která je posilována vědomím vlastní odlišnosti obyvatel Jihomoravského kraje a podporována názory ostatních, kteří jim přisuzují množství odlišných charakteristik a znaků. V další části výzkumu se autorka bude zabývat otázkou, zda se skutečně jedná o identitu regionální tedy „jihomoravskou“, nebo je spojena s větším uzemním celkem a splývá s identitou „moravskou“.

Na základě výsledků této fáze výzkumu je potvrzena hypotéza velmi slabého vědomí vlastní regionální identity Středočechů a lze ji také dále rozšířit. Středočeši mají nejen slabé sebeuvědomování si vlastní regionální identity, ale zároveň jsou jim také velmi slabě přisuzovány určité znaky, které by je jako obyvatele jednoho regionu spojovaly. Jisté znaky se u obyvatel Středočeského kraje přesto vyskytují zřetelněji a častěji než u obyvatel krajů ostatních. Je tedy otázkou, zda lze ve spojení se Středočeským krajem hovořit o specifické regionální identitě či nikoli. Touto záležitostí se autorka zabývá v další části výzkumu.

U Pražanů lze dle výsledků dosavadního zkoumání hovořit o specifické regionální identitě zejména (ale nejen) z pohledu ostatních. Výsledné zobecněné charakteristiky a sebeuvědomování si regionální pražské identity bude dále zkoumáno prostřednictvím typického případu, osoby žijící v Praze v další části výzkumu.

Na základě výsledných charakteristik lze také říci, že jsou Jihomoravané obecně občany České republiky chápáni kladněji a jsou jim přisuzovány znaky pozitivního charakteru.

Pomocí ankety byli respondenti schopni snáze odlišit typické znaky Pražanů od charakteristik Středočechů.

Po vyhodnocení kvantitativního výzkumu bylo možné o jeho výsledcích hovořit jako o obecně platných vzorcích chování v daných regionech, Středočeském a Jihomoravském a Pražském. Prostřednictvím jejich výčtu pro jednotlivé regiony tak byla zodpovězena druhá výzkumná podotázka. Jelikož se však prostřednictvím ankety jednalo o zjišťování subjektivních názorů respondentů, zvolila autorka v další části výzkumu zkoumání typických případů z řad obyvatel daných regionů pro ověření, zda se nejedná jen o obecně platné názory, stereotypy, o kterých se okolí domnívá, že jsou platné, přesto, že se u občanů daných regionů reálně nevyskytují.

4.4 Případová studie

Ve třetí, poslední fázi výzkumu využila autorka kvalitativních metod případové studie k hlubšímu prozkoumání identit vybraných jedinců vztahujících se k regionu, ve kterém žijí. Cílem této závěrečné části bylo na základě detailního studia typických případů žijících ve zkoumaných regionech zjistit, zda se vyzkoumané charakteristiky, o kterých bylo rozhodnuto jako o všeobecně názorově platných ve druhém kroku výzkumu, skutečně objevují u typických obyvatel vybraných regionů.

Při zúčastněném pozorování se autorka přímo účastnila téměř každodenních aktivit informátorek při studiu na půdě České zemědělské univerzity v Praze, i běžného života zkoumaných jedinců mimo univerzitu včetně běžného dne při trávení volného času informátorek. Tento výzkum, ve kterém se autorka zaměřila na chování, zvyky, názory a postoje zkoumaných typických případů probíhal od března 2010 do března 2011, tedy 1 rok, během něž autorka sbírala potřebná data. V průběhu tohoto roku kromě rozsáhlého zúčastněného pozorování autorka také několikrát navštívila informátorku ze Středočeského a informátorku z Jihomoravského kraje v jejich rodných obcích a informátorku z kraje Praha přímo v místě jejího bydliště a aplikovala zde metodu pozorování nezúčastněného. Pozorování je zde definováno jako nezúčastněné, jelikož autorka i po několika návštěvách v těchto místech byla okolím považována pouze za jakousi návštěvu, byla zde „cizincem“ a nebylo tak možné zcela zde splynout s běžným způsobem života známých a přátel, kteří se v blízkosti informátorek po dobu autorčina výzkumu vyskytovali.

Během pozorování informátorů v terénu bylo uskutečněno také množství rozhovorů s informátorkami a jejich kamarády, rodinou a blízkými, které byli zpočátku

standardizovanější a formálnější a s postupem času zcela uvolněné a neformální, až si jedinci často ani neuvědomili, že jsou dotazováni.

Pro tuto část výzkumu byli zvoleni tři informátoři, kteří se narodili a stále trvale žijí každý na území jednoho ze zkoumaných krajů. Jako informátory si autorka záměrně vybrala tři mladé ženy studující na stejné vysoké škole jako ona, aby s nimi mohla být v pravidelném osobním kontaktu a bez problému se tak účastnit běžného dění a situací obyčejných dní.

Informátorky jsou pro zachování jejich anonymity označovány velkými písmeny, kterými začíná název kraje, ve kterém žijí. Tedy dotazovaná „J“ je představitelkou Jihomoravského kraje, dotazovaná „P“ typickým případem z kraje Praha a dotazovaná „S“ je charakteristickým jedincem pocházejícím ze Středočeského kraje. Stejně tak z důvodu zachování anonymity není u informátorek ze Středočeského a Jihomoravského kraje uveden název obce, ze které pocházejí, jelikož by mohly být v místě svého bydliště podle individuálních znaků, které jsou dále v této práci popisovány snáze identifikovány (zejména informátorka „S“, která žije v malé vesnici).

Jelikož jsou všechny informátorky studentkami vysoké školy v Praze, informátorka „J“ a informátorka „S“ do hlavního města dojíždějí za prací a za studiem. Lze tedy vznést námitku, že jejich identita vztahující se k rodnému regionu může být ovlivněna časem tráveným v Praze během studijních či pracovních záležitostí. Vzhledem k dnešnímu trendu zvyšující se mobility z důvodu pracovních, studijních či jiných příležitostí však nelze mít pochyb o tom, že právě tyto vybrané informátorky jsou skutečnými typickými případy z oblastí, ve kterých žijí. Obě informátorky totiž pochází z menších obcí (informátorka „J“ z malého města a informátorka „S“ z velmi malé vesnice), u kterých je tento trend v posledních desetiletích velmi znatelný. Objevuje se zde zejména mobilita vnitroregionální, či meziregionální, při které dochází k přesouvání obyvatel do větších měst nabízejících širší možnosti v oblasti vzdělání pracovních příležitostí a kulturního vyžití. Obě výše zmíněné informátorky navíc stále žijí ve svém rodném regionu, ve kterém prožily celé své dětství a dospívání a do kterého stále dojíždí o veškeré volné dny. Není tedy pochyb o jejich blízkém vztahu a sepjatí s domácím regionem.

Přesto autorka při svém výzkumu bere v potaz možné ovlivnění či změnu jejich regionální identity z důvodu jejich kyvadlové migrace a zaměřuje se při zkoumání jednotlivých typických případů také na tuto skutečnost.

Eriksen ve své eseji *Identifikace* uvádí: „*V antropologických výzkumech je relační aspekt skupinové identifikace studován prostřednictvím analýzy sociálních situací*“ (Eriksen, 2007, s. 69). V praxi to znamená, že zkoumáme-li příslušnost jedince ke skupině, musíme ho sledovat v situacích, ve kterých přichází do kontaktu s množstvím dalších lidí. Tím zjistíme, jaké skupiny lidí zaujímají významné postavení v jeho sociálním životě a jak se v přítomnosti těchto skupin i skupin dalších zkoumaný jedinec chová.

Z důvodu zachování relačního aspektu skupinové identifikace nejsou informátorky zkoumány jako individua odtržená od sociálních skupin a situací, ale jsou vždy pozorována v různých situacích společně s jejich okolím, ať už se jedná o jejich domácí prostředí v regionu, ve kterém žijí nebo o prostředí města, do kterého migrují za studiem a prací, tedy Prahy.

Nebylo tedy možné zde vyloučit, že u některých ze zkoumaných jedinců v závislosti na daných situacích bude převažovat střídavě pocit sounáležitosti s regionem jiným než domácím.

4.4.1 Analytická část

Autorka se prostřednictvím případové studie pokusila o podrobné prozkoumání identit vztahujících se k regionu, ve kterém žijí u níže uvedených typických případů obyvatel regionů, které jsou objekty výzkumu.

Informátorka „J“, žena, 24 let; kraj Jihomoravský. Narodila se a dosud trvale žije v menším městě čítajícím cca 9300 obyvatel a ležícím v Jihomoravském kraji. Bydlí v panelovém domě v bytě se svými oběma rodiči a starší sestrou a jejím přítelem. Studuje dvě vysoké školy současně, jednu formou prezenčního studia, jednu kombinovaně. První školu navštěvuje v Praze a je nyní v V. ročníku, na druhé škole v Brně ve IV. Zároveň pracuje jako dobrovolník v jisté neziskové organizaci. Je svobodná, bezdětná, v partnerském vztahu, který trvá přibližně jeden rok s přítelem, se kterým nemá společnou domácnost.

Ze studijních důvodů dojíždí do hlavního města Prahy, kde někdy celý pracovní týden, někdy pouze několik dní (podle školního rozvrhu) bydlí na univerzitní koleji. Na víkendy většinou jezdí domů, výjimkou jsou víkendy, které chce strávit s přítelem, který také studuje univerzitu v hlavním městě, ale pochází odjinud. Českou zemědělskou univerzitu, kterou v Praze navštěvuje, studuje už nepřetržitě pátým rokem.

Město, ve kterém informátorka žije, leží v Jihomoravském kraji, cca 30 km od Brna. V minulosti bývalo městem královským, ve kterém se hojně pěstovala vinná réva, což přetrvalo dodnes.

V domácím prostředí informátorky je cítit, že si hodně zakládají na rodinném prostředí a tradici rodiny, která po několik generací pochází z oblasti Jihomoravského kraje. Matka dotazované je z města, kde celá rodina dosud žije, její otec je ze Bzence a vyrůstal v Brně a v dalších třech městech v Jihomoravském kraji.

Sama dotazovaná zmínila, že se rozhodně nechce natrvalo odstěhovat ze svého rodného kraje ani po dokončení školy. Důvodem je jednoznačně sepejetí s místem bydliště, kde také žije celá její rodina. Dále si také autorka stěžuje na společnost lidí v Praze, která se jí jeví jako chladná a odtažitá. „*Myslím, že kdyby se u nás cokoli stalo, tak ti kdokoli pomůže, ale tady, tady spadne babička na ulici a lidi kolem ní projdou prostě a nikdo jí nepomůže a u nás se sehne deset lidí a naloží ju do auta a... tady se každý diví, když uděláš něco navíc a snažíš se někomu pomoci*“, popisuje autorka rozdíl ve společnosti lidí v Praze a v jejím rodném městě.

V rozhovorech s informátorkou byla také zmíněna problematika její regionální identity ve vztahu k jejímu častému dojíždění do Prahy. „*Když si jdu u nás něco vyřídit na úřady, tak už mě tam znají a říkají, no jo, Pražáčka přijela*“, stěžuje si dotazovaná, jak ji vnímají obyvatelé rodného města. Přitom ona sama se cítí být jednoznačně „*Moravandou*“, jak se sama označuje.

Pozorování výskytu zkoumaných obecně názorově platných charakteristik z předchozí fáze výzkumu u **informátorky „J“** a v jejím okolí:

1. Náboženství

- **Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje**

Informátorka žádný tradiční kroj nevlastní, nenosí ho při příležitosti žádných oslav ani nikdo z jejích přátel a známých nebo rodiny z města, ve kterém žije. Přesto bylo cítit, že má k nošení krojů kladný vztah alespoň v tom smyslu, že se jí líbí

zachování této tradice. „*Je super, jak se ty babičky každou nedělu navlíknou do sukni a vyrazí do kostela*“, uvedla dotazovaná. Tato tradice je však zřejmě více zachována v rurálních oblastech a také mezi starší generací, jak informátorka sama zmínila. I mladí prý ale nosí někdy kroje, když je k tomu vhodná slavnostní příležitost, většinou se však jedná o nějaké organizované akce, v místě svého bydliště dotazovaná zmiňovala hody, nebo vystoupení např. tanečních souborů apod., které jsou spojeny s cíleným zachováváním a připomínáním tradic. Více než v okolí Brna je podle dotazované tradice nošení krojů uchována v malých vesnicích a také např. v okolí Uherského Hradiště, kde má dotazovaná rodinu: „*Oni tam dokonce nosí kroje i v neděli do kostela, na každou, prostě, příležitost, na nějakou oslavu a dodržuje se to tam víc.*“ Uherské Hradiště však již nespadá do Jihomoravského kraje, ale je součástí kraje Zlínského.

- **Nábožensky založení**

Sama dotazovaná není věřící. Tím, že nejsou věřící její rodiče, ani prarodiče, nebyla k víře do mala vedená. V jejím okolí se však vyskytuje množství osob, které věřící jsou. Jsou mezi nimi jak starší lidé, tak i mladí. Ti také dodržují pravidelné návštěvy kostela.

- **Chodí často do kostela**

Jelikož dotazovaná není věřící, nenavštěvuje ani kostel. Do kostela nechodí ani z jiného důvodu, než víry. „*Ale jinak jako kolem mě to lidi hodně dodržují a chodí,*“ dodává informátorka při dotazu na její návštěvy v kostele. Ve městě, kde žije, mají velkou farnost a návštěvnost kostela je prý vysoká i v okolních městech. Do kostela chodí lidi starší i mladší, ve městě mají pěvecké a divadelní soubory napojené na farnost. „*My jim teda říkáme Kostelci a moc se s nima jako nebratříčkujem*“, uvádí autorka svůj postoj k mladým lidem navštěvujícím kostel, „*ale myslím si, že to asi nejsou špatný děcka, akorát maj trošku jiný zájmy, než my*“. Pro některé lidi může být návštěva kostela i záležitostí spíše kulturní: „*Oni se tam potkají, pobaví se*“, říká autorka, „*ani ne že by to bylo o nějakým tom, o tom náboženství*“. V jejich farnosti prý mají mladého faráře, který chodí starším lidem pomáhat např. na zahradu nebo s nákupem, je tedy lidem nápomocný i mimo kostel. To lidé hodně oceňují a chodí do kostela někdy i jen za ním, aniž by byli věřící. „*Obrátil tak spoustu lidí v uvozovkách na víru*“, říká k tomu autorka.

2. Mluva

- **Mluví nářečím**

V mluvě informátorky je dobře rozeznatelné specifické nářečí, které si uchovala navzdory svému častému pobytu v Praze. Svou mluvu si prý neuchovala záměrně, ale připadá jí to tak přirozené. Navzdory tomu je ale cítit, že si svou odlišnou mluvu dostatečně uvědomuje a je na ni pyšná. „*Myslím, si že je to takový hezký, že mluvím tak jak mluvili moji prarodiče a jak mluví mamka. Myslím si, že je to hezká odlišnost*“, říká k tomu informátorka. Přesto, že dotazovaná tvrdí, že zachování odlišného nářečí u ní není záměrné, z rozhovorů se na základě vztahu k této odlišnosti jako záměrné jeví. Dotazovaná později sama přiznává, že se jí její nářečí líbí. Pociťujeme zde jednak touhu se nějak odlišit v novém prostředí (studijní koleje v Praze), kde se vyskytuje množství různých lidí a jejich odlišnosti postupem času většinou splývají v jednu uniformní kulturu. Zároveň zde autorka zaznamenala touhu zachovat si část ze svých kořenů.

Různá nářečí lze rozlišit podle oblastí, odkud člověk pochází. Běžný Středoček či Pražan tyto rozdíly někdy odhalí jen stěží, ale dotazovaná tvrdí, že jsou tyto rozdíly v mluvě pro ně dost patrné. V rodině informátorky je zajímavé si všimnout znatelných rozdílů v mluvě rodičů. U matky lze ihned rozpoznat, že mluví také jistým nářečím, otec však prvky nářečí v mluvě postrádá. Toto dotazovaná později vysvětluje: „*Mamka je taky z I... (ze stejného města jako dotazovaná) a mluví tak stejně jako já. Taťka je ze Bzence, ale protože jeho táta byl mašinfíra, hodně se stěhovali a tak už teď mluví úplně normálně. Když ale přijedeme k babičce do Bzence*“, pokračuje informátorka, „*náš taťka se úplně zase včlení prostě do toho bzeneckýho nářečí, to sou některý slovíčka, kterým třeba jako vůbec nerozumím, jo*“. Dotazovaná uvedla příklad: „*Babička třeba řekne: Tak já se pudu podívat na toho Lidla. A já jí povídám, kam že to deš? Jo do Lídla, aha.*“ Zatímco ve středních Čechách bychom řekli zřejmě: „*Du do Lídlu.*“

3. Zvyky a tradice

- **Účastní se množství tradičních oslav, svátků**

Přímo ve městě, kde informátorka žije žádné zvláštní oslavy kromě Vánoc a Velikonoc příliš neprobíhají. Na Velikonoce však je běžné, že koledníci chodí i ve městě dům od domu i po panelácích na pomlázky, což si v Praze dovedeme jen

těžko přestavit a ve Středočeském kraji tato tradice přetrvává spíše na vesnicích. „*Sme na to minule zpomínali se švihu, která si dělala čárky, za každého kluka, kterej přišel a pamatuju si, že ještě na základce sme každá měli 80 kluků, kteří přišli jako jo*“, popisuje dotazovaná oslavy Velikonoc. „*Chodí jako hodně mladí kluci a pak to právě dopadá tak, že se místo čokoládiček a nějakých vajíček dává alkohol.*“ Na vesnicích, které jsou k rodnému městu informátorky přidružené, probíhají oslavy svátků ve větším měřítku. Dotazovaná uvedla např. čarodějnice, různé hody, náboženské svátky, půlnoční mše, výročí smrti Jana Palacha, průvody z recese na prvního máje. Toto se všechno se však dodržuje často i ve středočeských obcích.

- **Dodržují tradice, zvyky**

Dotazovaná opět uvedla, že podle její zkušenosti se tradice dodržují spíše kolem Uherského Hradiště nebo jinde na vesnicích. U nich doma se podle jejích slov žádné zvláštní tradice nedodržují, jen takové co se týče Vánoc, Velikonoc. O tradicích Velikonoc informátorka uvedla: „*My chodíme vždycky ze švihu na travičky na vajíčka, barvíme vajíčka vlastně v těch punčochách v těch cibulových slupkách, vyzdobujeme byt.*“

Při návštěvě u informátorky doma bylo zřejmé, že lze za jistou tradici považovat také otevření lahve vína při obědě nebo večeři nebo po ní, kdy se schází celá rodina. „*Vždycky když je nějaká příležitost, nějaká oslava, nebo jenom když si večer sedneme k televizi, tak to víno už se rozdělá, prostě z nějakýho, ne z povinnosti, ale je to tak normální, jako když si někdo otevře brambůrky, tak my si otevřeme víno. Nebo k obědu si ho dáme*“, potvrzuje dotazovaná autorčinu domněnku v jednom z rozhovorů.

4. Domácí kuchyně

- **Výrobci vlastního domácího vína a pálenky**

V rodině dotazované se víno ani pálenka nevyrábí. Žijí v panelovém domě, takže k tomu ani nemají vhodné místo a prostředky. Obecně si lidé domácí víno pro vlastní spotřebu vyrábí spíše na vesnicích, nebo ti kteří žijí ve městě, ale bydlí v rodinném domě a mají k tomu tak vhodné prostředí. Ve městech ale spíše převažují vinaři, kteří se produkcí vína živí, než aby si ho vyráběli jen pro domácí potřebu a známé. Město, ve kterém dotazovaná bydlí, bylo v minulosti proslulým vinařským městem

a dodnes tu funguje řada vinic. Víno se tu pěstuje tedy i v současnosti, existují tu vinařské sklípky. Ve městě funguje několik vyhlášených vinařství, od zhruba pěti z nich rodina dotazované pravidelně odebírá víno.

Pálenka se podle dotazované v kraji vyrábí v menším množství, než víno. Tento názor však může být zkreslen tím, že dotazovaná osobně pálenku téměř nepije, ale víno pije denně. Proto možná nemá dostatečně povědomí o výrobcích pálenky. Podle jejích slov se však výrobci, které zná, specializují převážně na výrobu vína. Realizují se také různé zájezdy do vinných sklípků a vinařské společnosti v jejich oblasti si prý svých klientů velmi váží.

- **Znalci vína**

Obecně jsou Jihomoravané považováni za znalce vína, což jistě souvisí s dlouhou tradicí pěstování a výroby vína v tomto kraji. Informátorka skutečně degustátorské zkoušky má, můžeme jí tedy za znalce považovat. Sama ale přiznala, že si tyto zkoušky dělala v souvislosti s číšnickou profesí, kterou před nějakou dobou vykonávala a přivedl ji na tuto myšlenku majitel restaurace, ve které pracovala. Když se autorka v rozhovoru zmínila, že Jihomoravané jsou často považováni za znalce vína, vyjádřila se dotazovaná takto: *„No nevím jako, jestli sme znalci, spíš je u nás hodně výrobců vína. Ale ostatní nás tak asi chápají, protože tu máme víc jako těch výroben a asi se k tomu propijeme víc, než ti Češi.“* V jiném rozhovoru dotazovaná uvedla názor, který jí prý řekl jeden degustátor: *„K dobrému vínu se musíš propít. A je to pravda, myslím.“* Dobré víno prý skutečně pozná jen ten, kdo má s pitím vína zkušenosti a ví, jak by mělo chutnat. Podle této myšlenky by tedy Jihomoravané mohli být skutečně považováni za znalce, jelikož pití vína je podle informací zjištěných výzkumem v kraji velmi časté.

- **Častá a vysoká konzumace pálenky**

Podle dotazované se na Moravě obecně od pití pálenky spíše ustoupilo a pije se více víno. Myslí si, že lidí více pronikly do pití vína také z důvodu, že víno se dá pít při různých příležitostech, třeba jen na chuť, zatímco pálenky se nedá vypít jen tak větší množství.

- **Častá a vysoká konzumace vína**

V rodině informátorky se víno pije denně nebo téměř denně. *„Když přijedu na víkend domu, tak si skoro každé večer otevřeme lahvinku“*, říká informátorka. Při

dotazu, zda zná nějakého abstinenta, informátorka sdělila, že neví o tom, že by se někdo z jejího okolí vůbec nikdy nenapil alkoholu.

Rituál pití vína dotazovaná přenáší i mimo své rodné město: „*Na kolej si vozím vlastně víno pro nás, protože tady se neodvážím si ho jako kupovat.*“ Z této informace je cítit informátorčina nedůvěra k vinným produktům prodávaným v Praze. U dotazované se objevuje názor, že víno, které je v restauracích i obchodech k dostání v hlavním městě, není chuťově dobré a je nekvalitní. „*Já když byla v Praze ze začátku, stalo se mi, že sem si chtěla objednat víno a ptám se jich: Jaké tu máte? A oni na mě koukají, jako že su nějaká vadná nebo co*“, popisuje autorka svou zkušenost z restauračního zařízení a vysvětluje, že v Praze mají většinou všude jen jeden druh vína bílého a jeden červeného a většinou ani nerozlišují, co je to za značku, natož odrůdu. „*U nás máme vždycky na výběr alespoň ze dvou, třech druhů vín a dají ti i ochutnat*“, popisuje dotazovaná dál rozdíl v nabídce vín v restauracích. Tento popsáný rozdíl, který je dobře viditelný, však může mít své důvody. Jedná se o rozdíl v celkovém přístupu a prezentaci tohoto alkoholického nápoje. Jelikož jižní Morava je krajem vyhlášeným ve výrobě vína a mnoho lidí zde žijících se výrobě přímo věnuje (ať už domácí nebo velkovýrobě pro zisk) nebo pracuje v odvětví tímto se zabývajícím, je zde přístup k tomuto alkoholickému nápoji jiný. Výroba vína je pro spoustu lidí spojena s jejich každodenním životem. Ale tato problematika je ještě mnohem hlubšího charakteru. Většina měst a obcí tu má svou dlouholetou vybudovanou tradici v pěstování a výrobě vína, která spadá někdy až daleko do historie, jak popsala také autorka na svém rodném městě. V každé oblasti existuje množství vyhlášených veřejných vinařství nebo soukromníků, kteří se pyšní svou výrobou. Nacházejí se tu také vinné sklípky, kam lidé přicházejí, aby ochutnali kvalitu vyrobených vín. Také pití vína v domácnostech je každodenní společenskou záležitostí. Pěstování, zpracování a konzumace vína tu má jednoznačně vybudovanou dlouholetou tradici, na kterou jsou místní lidé hrdí. Proto si také zakládají na kvalitě vína, které konzumují. Kladný vztah k vínu si často vytvářejí prostřednictvím své rodiny a okolí.

Oproti tomu oblast Středočeského kraje a Prahy nebyla v minulosti a není ani dnes ve velké míře známá pěstováním vína (výjimku tvoří vinařské oblasti např.

Mělnicko). Lidé tu zkrátka k vínu nemají tak blízký vztah jako obyvatelé jižní Moravy. Samozřejmě tu také nalezneme řadu podniků specializujících se na vínu, vinotéky, autorizované degustátory, ale obecně mají v běžné hospodě nabídku jednoho až dvou vín od bílého a od červeného. Z toho také zřejmě plyne názor, který byl zmíněný v první fázi výzkumu, že Středočeši a zejména Pražané vínu nerozumějí a lze jim nalít cokoli. Tento názor potvrzuje také dotazovaná, když říká, že její přátelé v Praze jí víno, které přiveze z domova, chválí: „*Chválí ho, ale myslím, že je to možná tím, že řeknu, že je to víno z Moravy, že lidi ani nevědi, jak dobré víno chutná. Tak si řeknou, jo tak to je z Moravy, tak to bude určitě dobrý.*“

5. Vlastnosti

- **Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem**

Informátorka sama působí velice přátelsky, s každým hned bez problému naváže hovor a je otevřená novým seznámením. Je na ní znát, že se ráda baví a má okolo sebe přátele. Sama o sobě tvrdí, že je možná přátelská až moc a několikrát na to už i doplatila, když její otevřenost okolí zneužilo. „*Já su taková otevřená, taková důvěřivá a každému se snažím pomoci a vždycky ses setkám s takovou nevolí těch Pražáků*“, stěžuje si dotazovaná a pokračuje, „*a každé mi říká: Ty seš z Moravy, vid'? No to si musíš zvyknout, no*“.

Podle názoru informátorky jsou lidé přátelštější a družnější, čím více na jih Moravy žijí. Lidé jsou podle ní směrem na jih obecně vstřícnější než např. v Brně: „*Nedovedu si představit, že bych přišla v Brně k někomu, zazvonila u dveří a řekla: Nemohu tady přespat, mně já nevím se stalo to a to. Prostě na té jižní Moravě jsou lidi takoví, že tě nepodezíraj z něčeho, že se ti snaží pomoci, ať už seš prostě kdokoli.*“ Dále také popisuje, jak byli přijati širokým příbuzenstvem na jedné z velkých rodinných oslav, přesto, že nebyli přímá rodina. „*Ted' nám dávali jako nějaký dárky a přijed'te a tak. Jako že mi přijde, že jinde se snaží lidi spíš jako odtaňovat, jako že ne a tak, vás ne, vás neznáme. Přijde mi to tam jako lepší než tady (myšleno v Praze), kde sou lidi takový chladnější, uzavřenější.*“

Přátelskost lidí z rodného města dotazované si autorka vyzkoušela při návštěvách v místě bydliště dotazované, kdy se několikrát setkala i s její rodinou, přáteli a známými. Lidé byli vesměs opravdu velice milý, přátelští, otevření k seznámení. Možná z důvodu, že byla vždy představená jako kamarádka dotazované, nesetkala

se u nikoho s nějakým odstupem nebo nepřijetím z důvodu, že pochází odjinud. Přesto si tu připadala trochu jako cizinec z konce světa, když se jí občas lidé ptali např. při příchodu do vinného sklípku, který byl mnohem modernější než ty domácí, které mají lidé z vesnic pod rodinným domem, a připomínal spíše jednu z mnoha vináren v centru Prahy: „*A tohle tam u vás taky máte?*“

- **Pohostinní**

Dotazovaná sama je velmi pohostinná. Vždy při návštěvě v jejím pokoji na koleji každému hned nabídne něco k pití i jídlu a často přemlouvala spolužáky ať zajdou k ní na návštěvu, že něco uvaří, aby nemuseli na jídlo do školní menzy. Někdy byla pohostinnost dotazované až zvláštní a neobvyklá. Např. když v restauraci známé šla pro něco k pití a nechtěla si od ní už po několikáté vzít peníze za útratu. Na dívce byly znatelné rozpaky, protože na to není zvyklá a cítila se až trapně. Informátorka také často nosila sladkosti a jiné pohoštění na přednášky a nabízela ho ostatním. Některým spolužákům však bylo trapné si nabídnout, jelikož nikdo z nich nikdy nic podobného

nepřinesl.

I v rodině informátorky panuje silná pohostinná atmosféra. Sama dotazovaná tu přiznává, že je to někdy až přehnané: „*Co mi se snažíme jako nachystat, když přijde nějaká návštěva, tak mi to přijde úplně jako nesrovnatelný s tím, když jdeme tady někam na návštěvu, tak lidi otevřou brambůrky, nějaký tyčinky a nazdar jako. Mamka vždycky peče dopředu dva dny a...možná až moc je tonády, možná je to někdy až přehnaný.*“

- **Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou**

Informátorka skutečně působí tak, že by se na ni člověk nebál obrátit s nějakou prosbou a snaží se lidem pomáhat. Důkazem je také její práce jako dobrovolníka v neziskové organizaci, kde se stará o postižené děti. Dotazovaná popisuje svůj názor na chování lidí v Praze a jejím rodném městě: „*Myslím, že kdyby se u nás cokoli stalo, tak ti kdokoli pomůže, ale tady, tady spadne babička na ulici a lidi kolem ní projdou prostě a nikdo jí nepomůže a u nás se sehne deset lidí a naloží ju do auta a...tady se každéj diví, když uděláš něco navíc a snažíš se někomu pomoci.*“

6. Rodinný život

- **Mají pevnější rodinné vztahy**

Informátorka má pevné rodinné zázemí ve své primární rodině. Z řady vyprávění lze usuzovat, že také vztahy s ostatními příbuznými jsou vřelé. Sice se s příbuznými nenavštěvují výrazně častěji, ale setkávají se na různých oslavách. „*Když sou nějaký velký akce, tak se fakt sejde celá rodina. Když sou narozeniny, nebo když je nějaká svatba, tak se fakt sejde celá rodina vod jednoho kolene až po druhý*“, říká informátorka. Je to podle ní příjemné, když se takto společně sejdou a všichni se poznají.

- **Spjatí s přírodou**

U dotazované se nijak neprojevuje velké sepjetí s přírodou, možná také proto, že pochází z urbánního prostředí. S lidmi z jejího okolí vyráží na procházky do přírody, na hory, jako spousta obyvatel České republiky. Tento znak je spíše typický pro lidi z prostředí rurálního a zřejmě ani tolik nezáleží na tom, z jakého kraje dotyčný pochází.

7. Vztah k regionu

- **Jsou velice hrdí na svůj původ**

U informátorky je velmi znatelná hrdost na to, že je z Moravy, ona sama se touto hrdostí netají, naopak ji sama přiznala. S hrdostí na svůj původ je zřejmě také spjata mluva dotazované, kterou si i přes častý pobyt v hlavním městě zachovala a je u ní velmi patrná. Zřejmě je také sepjetí dotazované s jejím rodným městem, které popisuje jako historicky královské a vinařské město. Nesporné je i to, že se hlásí k lidem, z rodného kraje, kteří jsou podle ní, laskaví, přátelští, pohostinní a kdykoli by jí pomohli.

Při otázce, zda chápe svoji příslušnost k oblasti a lidem, kteří v ní žijí jako příslušnost k celé Moravě nebo pouze k té jižní, informátorka odpověděla, že zcela určitě k Moravě jižní. Lidé ze severní nebo východní Moravy jsou podle ní už úplně jiní, chladnější, uzavřenější a nelze je zaměňovat s lidmi žijícími v Jihomoravském kraji. Svou regionální identitu chápe tedy jako identitu jižní Moravy, tedy lze říci Jihomoravského kraje, podle jejích slov: „*Od Brna dolů.*“

Ve Sčítání lidí, domů a bytů 2011 však dotazovaná a členové její rodiny budou prý uvádět národnost českou. Hodně o tom doma diskutovali a došli k názoru, že když člověk jede někam do ciziny a zeptají se ho, jaké je národnosti, a on řekne moravské, lidé si ho nebudou umět zařadit. Ale když řekne českou, bude jasné, že

je z České republiky. Zároveň k tomu však informátorka dodává: „*Tak moje hrdost by napsala jako moravskou.*“ Ale z praktického hlediska si myslí, že by uvedení národnosti na oficiální dokumenty mělo být jednotné.

Informátorka „P“, žena, 24 let; Kraj Praha. Narodila se v hlavním městě Praze, v městské části Řepy, kde doposud žije v bytě své matky v panelovém domě. Ve společné domácnosti žije s matkou a mladším bratrem. Je studentkou V. ročníku, prezenční formy studia na vysoké škole v Praze. Současně pracuje na částečný úvazek v oddělení služby zákazníkům v nejmenovaném internetovém obchodě se spotřebním zbožím a elektronikou. Je svobodná, bezdětná, v tříletém partnerském vztahu s o tři roky starším přítelem, se kterým nesdílí společnou domácnost.

Dojíždí dle studijního rozvrhu z městské části Řepy do části Suchdol, kde již pátým rokem nepřetržitě navštěvuje Českou zemědělskou univerzitu.

K Praze jako městu nemá informátorka žádný vřelý vztah, bydlí tu zejména proto, že se bojí, že by jinde nesehnala zaměstnání.

Pozorování výskytu zkoumaných obecně názorově platných charakteristik z předchozí fáze výzkumu u **informátorky „P“** a v jejím okolí.

1. Náboženství

- **Ateisté**

Informátorka není věřící. „*V Bohu sem nikdy nevěřila, věřila sem v Ježíška, když jsem byla malá, než jsem to prokoukla*“, říká se smíchem. V okolí jejích známých také nikdo neznává žádné náboženství. Na základní i střední školu s ní prý chodila vždy nějaká osoba, která byla věřící, „*zapálená křesťanka*“, jak jí dotazovaná se smíchem nazývá. Přiznává, že ona osoba ze střední školy byla vždy terčem posměchu, z toho důvodu, že měla jiné názory např. v oblasti sexuálního života, že v neděli ráno vstávala do kostela a tak se s ostatními v sobotu nechodila bavit, nezáleželo jí na vzhledu a chodila neupravená. Tím, že většina obyvatel Prahy jsou ateisté, připadají jim věřící jedinci zvláštní a jsou často je okolí, zejména v období dospívání nepřijme mezi sebe. Do kostela většinou lidé chodí jen se podívat na mše, vystoupení pěveckých sborů apod.

2. Mluva

- **Mluví nespisovnou češtinou**

Používají v běžném hovoru často vulgární slova

Informátorka mluví nespisovně a ve velké míře používá vulgární slova. Toto je zřejmě konkrétní vlastnost dotazované, jelikož autorka se nesešla v Praze ani nikde jinde v oblastech ČR se ženou či dívkou, která by vulgární slova v takové míře používala. Většinou se jedná spíše o muže, kteří mluví vulgárně, ale u ženy je to dost zvláštní.

V okolí dotazované mluví všichni její přátelé nespisovně a také všichni v různé míře používají vulgární slova, ne však tak často jako sama dotazovaná.

3. Zvyky a tradice

- **Nedodržují tradice**

Dotazovaná sama říká, že tradice příliš nedodržují. „*Možná tak tradice jít do hospody*“, směje se.

- **Málo slaví tradiční svátky**

Ze svátků se v rodině dotazované slaví pouze Vánoce. „*Jo tak ty Vánoce, jako stromek máme, ale že bysme házeli bačkorou...*“, směje se. Nechodí ani na vánoční půlnoční mše. Velikonoce se prý v Praze téměř vůbec neslaví: „*Jedinej, kdo chodil s pomlázkou, byli cigáni a těm se nevtvívá.*“ U informátorky doma se ani nebarví vajíčka, bratr ani přítel ji nepřijde vyšupat pomlázkou.

Ani v okolí jejich známých není nikdo, kdo by více slavil svátky nebo doržoval nějaké speciální tradice. Pouze starší osoby dodržují dušičky, kdy jdou na hroby svých zesnulých příbuzných odnést věnec a zapálit svíčku.

4. Domácí kuchyně – z výzkumu nebyly zjištěny žádné obecné typické charakteristiky

5. Vlastnosti

Individualističtí, neosobní, anonymní

Dotazovaná nepůsobí neosobně, sama však přiznává, že tak velké město, jako je Praha k jisté anonymitě svádí a většina lidí zde skutečně nebere příliš ohledu na ostatní. „*Neni jako normální, aby tě někdo jen tak oslovil, to bych si spíš myslela, že je to nákej úchyl, že ti něco chce nabízet, něco vnucovat...no mě kdyby někdo oslovil v centru Prahy, tak bych si taky myslela, sakra co chce...*“, popisuje dotazovaná neosobní přístup lidí žijících v Praze ke svému okolí. Podle ní je tento odtažitý přístup také způsoben tím, že se v hlavním městě nachází spousta lidí bez

domova, kriminálníchků, narkomanů a podobně a lidi k sobě navzájem ztrácí důvěru a mají strach z osob, které neznají. Z každého cizího člověka cítí potencionální nebezpečí, že jim chce ublížit nebo jinak uškodit. Informátorka uvádí příklad bezohlednosti Pražanů: „*Dyť kolikrát se někdo někde válí a lidi choděj kolem něj a myslěj si, že je to nějakěj vožrala, nebo bezdomovec a ani si ho nevšimnou, a pak se zjistí, že to byl třeba nějakěj pán, kterej umřel na epilepsii nebo tak.*“ Většinou v takovém případě podle dotazované spíš pomohou mladí lidé, než ty starší, možná proto, že v sobě ještě nemají tolik předsudků.

Z rozhovorů, kdy informátorka hovořila o svém dospívání, vyplynulo, že nikdy neměla „*velkou partu*“, ale vždy jen „*sólo kamarádky*“, a že jí to vždy mrzelo. Když přijela na návštěvu do jiného menšího města, nebo někam na vesnici, každý jí vždy představoval své partě kamarádů, ale ona neměla partu, kam by svou návštěvu uvedla: „*Vždycky se mě ptali: Tak kde máš tu partu?*“ V Praze se prý však žádné větší party kamarádů netvoří, každý má většinou jen jednu nebo dvě kamarádky, se kterými chodí ven, ale není to tak, že by se všechny znali navzájem.

Anonymita se také značně projevuje prostřednictvím bydlení v panelových domech. Dotazovaná připouští, že své sousedy vlastně vůbec nezná. „*Furt se to tam stěhuje, já ani nevím, kdo vedle nás bydlí a ani mě to nezajímá*“, říká. Podle ní je to z důvodu, že jak jsou lidé natěsnaní v bytech vedle sebe, každý si chce zachovat alespoň kousek soukromí a tak se o sousedy v podstatě nezajímá, většinou se ani nezdraví.

- **Arogantní**

Informátorka nepatří k arogantním lidem. Jisté je, že zde záleží na individuálním poznání člověka, které je jistě jiné a hlubší, než povrchní poznání celé skupiny obyvatel kraje. Většinou však Pražané jistou aroganci jaksi vyzařují. Také dotazovaná připouští: „*Denně tu akorát vidíš lidi, jak jezděj našťvaný z práce do práce, nikdo se na tebe neusměje, nepodívá, natož aby prohodil nějaký kloudný slovo.*“ Tato společnost na člověka jistě nepůsobí kladně. Podle informátorky jsou arogantní hlavně businessmani, kteří do Prahy přijíždějí za lepším zaměstnáním. Arogance jedince je však velmi individuální. Jak sama dotazovaná zmínila, arogantní člověk může žít na vesnici stejně tak jako ve městě. Často na ni i

arogantně starousedlíci na vesnici, kam jezdila, jako malá také působili, když ji považovali za „nafoukanou Pražáčku“ a ukazovali si na ni prstem.

- **Egocentričtí, sobečtí**

Dotazovaná nepůsobí vůbec sobecky, naopak se svým známým a např. i spolužákům ve škole většinou snaží vyjít vstříc, a když potřebují, nějak jim pomoci. Má v sobě silné sociální cítění, pravidelně se také účastní jako ošetřovatelka táborů pořádaných pro handicapované děti. Obecně obyvatelé Prahy jsou však podle jejího názoru velmi egocentričtí. „*Každý si podle mě fakt hrabe jako za sebe*“, kritizuje dotazovaná pražskou společnost a dodává, že jí osobně to mrzí, ale prostě to tak je. Také v zaměstnání, kde pracuje na poloviční úvazek, je to podle ní velmi tvrdé. Také přiznává, že ji často prostředí stahuje k tomu, aby se navenek chovala stejně jako ostatní. Tedy chladně, tvrdě, neosobně. „*Je lepší ničím nevyčínat*“, tvrdí informátorka.

Problém u ověřování těchto otázek vztahující se k vlastnostem lidí zřejmě tkví v tom, že celkově pražská společnost na člověka působí negativním dojmem. Zřejmě se tak také brání proti okolí a potencionálním hrozbám, kterých je v takto velkém městě mnohem více než někde na malé vesnici. Když však poznáte jednoho člověka blíž a stanete se jeho přítelem, on vás přestane brát jako cizince, přestane se chovat proti vám obraně, negativně. Často se z takového původně velmi negativně viděného člověka může stát osoba, která je v jádru velmi nesobecká, zajímá se o druhé a snaží se každému pomoci.

6. Rodinný život

- **Uspěchaní, neustále jsou ve stresu**

Informátorka sama o sobě tvrdí, že vlastně pořád někam spěchá. A jak si autorka v mnoha situacích mohla všimnout, často i nestíhá a na domluvené schůzky i do školy na přednášky chodí se zpožděním. „*No tak co máš dělat, když pracuješ, máš to hodinu cesty do práce, tak spěcháš a nebudeš jezdit vo hodinu dřív, aby ses mohl projít nebo si počkat, když ti ujede metro*“, obhazuje se informátorka. Přitom však spousta mimopražských lidí, kteří za prací dojíždějí, mají daleko delší cestu a mnohem horší dostupnost a přesto nejsou tak uspěchaní, jako Pražané. Obyvatelé Prahy působí skutečně velmi uspěchaně, a dotazovaná přiznává, že se často nechá okolím strhnout ke spěchu, přestože sama tentokrát nikam nespěchá. „*Když*

prostě vidíš ty lidi kolem, jak utíkaj na to matro, běžíš taky, prostě tě to strhne, máš dobrej pocit, z toho, že si to stihla a budeš tam dřív“, říká. „Prostě tě to pohltí...víš co i na těch přechodech je hrozně krátká doba na přechod, tak musíš honem, honem...Jo sem ve stresu“, přiznává.

- **Většinu času tráví ve městech**

Informátorka skutečně ve městě tráví veškerý čas v pracovním týdnu a většinou i o víkendu. *„No co máš dělat, když bydlíš ve městě, pracuješ ve městě...“*, stěžuje si autorka a přiznává, že jí příroda chybí. Nemají však chalupu, kam by mohla o víkendu jet, tak se alespoň chodí procházet do parku nebo za město do lesa. Vzpomíná na dětství, kdy každé letní prázdniny trávila u strýce na vsi, kde se jí strašně líbilo.

Mají málo času na rodinu

Dotazovaná má špatné vztahy se svými příbuznými, takže ani nemá potřebu trávit s nimi čas. Ani s matkou příliš nevychází. Říká, že vedle sebe prostě jen žijí v bytě. Nekonají se u nich doma žádné nedělní rodinné obědy ani nic podobného. Jediní, s kým se ráda vídá, jsou její teta a bratranec, kteří bydlí v Praze a vidí se tak poměrně často. S tetou chodí např. na kafe nebo si zaplavat na bazén. Příbuzné z otcovy strany nevidá a ani nechce. Ani nikdo z jejího okolí neudrhuje z blízké rodiny pevnější vztahy. Výjimkou je jedna kamarádka dotazované, u které si v rodině hodně potrpí na rodinné obědy a podobně, ta se prý ale nedávno přistěhovala z Loun, takže v Praze žije jen krátce.

7. Vztah k regionu

- **Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci**

Informátorka nemá žádný speciální vztah k Praze, jako kraji, ani celkově k městu. *„spíš se za to někdy i stydim, že sem z Prahy“,* přiznala dotazovaná s tím, že to v ní většinou vyvolá okolí, když ji označuje za *„Pražačku“* a podle toho jí připisuje určité vlastnosti. Její vztah k místu, kde žije, by se dal vymezit pouze lokálně na její čtvrt' Řepy, kde je to podle ní lepší. Je zde více přírody a místo je klidnější. Z rozhovorů vyplynulo, že informátorka má spíše ten pocit, že se ostatní občané ČR vymezují vůči nim. *„Lidi jenom viděj pražskou poznávací značku a už se můžou p...“*, rozčiluje se informátorka při vyprávění o chování lidí, když zjistí, že je z Prahy. *„Nebo když jsem byla malá, tak na tý vesnici, zjistili, že sem Pražanda a*

hned mě pomlouvali prostě ty báby tam.“, popisuje dotazovaná další případ. Všímalí si toho jaké má oblečení a posmívali se, že je to nová móda, že so to nosí v Praze, přestože informátorka byla oblečena do starých věcí.

Informátorka „S“, žena, 26 let; kraj Středočeský. Narodila se v malé vesnici o necelých 300 obyvatelích ve Středočeském kraji, ve které trvale bydlí dodnes. Žije zde v rodinném domě se svými oběma rodiči a o dva roky mladším bratrem. Studuje V. ročník vysoké školy formou denního studia. Současně pracuje na částečný úvazek jako administrativní pracovnice. Je svobodná, bezdětná, v čerstvém partnerském vztahu s o čtyři roky starším přítelem, se kterým nesdílí společnou domácnost.

Ze studijních a pracovních důvodů kyvadlově migruje do Prahy, kde bydlí společně s dalšími dvěma mladými ženami ve společně pronajatém bytě. Své dojíždění do hlavního města přizpůsobuje studijním a pracovním povinnostem. Někdy tu tráví celé pracovní týdny, jindy jen pár dní v týdnu. Na víkendy se vždy vrací zpět do rodné vsi. Studuje soustavně pátým rokem Českou zemědělskou univerzitu.

Obec, v níž informantka žije, se nachází ve Středočeském kraji, poblíž města Čáslav v okrese Kutná Hora. Ve vzdálenosti cca pět km hraničí s Pardubickým krajem a cca deset km s krajem Vysočina. Jelikož se jedná o skutečně velmi malou obec, spolu s dalšími čtyřmi podobně malými vesnicemi spadá oficiálně pod správu větší obce „V“, kde se nachází obecní úřad a další administrativní složky a v malé míře i obchody, kulturní, sportovní a zdravotnické organizace. Když si však lidé ze vsi chtějí nakoupit, něco zařídit, nebo vyrazit za kulturou, jezdí do Čáslavi nebo obvykle ještě dál do okolních větších měst: *„Když lidi rychle něco potřebujou, jedou do Čáslavi, tam se dá aspoň něco koupit, je tam Lidl, Penny, Billa, ve V... se nic nesežene, tak akorát rohlíky“* popisuje dotazovaná s úsměvem. *„ale celkově sou lidi z Čáslavska zvyklí jezdit do Pradubic na nákupy, za kulturou, do nemocnice ke specialitům a tak.“* Pardubice jsou pro tuto oblast nejbližším a nejznámějším velkým městem. *„Když je potřeba zajet do velkýho města, jede se do Pradubic, do Havlíčkova Brodu nebo přímo do Prahy“*, říká dotazovaná. Informátorka také kritizovala rozdělení republiky do spádových oblastí, které je podle ní zcela nelogické a nepraktické. Na Čáslavsku už se prý delší dobu řeší problém zubní pohotovosti: *„Spádový město pro zubařskou pohotovost je Kolín, ale tam nikdo nejedí, všichni sou*

zvyklí jezdit do Pradubic, který sou blíž, anebo sou tam možná lepší cesty, tam se ale někdy stane, že tě neošetřej.“

Ve vesnici, kde dotazovaná žije, nemají téměř žádné nákupní možnosti (obchod je otevřen ve všední dny jen od pěti do jedenácti hodin dopoledne a odpoledne od tří do pěti, o víkendu pouze od osmi hodin do desíti dopoledne, většina lidí si zde kupuje pouze pečivo, které je na objednávku a občas svačinu do práce) ani kulturní prostory typu kino apod. Po dotazu, jak by popsala svou obec pro člověka, který ji nezná, odpověděla, že vesnice není ničím zajímavá: *„Nemáme řeku, rybník, nemáme les, nemáme kostel, ani žádnou stavbu nebo místo, který by bylo něčím zajímavý. Jen pole, hřiště a hospodu.“* Přesto, že dotazovaná tvrdí, že v obci nemají žádné kulturní vyžití, autorka z mnoha vyprávění zjistila, že právě hospoda a hřiště jsou silným kulturním zázemím obce. Na hřišti se hrají pravidelné nedělní fotbalové zápasy, které chodí sledovat téměř všichni obyvatelé obce. V hospodě se konají živé koncerty, zábavy, různé schůze, oslavy atd., pro řadu lidí v obci, mladých i starších je místem, kde se společně setkávají, sdělují si novinky, své zážitky a podobně. Dalo by se říci, že hospoda spolu s hřištěm, které stojí poblíž je jistým centrálním místem obce, kde se její obyvatelé sdružují. Když by si však někdo cizí chtěl v obci zajít na pivo nebo něco nakoupit, bez rady místních obyvatel by prý zřejmě neuspěl.

„Obchod je v budově bývalýho hostince, kterej už je několik let zavřenej. Pořád tam ale visí nápis: Hostinec na vsi. Obchod by asi každej hledal v budově s nápisem: Smíšené zboží – jednota, ta ale nefunguje už asi pět let“, popisuje autorka s úsměvem. *„Když bys ale nějakým zázrakem našla obchod, musela bys mít velký štěstí, aby se trefila do jeho otevírací doby“*, dodává se smíchem. *„Hospoda je zase v areálu bejvalýho statku, kterej vypadá z ulice jak ruina“*, pokračuje dotazovaná ve vyprávění, *„hospoda je až na dvoře statku a není z ulice vidět.“* Podle dotazované to jsou záležitosti, které místním nevadí, protože každý z nich ví, co se kde nachází a ani obecní úřad nemá zájem o nápravu těchto nedostatků.

Pozorování výskytu zkoumaných obecně názorově platných charakteristik z předchozí fáze výzkumu u **informátorky „S“** a v jejím okolí.

1. Náboženství

- **Ateisté**

Dotazovaná není věřící, do kostela chodí jen jednou ročně, povinně, o Vánocích na půlnoční mši. Ani v okruhu jejích známých se nevyskytuje žádný věřící člověk. Do

kostela nikdo z nich nechodí. „*Máme pět věřících na 3 000 lidí*“, směje se tomu informátorka. Tito lidé prý chodí i pravidelně do kostela.

2. Mluva

- **Mluví nespisovnou češtinou**

Informátorka v běžném neoficiálním hovoru mluví nespisovně. Přiznala, že při oficiálním hovoru, např. pracovním pohovoru apod. se musí hodně přemáhat, aby používala spisovné výrazy.

V jejím okolí také nezná nikoho, kdo by mluvil i při neformálním rozhovoru sám od sebe spisovně. Autorka si při opakovaných návštěvách však všimla, že někteří z obyvatel vesnice používají občas nějaké spisovné výrazy, které však prokládají těmi nespisovnými. Dotazovaná přiznala, že to může být tím, že žijí ve východní části Středočeského kraje, takže mohou být ovlivněni východnějšími regiony.

- **Používají v běžném hovoru často vulgární slova**

Dotazovaná v běžném hovoru většinou vulgární slova nepoužívá. Občas ale nějaké z jejích úst zazní. Podle průzkumu osob vyskytujících se v jejím okolí v rodné vsi lze říci, že obecně mluví vulgárněji muži než ženy, ale ani tak se nejedná o žádný extrém.

3. Zvyky a tradice – z výzkumu nebyly zjištěny žádné obecné typické charakteristiky

4. Domácí kuchyně

- **Častá a vysoká konzumace piva**

Informátorka sama pivo pije občas, když s přáteli zajde do hospody, častěji si ale objedná bílé víno, nebo vinný střík. V jejím okolí ve vesnici, kde žije, lidé pijí pivo ve velkém množství. Má prý kamarády, kteří vypijí i 30 piv. Tito lidé se ale zřejmě vyskytují ve všech oblastech České republiky, zejména její „české“ části, jelikož na Moravě lidé skutečně upřednostňují spíše pití vína. Pití velkého množství piva však z tohoto pohledu nelze zařadit jako typický znak pro občany Středočeského kraje, jelikož je to znak spíše individuální. Vyskytuje se tu mnoho lidí, kteří pivo např. vůbec nepijí, sama dotazovaná upřednostňuje konzumaci vína.

5. Vlastnosti

- **Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu**

Tento znak se u dotazované nijak zvlášť neprojevil. Kromě toho, že se v hlavním městě špatně orientuje, si u ní člověk nevšimne žádných speciálních odlišností od

urbánních obyvatel Středočeského kraje. Špatná orientace však často trápí i obyvatele větších měst, je spíše individuální záležitostí. Dotazovaná však může být ovlivněna častým dojížděním do hlavního města.

V oblasti známých dotazované se nevyskytují také žádné výjimečné odlišnosti od obyvatel měst. Kromě jejich odlišného humoru a jiných témat hovoru, která se ovšem běžně liší v různých skupinách obyvatel. Je však pravda, že téměř všichni také dojíždějí za prací nebo studiem do větších měst.

Jisté odlišnosti lze pozorovat spíše u starších lidí žijících na vesnici, kteří jsou ještě zvyklí na tradičnější způsob života. Chovají drůbež, králíky, pěstují na zahradě ovoce, zeleninu apod. U těchto osob lze také pozorovat větší sepjetí s přírodou. V rodině informátorky jsem si také všimla pohostinnosti jejích rodičů. Při návštěvách autorky se vždy její matka ptala, co má navařit a podobně, a snažila se, aby se u nich cítila jako doma.

6. Rodinný život

- **Většinu času tráví ve městech 30ano, kvůli práci, ano, kvůli práci**

Přestože, je dotazovaná z malé vesnice a dalo by se u ní předpokládat, že tato charakteristika se k ní vůbec nevztahuje, je na ní část pravdy. U informátorky je to z důvodu studijních a pracovních, protože všední dny tráví v Praze. I lidé z jejího okolí, kteří bydlí ve vesnici, však dojíždějí do různých větších měst za prací. „*Za prací všichni choděj někam jinam. Tak tady v H... jsou všeho všudy čtyři pracovní místa. V krámě, v hospodě, to sou všechno částečný úvazky a sou tam někdy chlapy, který dělaj doma.*“ Obyvatelé prý dojíždí za prací hlavně do Čáslavi, Kutné Hory, do měst, kde je strojírenský průmysl a také v neposlední řadě do Prahy, kam často lidé denně dojíždějí, přestože je město vzdáleno 80 kilometrů a cesta je velmi komplikovaná. „*Musíš si vzít auto, musíš si dojet na vlak a musíš pracovat u vlaku, no*“, popisuje autorka cestování do hlavního města, které zná na vlastní kůži.

- **Spjatí s přírodou**

Přestože informátorka bydlí v rurálním prostředí, necítí nijak zvlášť silné sepjetí s přírodou. Práce na zahradě ji podle jejích slov obtěžuje. „*No to se musí*“, říká a skutečně neprojevuje žádné nadšení. U strachů obyvatel vesnice je sepjetí s přírodou znatelně větší. Zakládají si na domácích vajíčkách a na zahrádce vypěstovaných plodinách. Také rodiče dotazované chovají domácí králíky.

7. Vztah k regionu

- **Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR**

Informátorka sama říká, že nemá žádný vztah ke Středočeskému kraji, svou identitu v rámci kraje prý vůbec nevnímá. „*Mně sou střední Čechy úplně ukradený a vždycky sem chtěla bydlet třeba na Vysočině nebo v Pardubickém kraji*“, říká dotazovaná a dále vysvětluje, že Pradubický kraj i Vysočina jsou jen několik kilometrů vzdáleny od její rodné vesnice. To, že autorka nepociťuje žádnou příslušnost ke Středočeskému kraji, může být tím, že žije právě takto blízko krajům jiným. Také by zde mohlo hrát roli, že spoustu času nyní tráví pracovně a studijně v Praze, s Pražany však také necítí nic společného, naopak se tu i po pěti letech studia a zaměstnání cítí být stále cizincem. V jednu dobu sice uvažovala o přestěhování se do hlavního města, ale to pouze z důvodu, že ve vesnici, kde trvale žije a v jejím okolí je zcela nemožné sehnat zaměstnání. Nikdy se jí do Prahy ale doopravdy nechtělo. Nyní spíš uvažuje o přestěhování na Vysočinu za svým přítelem.

Ani v okolí známých dotazované u nikoho nelze pozorovat regionální středočeskou identitu, natož hrdost, že pocházejí ze Středočeského kraje.

Vztah k místu, ve kterém žije dotazovaná má velice silný, ale velmi úzce prostorově vymezený. Cítí sejetí pouze z malé vesničky, ve které bydlí. Lidé z okolních vesnic jsou už pro ně cizinci, zejména ti, kteří pochází z obce „V“, pod kterou informátorka ves spadá nebo dále obyvatelé okresního města Čáslav. Přijede-li do vsi někdo, o kom se ví, že pochází z těchto okolních obcí, je často považován až za „*vetřelce*“ a místní na něj koukají skrz prsty. Tuto patrnou nesnášenlivost informátorka vysvětluje tak, že se proti obyvatelům zmíněných měst vymezují jen, když jim něco provedou a také hlavně proto, že jejich malé vsi „*berou peníze z fondů a v naší vesnici pak nic není*“. „*Dyť my sme měli kanalizaci postavenou 4 000 let po tom, co jí měly ve starým Egyptě, v době, kdy ve V...* (vesnici s obecním úřadem, pod kterou spadá rodná ves dotazované) *si dělali umělý trávníky na hřišti, no*“, rozčiluje se dotazovaná. Zároveň ale tvrdí, že jde o nesnášenlivost spíše ze srandy a ona sama se ve skutečnosti s obyvateli z obce „V“ baví a většina jejích přátel pochází odsud. „*Dyť Téra co je semnou tady na bytě je*

taky z V...když sem ale v H...(rodné vsi), je to striktně daný, že s V... se nebavim“, směje se dotazovaná.

Zároveň se tamní lidé také značně vymezují vůči Pražanům. „Když přijedu domu, tak sem v sekci Pražáků, který už nemá v hospodě co dělat“, popisuje dotazovaná, „teda ze srandy“, dodává. „Protože co sme seděli v hospodě, bylo nás tam asi deset, tak všichni sme v Praze nebo někde, kromě jednoho, nebo taky ve V, to je ještě horší.“

Z návštěv v rodné vsi dotazované autorka však nenabyla dojmu, že by tamní obyvatelé byli nějak nesnášenliví, bere se to zde opravdu zřejmě jako místní humor. Setkala se jen s úsměvnými narážkami typu: „Jo, ty si ta z toho města“ apod. Kterým se však společně s místními zasmála. Také na dotazovanou zaslechla autorka skutečně jisté průpovídky: „Jé Pražačka se vrátila.“ „Jak bylo ve velkoměstě.“ I toto však bylo myšleno s humorem.

4.4.2 Výsledky

Na základě studie typických případů byly popsány a analyzovány vlastnosti a znaky vyskytující se u těchto konkrétních osob a porovnávány s výsledky předchozího zkoumání. Došlo tak k zodpovězení třetí výzkumné otázky vztahující se k této části výzkumu: Vyskytují se vyzkoumané obecné charakteristiky u vybraných typických případů z řad obyvatel zkoumaných regionů?

Počty označení v anketním šetření přepočtené na procenta jsou uvedeny u každého znaku v závorce.

U **informátorky „J“** se vyskytují tyto obecné charakteristiky zjištěné předchozím zkoumáním:

- V oblasti mluvy je to především **nářečí**, které je unformantky velmi znatelné a uchovává si ho i přes svůj častý pobyt v Praze. Zároveň také v jejím okolí v rodném městě mluví specifickými nářečími většina obyvatel podle kraje, ze kterého pochází. Došlo tedy k ověření této charakteristiky, která byla v předchozí části výzkumu ohodnocena 83 % a lze ji tak považovat za typický znak pro Jihomoravany.
- V oblasti domácí kuchyně lze vyzdvihnout **znalost vína** jako vědomost, kterou dotazovaná disponuje a má ji i většina jejích známých.

Typický znak z předchozího zkoumání (81 %), byl tak u informátorky a jejího okolí ověřen.

Stejně tak **častá konzumace vína** je typickým znakem, kterým se vyznačuje domácí kuchyně dotazované i jejích známých a přátel.

Typický znak, v předchozím zkoumání označen ze 73 % se tak podařilo ověřit.

- Z vlastností byly u informátorky zaznamenány **přátelskost, družnost, otevřený přístup k lidem** (v předchozí fázi zkoumání označeno 68 %) a **pohostinnost** (67 %), dále také **laskavost, dobrosrdečnost, pomáhat ostatním** (56 %). Tyto charakteristické vlastnosti se vyskytují i u lidí z okolí dotazované, kteří žijí v Jihomoravském kraji, čím více na jih, tím jsou tyto vlastnosti ztelnější. Někdy to lidé se svojí laskavostí až přehánějí a vypadá to, že by se pro druhé tzv. rozdali, např. na pohostinnosti si velice zakládají a často se hoštěným lidem snaží nabídnout až příliš a přivádějí je do rozpaků. Tyto obecné charakteristické vlastnosti tak byli ověřeny u dotazované samotné i u lidí v jejím domácím prostředí.
- Co se týče vztahu k regionu, je u dotazované ztelná silná **hrdost na svůj původ**. „*Jsem hrdá na to, že su z Moravy*“, říká autorka a myslí tím konkrétně Moravu jižní, tedy Jihomoravský kraj. Přesto, že v předchozí části výzkumu tento znak nevyšel jako obecně typický pro Jihomoravany (byl označen pouze 49 %) u informátorky i jejího okolí byl silně potvrzen.

Obecné charakteristiky jako **nábožensky založení** (94 %), **často chodí do kostela** (87 %), **výrobci domácího vína a pálenky** (90 %), **účastní se množství tradičních oslav a svátků** (77 %), **dodržují tradice a zvyky** (74 %), **mají pevnější rodinné vztahy** (64 %), **spjatí s přírodou** (50 %) se přímo u informátorky nevyskytují, byly však zaznamenány ve větší či menší míře v jejím okolí. Mnoho z těchto znaků se objevuje více u vesnického obyvatelstva a ne v urbánním prostředí, kde autorka žije.

Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje je obecný znak, který byl podle předešlé fáze hodnocen jako nejtypičtější znak pro obyvatele Jihomoravského kraje, 96 %. U dotazované ani v okolí jejích známých a přátel nebyl však ověřen. Důvodem je zřejmě to, že se tento znak vyskytuje spíše na vesnicích a v jiných oblastech, než kde informátorka žije. Sama dotazovaná zmínila, že v okolí Brna se tradice nošení kroje

nevyskytuje. Také je možné, že většina občanů České republiky má s krojí spojené právě převážně Jihomoravany, ale tento zvyk už se dnes u nich v takové míře nevyskytuje.

Také znak **častá a vysoká konzumace pálenky** (76 %) se u dotazované ani v jejím okolí nepodařilo ověřit. Podle dotazované obecně lidé pijí častěji víno, které se hodí k více příležitostem, přestože pití vína bylo podle předchozí fáze výzkumu hodnoceno jaké méně typické (73 %).

U **informátorky „P“** byly rozpoznány tyto obecné znaky, typické pro obyvatele regionu, ve kterém žije:

- V oblasti náboženství bylo ověřeno, že dotazovaná, ani její známí a přátelé **nejsou věřící** (66 %). Obecně se v pražské společnosti vykytují věřící lidé jen výjimečně a většinou jsou, zejména mezi mladšími považováni za zvláštní.
- Z rodinného života bylo u informátorky zjištěno, že **tráví málo času s rodinou** (60 %). U tohoto konkrétního případu je to způsobeno špatnými vztahy dotazované s matkou a s příbuznými z otcovy strany. Ani u známých dotazované ale nebylo shledáno, že by měli rodinné vztahy pevnější.

Také **neustálá uspěchanost a stres** (76 %) jsou charakteristiky, které se u dotazované ve velké míře projevují. Toto může být způsobeno trendem zrychlujícího se stylu života, který je znatelný především ve velkých městech a podporováno společnostmi okolních lidí, kteří také neustále někam pospíchají a celkově prostředím, které je nastaveno tak, aby se přizpůsobilo zrychlující se době, a člověka ke spěchu svým způsobem nutí.

Také typický znak **většinu času tráví ve městech** (63 %) lze u dotazované a v jejím okolí pozorovat. Je to způsobeno tím, že obyvatelé Prahy ve městě bydlí a téměř vždy i pracují a nemají tak často příležitost dostat se mimo urbánní prostředí. Někteří, stejně tak jako dotazovaná však přírodu postrádají a ve volných chvílích se snaží vyrazit někam na výlety či dovolené.

- V oblasti zvyků a tradic, jsou to znaky, **nedodržují tradice** (58 %) a **málo slaví tradiční svátky** (54 %). U informátorky a jejího okolí došlo k potvrzení obojího.
- Dále znaky **mluví nespisovnou češtinou** (44 %) a **používají často vulgární slova** (43 %) byly u informátorky zjištěny ve značné míře, přestože v předchozí části výzkumu nebyly shledány obecně názorově platnými. V tomto bychom mohli

s předchozím zkoumáním souhlasit. Tyto znaky se totiž jeví jako velice individuální a přestože se u dotazované ve velké míře projevují, jedná se podle autorky o extrém, se kterým se nejen v kraji Praha dosud nesetkala.

Typické vlastnosti, kterými byli v předchozí části výzkumu Pražané označeni, **individualističtí, neosobní, anonymní (78 %), arogantní (58 %), egocentričtí, sobečtí (53 %)** shledala autorka, že se u dotazované nevyskytují. Okolní společnost v Praze však takto skutečně působí. Zřejmě se tu jedná o to, jak se lidé prezentují navenek. Jak sama dotazovaná zmínila, „*je lepší ničím nevyčínvat*“. Při hlubším poznání jedince však tato povrchní sluůka odpadne a on může být uvnitř docela jiný.

Často se identicky vymezují, je charakteristika, která byla v předchozí fázi označena 51 % a byla tedy zobecněna. U informátorky ani v okolí jejích známých a přátel však nedošlo k jejímu potvrzení. Často dochází naopak k vymezování ostatních občanů České republiky vůči Pražanům, jelikož jsou jako lidé pocházející z hlavního města původem zcela odlišní od ostatních obyvatel. Jsou tak terčem přisuzování určitých vlastností jen proto, že pochází z hlavního města republiky, když se u nich často nevyskytují. Jen málokterý Pražan se však na veřejnosti cíleně prezentuje s tím, že pochází z hlavního města, aby se povýšil nad ostatní.

U **informátorky „S“** nebyly zjištěny žádné typické charakteristiky, které lze podle předchozí fáze výzkumu považovat za obecně názorově platné. Jako obecně názorově platné typické znaky pro Středočechy byly určeny pouze dvě charakteristiky:

- **Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR (59 %)**

Tato charakteristika, která je považována za společnou pro obyvatele Středočeského kraje však zároveň dokazuje, jak málo mají Středočeši společného a že nemají žádný nebo jen velmi slabý vztah ke kraji, ve kterém žijí.

U dotazované ani jejích známých a přátel z rodné vsi navíc došlo k ověření tohoto znaku jen v určitém smyslu. Je pravda, že se nevymezují regionálně, jako obyvatelé Středočeského kraje, ke kterému nemají skutečně žádný pozitivní ani negativní vztah, jednoduše k němu necítí svou příslušnost. Značně se ale vymezují místně vůči obyvatelům okolních vesnic a měst.

- **Častá a vysoká konzumace piva (52 %)**

U informátorky nelze hovořit o ověření tohoto znaku. Ona sama preferuje pití vína. V okruhu jejích přátel se však pivo pije v hojně míře, najdou se tu i takoví zdatní pivaři, kterým nedělá problém vypít 30 piv při jednom posezení v místní hospodě. Skutečně je však vhodné prezentovat Středočeský kraj právě tímto typickým znakem?

Dalšími znaky, které se u informátorky vyskytují, nelze je však považovat dle předchozí fáze výzkumu za obecně názorově platné jsou: **Ateisté** (27 %), **mluví nespisovnou češtinou** (30 %), **používají v běžném hovoru často vulgární slova** (31 %) a **většinu času tráví ve městech** (30 %). Charakteristika **velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu** (32 %) nebyla u dotazované zaznamenána, ve větší míře se však vyskytuje u osob v jejím okolí v rodné vsi. Může to být způsobeno tím, že informátorka tráví spoustu času v Praze a je tímto ovlivněna.

Shrnutí výsledných obecně platných charakteristik z předchozího zkoumání a porovnání jejich výskytu u jednotlivých zkoumaných typických případů a v okolí jejich přátel, rodiny a známých obsahuje Příloha č. 9.

4.4.3 Závěr

Prostřednictvím zkoumání typických případů z řad obyvatel příslušných regionů v rámci případové studie došlo k ověření či neověření obecně názorově platných charakteristik z předchozí fáze výzkumu u konkrétních obyvatel regionů.

U informátorky „J“ došlo k ověření celkem sedmi zobecněných charakteristik považovaných za typické pro obyvatele Jihomoravského kraje, odkud dotazovaná pochází. Na základě pozorování informátorky a jejího okolí a informací zjištěných při rozhovorech se tyto znaky objevují jako příznačný pro informátorku a často i její rodinu, známé či přátele. Další skupinou jsou znaky (celkem sedm), které se sice konkrétně u informátorky nevyskytují, objevují se však u lidí v jejím okolí pocházejících taktéž z Jihomoravského kraje. Pouze u dvou charakteristik nedošlo k jejich ověření u dotazované ani v jejím okolí. Na základě těchto výsledků je možné hovořit o silné regionální identitě zakládající se na

společných znacích obyvatel Jihomoravského kraje, kterými se současně ve velké míře odlišují od obyvatel ostatních regionů České republiky.

Autorka zde došla k zajímavému poznatku. Přestože informátorka „J“ dojíždí do kraje Praha za studiem, má silný pocit regionální identity vztahující se k jejímu domácímu Jihomoravskému kraji. Je u ní velmi znatelné, že je velice hrdá ne to, že pochází z jižní Moravy. Nedošlo u ní tedy ke krizi identity, ani k jejímu splynutí s regionem, do kterého dojíždí. Naopak je možné u informátorky pozorovat její posílení. Dotazovaná se v pražském prostředí hodně prezentuje tím, že je z Moravy. Snaží se u sebe znásobit typické znaky a vlastnosti Moravanů, aby si každý všiml, že je odjinud. Je velmi pohostinná, přátelská, zakládá si na konzumaci dobrého vína, zachovala si také své tradiční nářečí, kterým mluví i její matka a prarodiče a které je v její mluvě velmi nápadné. Tyto zjevné znaky připadaly autorce až příliš viditelné v pražském prostředí, v domácím prostředí informátorky však splývaly, jako by se trochu vytratily.

Prostřednictvím případové studie došlo u informátorky „P“ k ověření celkem šesti zobecněných charakteristik z předchozí fáze výzkumu. Další tři u dotazované na základě pozorování ani rozhovorů potvrzeny nebyly. Ve všech třech případech se jedná o vlastnosti, které jsou Pražanům obecně silně přisuzovány: Individualismus a anonymita, arogance a egocentrismus. Žádná z těchto vlastností se však u informátorky ve větší míře nevyskytuje. Autorka se však i přes toto nepotvrzení zmíněných vlastností u dotazované nemohla zbavit pocitu, že pražská společnost obecně taková je. I sama dotazovaná přiznala, že na ni okolní lidé v Praze takto působí. Zřejmě se tu jedná o zakořeněné stereotypy. Tedy celkově je tak pražská společnost chápána, při bližším poznání konkrétního typického případu z této společnosti to však neplatí. Dále jedna ze zobecněných charakteristik nebyla ověřena u dotazované ani u nikoho z jejího blízkého okolí. Jedná se o vymezování se vůči ostatním v rámci České republiky. Z pozorování a množství rozhovorů vyplynulo, že se spíše ostatní občané vymezují vůči Pražanům, jako obyvatelům hlavního města.

K ověřování u informátorky „S“ bylo možné použít pouze dvě typické charakteristiky, které bylo možné na základě předchozí fáze výzkumu označit za obecně názorově platné. Typičtější z nich říká, že se obyvatelé Středočeského kraje nevymezují vůči ostatním

obyvatelům v rámci České republiky, druhá se týká vysoké konzumace piva. Ani jedna z nich však nebyla u dotazované ověřena. Konzumace velkého množství piva byla ověřena u známých informátorky žijících v obci. Co se týče vymezení vůči ostatním, lze považovat tuto charakteristiku za částečně potvrzenou. Ani dotazovaná, ani její okolí se skutečně nevymezuje vůči okolí, ale jen regionálně. Je zřejmé, že v oblasti, kde žij, se nevyskytuje žádný pocit příslušnosti ke Středočeskému kraji. Lidé tu k tomuto kraji nemají žádný vztah, ani příliš nepocítují, že by byly jeho součástí. Toto je možná zdůvodnitelné polohou obce, která leží téměř u hranic s krajem Pardubickým a krajem Vysočina. Oproti tomu se ale ve velké míře vymezují místně, vůči okolním obcím a městům. Všichni, kdo přijdou do jejich rodné vsi a nejsou přímo zdejší, přestože pochází z obce za humny, jsou považováni za cizince. Toto je možné vysvětlit tím, že se jedná skutečně o malou vesničku, která se zřejmě cítí okolím ohrožena a tak si její obyvatelé velmi zakládají na místní identitě své rodné obce.

5 Diskuze

Ze závěrů jednotlivých fází výzkumu vyvstalo několik otázek, na které se autorka pokusila odpovědět prostřednictvím informací z odborné literatury a poznatků získaných při realizaci výzkumu.

První otázka se týká problematiky různě silného povědomí o vlastní regionální identitě u obyvatel jednotlivých zkoumaných oblastí. Z výzkumu vyplynulo, že zatímco u Jihomoravanů je vědomí vlastní regionální identity velice silné, u obyvatel kraje Praha a především Středočeského kraje nedošlo k zaznamenání silnějšího pocitu příslušnosti ke kraji, ve kterém žijí.

Porovnáme-li výsledky zkoumání s dotazníkovým šetřením realizovaným v letech 2002 - 2003, jehož respondenty byli gymnaziální učitelé (Chromý, Marada 2002-2003 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 132), poznatky ohledně síly regionální identity ve zkoumaných krajích se víceméně shodují. Jedním z výstupů tohoto šetření je grafické znázornění indexu regionální identity v jednotlivých krajích České republiky (viz. Příloha č. 3). Chápeme-li, že index regionální identity představuje sílu regionální identity, tedy jak

silný je pocit příslušnosti daných obyvatel k regionu, ve kterém žijí a jeho obyvatelstvu, je zřejmé, že nejsilnější pocit regionální identity (uvažujeme autorkou zkoumané regiony) nalezneme v kraji Jihomoravském. V tomto se výsledky s autorčíným výzkumem shodují. Slabší míru regionální identity lze zaznamenat v kraji Středočeském a velmi nízkou v kraji Praha. V tomto ohledu se výsledky autorčina výzkumu shodují jen do jisté míry. Zaznamenala také velmi nízký pocit příslušnosti k regionu u Pražanů i Středočechů, jen u Středočeského kraje byl však tento výsledek zobecněn jako typický znak pro jeho obyvatele. U Pražanů naopak došlo k zobecnění většinového názoru, že se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům České republiky. Zkoumáním typických případů obyvatel daných regionů byl v obou krajích zaznamenán jen velmi slabý vztah ke kraji, ve kterém žijí. U informátorky ze Středočeského kraje tedy došlo k ověření velmi slabého pocitu regionální identity. U informátorky z kraje Praha došlo k zamítnutí zobecněné charakteristiky vymezování se vůči ostatním jako možného stereotypu, který konkrétně u tohoto případu a jích podobných neplatí a byl potvrzen poznatek slabé regionální identity z první fáze výzkumu. Dle autorčina výzkumu lze tedy říci, že velmi slabou míru regionální identity lze zaznamenat v kraji Praha a prakticky žádnou ve Středočeském kraji. Občané těchto regionů nijak silně svou regionální identitu nepocítují a ani si ji neuvědomují a regionální identita Pražanů je tvořena z velké části pohledem ostatních na tyto jedince, jako obyvatele regionu a celkově na samotný region. U Středočechů chybí i tento pohled okolních obyvatel, kteří je jako členy konkrétního regionu příliš nevnímají.

Autorka si tedy klade otázku, čím může být tento rozdíl v intenzitě pocitu regionální identity u obyvatel ve zkoumaných regionech způsoben?

Do jisté míry je zde zřejmé tzv. „Simmelovo pravidlo“, což je princip, který uvádí, že *„vnitřní soudržnost skupiny je odvislá od míry vnějšího tlaku“* (Eriksen, 2007, s. 73). Tento princip nám podává možné vysvětlení, proč je pocit příslušnosti k regionu u obyvatel Jihomoravského kraje mnohem silnější než v krajích ostatních.

Síla regionální identity Jihomoravského kraje závisí především na tom, že jeho obyvatele mají pocit, že si svou jedinečnou identitu musí uchovat. Zároveň se mohou cítit ohroženi obyvateli jiných regionů, např. právě krajem Středočeským či krajem Praha, které možná považují v určitých ohledech za silnější, vzhledem k jejich poloze ve středu Čech a blízkosti centra státu (konkrétně u kraje Praha totožnosti s centrem), výskytu hlavního města republiky, většiny státních orgánů, množství univerzit atd. Také tu může převládat

pocit, že oblast Moravy je i v minulosti byla opomíjena (např. v pojmenování státu zahrnující země Čechy, Morava a Slezsko Česká republika).

V literatuře se o takovémto regionu hovoří jako o oblasti, ve které často dochází k zakládání různých organizací, spolků podporujících specifickou identitu regionu, vznikají tu regionální symboly, vlajky. U některých obyvatel regionů může být pocit kulturní jedinečnosti a různosti od obyvatel jiných oblastí země tak silný, že mohou požadovat různé stupně autonomie pro svou oblast v rámci státu, případně úplné osamostatnění dané oblasti (Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 63-64). Z uvedených znaků lze v Jihomoravském regionu nalézt zakládání organizací např. politickou stranu Moravané, která je spojována se snahami za nezávislost Moravy, moravskou vlajku, symbol i hymnu. Jihomoravský kraj lze na základě těchto znaků pokládat za region, jehož obyvatelé se cítí být jistým způsobem utlačeni a tím je posilována jeho vnitřní soudržnost, zde chápána jako regionální identita.

Dalším vysvětlením je existence regionální kolektivní paměti, která hraje důležitou roli při utváření a posilování regionální identity prostřednictvím uchovávání jevů, zážitků, a událostí, které předává po generace. Pro udržení kolektivní, historické paměti slouží obřady, tedy udržování tradic, zvyků, oslav a svátků. Udržení kolektivní paměti prostřednictvím různých obřadů vede k vědomí existence na určitém místě po několik generací a k posílení vztahu k danému místu (Vencálek 1998 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 119). V regionech, ve kterých lidé více dodržují tradice, zvyky a účastní se množství tradičních oslav a svátků, což jsou dvě z charakteristik, které byly v autorčině výzkumu shledány za obecně platné právě pro Jihomoravský kraj a následně ověřeny v okolí blízkých lidí informátorky z daného kraje, dochází tedy k snadnějšímu udržení kolektivní paměti. Tato kolektivní paměť obyvatel regionu slouží k posílení vztahu k místu, kde lidé žijí, posílení jejich regionální identity.

Autorka se dále pokusila se zjistit, co vede značnou část obyvatel Jihomoravského kraje k tomu, aby se hlásili k moravské národnosti?

Na základě případové studie informátorky žijící v Jihomoravském kraji, autorka došla k názoru, že jde jednak o snahu odlišit se od ostatních občanů České republiky: „*Je to znak toho, že su odjinud*“, uvedla přímo dotazovaná. Dále jde také o záležitost hrdosti, kterou obyvatelé Moravy v různé míře pociťují. Tito lidé tak demonstrují svou příslušnost

k Moravě, na kterou jsou velice hrdí. Někdy ve vztahu k historickému území, jindy k dané oblasti a jejím obyvatelům v současnosti. Při otázce, jakou národnost uvede při sčítání lidí, domů a bytů v dubnu 2011, informátorka odpověděla, že „její hrdost by napsala moravskou“, ale vzhledem k tomu, že je to oficiální dokument, měla by zde být uvedena národnost podle státu, z kterého pochází, tedy česká, aby i např. v zahraničí ji lidé uměli zařadit.

Moravané a jejich projevy moravanství zůstávají značnou částí obyvatel „české“ části republiky nepochopeny, v některých případech jsou tyto projevy označovány až za extremismus.

Při studiu projevů regionální identity u informátorky pocházející z malého města jižní Moravy se autorka snažila nalézt také odpověď na otázku, čím je způsobeno, že se u informátorky stále vyskytují charakteristické rysy obyvatel jejího rodného kraje, přesto, že již několik let tráví ze studijních důvodů značnou část svého času v kraji Praha?

Zde se u dotazované může jednat o jistou formu diasporické identity způsobenou jejím částečným odtržením od regionu, ve kterém vyrůstala, cítí s ním a jeho obyvateli silné sepjetí a chce se po ukončení studia do něj opět natrvalo vrátit. Diasporická identita je formou rozpolceného vědomí, kdy sociální vyloučení (exkluze) imigrantů vyvolá zpětnou reakci, ve které např. náboženství nebo jiné tradiční kulturní hodnoty (zachování jazyka, folklorní zvyky, založení asociací atd.) jsou základem pro znovunabytí identity a pro posílení její odolnosti (Petrucciová, 2005, s. 48). Informátorka se tak zřejmě prostřednictvím projevů identity Jihomoravanů (např. používáním specifického nářečí), které při svém pobytu v Praze ještě více zviditelňuje, snaží o zachování své původní regionální identity.

6 Závěr

V závěru této práce se na základě informací z nastudované literatury a výsledků v dílčích částech výzkumu pokusme rozhodnout o ověření počáteční hypotézy a zodpovězení hlavní výzkumné otázky: Vyskytují se ve zkoumaných krajích specifické regionální identity?

Ve všech zkoumaných regionech, kraji Jihomoravském, Středočeském a kraji Praha byly nalezeny jisté shodné znaky obyvatel odlišující se od obyvatel krajů jiných. Na tomto

základě však ještě nelze hovořit o specifických regionálních identitách vyskytujících se v těchto krajích.

Jelikož regionální identita je tvořena dvěma aspekty, jednak povědomí nás samotných o příslušnosti k regionu a skupině obyvatel v něm žijící, a dále tím, jak nás vidí ostatní, byla také při rozhodování o výskytu regionálních identit ve zkoumaných krajích brána v úvahu obě tato hlediska.

U obyvatel jednotlivých regionů se objevují různě silná povědomí o specifických společenských a kulturních rysech, které se zde vyskytují, povědomí regionální identity. V některých oblastech je pocit společné identity v rámci regionu velice silný, v jiných svou specifickou identitu lidé téměř nepocítují. Stejně je to s množstvím typických znaků, které jsou v různé míře obyvatelům jednotlivých regionů přisuzovány.

U obyvatel Jihomoravského kraje došlo v první fázi výzkumu k snadnému zjištění typických charakteristik jednak prostřednictvím přirozené sebeidentifikace Jihomoravanů jako členů regionu, i z pohledu okolních lidí na zkoumanou regionální skupinu přisuzováním množství typických znaků členům skupiny. Ve druhé fázi výzkumu byly vyzkoumané charakteristiky zobrazeny vysokým počtem označení respondentů, což potvrzuje, že se jedná o skutečné typické znaky Jihomoravanů, které se u obyvatel ostatních regionů ve velké míře nevyskytují. V poslední fázi výzkumu došlo k ověření množství zobrazených charakteristik u zkoumaného typického případu, informátorky žijící v Jihomoravském kraji a v jejím okolí přátel, což potvrzuje, že se u této a jí podobných obyvatel regionu tyto znaky reálně vyskytují. Jsou zde tedy splněna do značné míry obě hlediska, silná sebeidentifikace s regionem a obyvateli v něm žijícími a obecný pohled ostatních obyvatel na lidi žijící v Jihomoravském kraji jako na specifickou skupinu. Na základě těchto poznatků lze hovořit o silné regionální identitě vyskytující se u obyvatel Jihomoravského kraje, která je velmi posilována hrdostí Jihomoravanů na svůj regionální původ.

Obyvatelé kraje Praha se v první fázi výzkumu velmi obtížně vyjadřovali ke svým typickým znakům jako příslušníků regionu, naopak o poznání jednodušeji šlo přisuzování charakteristik Pražanům obyvatelům ostatních regionů. Tyto charakteristické znaky byly

naopak pro okolí natolik silné, že je často spojovali nejen s obyvateli kraje Praha, ale i jeho okolí, potažmo celého území středních Čech. V druhé fázi výzkumu došlo k odlišení znaků, které byly skutečně typické jen pro Pražany, a bylo zde tedy zjištěno, že Pražané respondentům nesplývají s ostatními obyvateli, ale spíše byli dotazovanými v první fázi považováni za tak silnou skupinu, že jejich charakteristiky rozšiřovali i na okolní občany. Zobecněných charakteristických znaků nebylo sice takové množství jako u Jihomoravanů a nedosahovali tak vysokých počtů označení respondenty (je tedy možné, že se tyto znaky ve větší míře mohou vykytovat i u obyvatel jiných regionů), přesto jich bylo dostatečné množství. Ve třetí fázi výzkumu došlo k ověření části znaků u informátorky žijící v Praze a dalších charakteristik u přátel v jejím okolí. Objevují se zde prvky stereotypizace pražské společnosti, kdy celkově jsou obyvatelé Prahy nějak chápáni a jsou jim obecně přisuzovány jisté znaky (zde se jedná především o negativní vlastnosti), ale při poznání konkrétního případu člověka z této společnosti se u něj tyto znaky nevyskytují. Při pohledu na region je zde znatelné silné přisouzení jisté identity obyvatelům Prahy zejména lidmi z okolí, přičemž je řada přisuzovaných charakteristik založena na stereotypech. Zároveň se tu však objevuje slabá sebeidentifikace obyvatel kraje, kteří příliš nepocítují svou příslušnost k regionu. Informátorka není nijak zvlášť hrdá na to, že je z Prahy, navíc u ní ani okolí jejich známých nebyly ověřeny zásadní zobecněné charakteristiky, dále tak považované za prosté stereotypy. Kraj Praha lze tedy shledat jako specifický svou regionální identitou zejména z pohledu ostatních obyvatel, méně však už z pohledu obyvatel v regionu žijících.

U obyvatel Středočeského kraje byla již v první fázi výzkumu znatelná velmi těžká sebeidentifikace jako příslušníků daného regionu. Stejně tak byli Středočeši jen těžko identifikováni obyvateli okolních regionů, kteří je ve většině případů slučovali s Pražany. Druhá fáze výzkumu, ve které došlo k odlišení Středočechů od Pražanů, přinesla u obyvatel Středočeského kraje zobecnění pouze dvou charakteristik, z nichž ani jedna nebyla označena vysokým počtem respondentů. Navíc se jedná o charakteristiky velmi zvláštní. Nejtypičtější znakem bylo, že se obyvatelé regionu nevymezují vůči ostatním v rámci republiky, což vlastně potvrzuje jejich velmi slabou sebeidentifikaci s regionem, ve kterém žijí a jeho obyvateli. Druhou zobecněnou charakteristikou byla častá a vysoká konzumace piva, která však může být velice individuální a u typické informátorky žijící v

regionu ve třetí fázi výzkumu nebyla ověřena, u jejího okolí jen částečně. Dále bylo ve třetí části výzkumu zjištěno také silné vymezování se proti obyvatelům okolních obcí, nevymezují si tedy regionálně, ale místně. Je zde znatelný silný vztah k obci, ve které informátorka žije, neobjevuje se však u ní prakticky žádný pocit příslušnosti k regionu. Na základě neexistence povědomí příslušnosti k regionu a obyvatelům v něm žijícím a velmi těžké identifikace Středočechů okolím, lze tvrdit, že se ve Středočeském regionu nevyskytuje žádná nebo jen málo znatelná specifická identita ve vztahu k regionu a oblast je dále členěna na jednotlivá menší území, ve kterých lze nalézt jisté společné znaky pro jejich obyvatele a také pocit příslušnosti k určitému sídlu, obci, městu.

Lze tedy hovořit o částečném potvrzení počáteční hypotézy. Došlo k jejímu ověření v otázce silné jihomoravské identity. Identita pražská byla prokázána jen částečně a to zejména z pohledů ostatních, které jsou do značné míry založeny na stereotypech. K ověření výskytu specifické regionální identity u Středočechů prostřednictvím výzkumu nedošlo.

Na základě potvrzení silné jihomoravské potažmo moravské identity, která je spojována s moravskou národností si dále můžeme klást tyto a další otázky, které by bylo vhodné řešit v dalším možném výzkumu zaměřujícím se konkrétně na identitu jihomoravskou jako identitu regionu, nebo identitu moravskou, tedy identitu celého historického území Moravy a s nimi spojenou moravskou národnost. Proč existují lidé, kteří pocítují silnou jihomoravskou či moravskou identitu a hlásí se k moravské národnosti, přestože neexistuje žádný moravský stát? Proč se tyto lidé nepovažují za Čechy a snaží se od nich odlišit, přesto, že mluví stejným jazykem a žijí společně v rámci jednoho státu?

7 Seznam použitých zdrojů

- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. (1999). *Sociální konstrukce reality*. 1. vyd. Brno: CDK, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- BITTNEROVÁ, D. MORAVCOVÁ, M. a kol. *Kdo jsem a kam patřím?* 1. vyd. Praha: Sofis, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.
- ERIKSEN, T., H. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí: sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*. 1. vyd. Praha: Sociologický Ústav AV ČR, 2007. 170 s. ISBN 978-80-7330-109-5.
- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. 384 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- JEŘÁBEK, R. a kol. *Etnografická atlas Čech, Moravy a Slezska IV*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004. 89 s. ISBN 80-85010-57-7.
- KRÁKORA, P. *Evropská a národní identita. Vnímání české a evropské identity ve středověku*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. S. 41-56. ISBN 978-80-244-2049-3.
- KURAS, B. *Češi na vlásku*. 3. vyd. Praha: Baronet a. s., 1999. 191 s. ISBN 80-7214-259-3.
- MEZNÍK, J. *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Národní vědomí na Moravě ve 14. a na počátku 15. století*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2001. S. 19-24. ISBN 80-86488-01-2.
- PÁNEK, J. *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Moravanství jako aktuální vědecký problém*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2001. S. 19-24. ISBN 80-86488-01-2.

- PETRUCIOVÁ, J. Lidská identita. Kulturní, sociální kontext lidské identity. *Multikulturalismus, kultura, identita*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. s. 23-52. ISBN 80-7368-083-1 .
- PITRO, M., VOKÁČ, P. *Země v srdci Evropy. České země do roku 1526 v kontaktu s ostatní Evropou*. 1. vyd. Praha: Baronet a. s., 2006. 101 s. ISBN 80-7214-887-7.
- SOCHROVÁ, M. *Kompletní přehled české a světové literatury*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. 356 s. ISBN 978-80-253-0311-5.
- STANĚK, A. Evropská a národní identita. *Evropská a národní identita v kontextu teritoriální identity*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. S. 101-108. ISBN 978-80-244-2049-3.
- ŠATAVA, L. *Národnostní menšiny v Evropě. Encyklopedická příručka*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, spol. s r. o., 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9.
- ŠEBESTA, J. *Moravská národnost a její vývoj ve společnosti*. 1. vyd. Vracov, 2009. 90 s.
- TAJFEL, H. *Social Identity and Intergroup Relations*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 1982. 523 s. ISBN 0-7506-3083-3.
- TURNER, J., TAJFEL, H. Organizational identity. *An Integrative Theory of Intergroup Conflict*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2004. S. 56 – 66. ISBN 0-19-926947-5.
- Centrum pro regionální rozvoj ČR. Klasifikace NUTS [online]. 2010 [cit. 2010-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.crr.cz/cs/regiony/regionalni-cleneni/nuts-a-kraje-cr/>>.
- Český statistický úřad. Národnost a mateřský jazyk. [online]. 2001 [cit. 2010-04-28]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002FD8F5/\\$File/kap_I_05.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002FD8F5/$File/kap_I_05.pdf)>.
- Český statistický úřad. Nejčastější dotazy. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.scitani.cz/cz/fag/hlasodpoved/5ba352fa1932271bc12577d8004217.html>>.
- Český statistický úřad. Nejčastější dotazy. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.scitani.cz/cz/fag/hlasodpoved/F1B7A9E52CA234BDC12578460051B455.html>>.

- Český statistický úřad. Počet obyvatel v obcích v České republice k 1. 1. 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-05-18]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/\\$File/13011003.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/$File/13011003.pdf)>.
- NOVOTNÝ, L. Historická paměť podle Maurice Halbwachse. Sociologický webzin [online]. 2007 [cit. 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=266&lst=1>>.
- Parlament České republiky: Poslanecká sněmovna. Listina základních práv a svobod.[online]. 1998 [cit. 2010-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.
- PERLÍN, Radim. Venkov, typologie venkovského prostoru. [online]. 2008 [cit. 2010-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>.
- ROUBAL, O. Když se řekne identita...regionální identita (II. část). Sociologický webzin [online]. 2010 [cit. 2010-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=145&lst=103>>.
- ŠENKÝŘ, M. Moravané v Praze neuspěli, vlastní kolonku nedostali. Lidovky.cz:zpravodajský server Lidových novin [online]. 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/moravane-v-praze-neuspeli-vlastni-kolonku-nedostali-pcu-/ln_domov.asp?c=A100311_095756_ln_domov_kim>.

8 Přílohy

8.1 Příloha č. 1: Otázky k rozhovorům

- Střední Čechy + Praha
- 1. Myslíte si, že se identita občanů ČR liší podle regionu, ve kterém žijí?
- 2. Vnímáte rozdíl mezi lidmi žijícími ve středních Čechách a lidmi žijícími na Moravě (jižní)?
- 3. Co si myslíte, že mají *Středočeši* společného?
 - Je pro ně typické nějaké chování, jednání, mluva...
- 4. Existuje něco, čeho si vážíte na *Středočeších*?
 - Na co jste jako *Středočech* hrdý?
 - Co Vám na lidech žijících ve středních Čechách případně vadí?
- 5. Vnímáte rozdíl mezi označením *Středočech* x *Pražák*?
 - Liší se *Pražáci* nějakým jednáním, chováním, mluvou apod. od ostatních lidí žijících v jiných městech ve středních Čechách?
- 6. a) Jak si představujete klasického *Středočecha*?
b) Jak si představujete klasického *Pražáka*?
- 7. Co se Vám vybaví, když se řekne *Moravané*?
 - Jak si představíte klasického *Moravana* (z jižní Moravy)?
 - Co je podle Vás *pro Moravany* (z jižní Moravy) typické?
 - Co se Vám na *Moravanech* (z jižní Moravy) líbí? Mají např. nějakou vlastnost, styl jednání, chování, které byste ocenil/a?
 - Existuje něco, co Vám na lidech žijících na Moravě vadí?
- 8. Vnímáte rozdíl mezi *Moravany* a *Slováky*?
 - Ke komu myslíte, že mají *Moravané* identicky blíž – k *Středočechům* nebo *Slovákům*?
- 9. Vybavil/a jste si (na základě předchozího porovnání občanů ČR žijících ve Středních Čechách a žijících na jižní Moravě) ještě něco typického pro:
 - a) *Středočechy*?
 - b) *Moravany*?
 - Vybavilo se Vám ještě něco dalšího, čím se *Středočeši* od *Moravanů* liší?
- 10. Napadlo Vás ještě něco – cokoli co Vám přijde důležité, zajímavé, co byste chtěl/a sdělit k danému tématu?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázky k rozhovorům: Regionální identity v ČR jižní Morava x střední Čechy + Praha

□ Jižní Morava

1. Myslíte si, že se identita občanů ČR liší podle regionu, ve kterém žijí?
2. Vnímáte rozdíl mezi lidmi žijícími na Moravě (jižní) a lidmi žijícími ve středních Čechách?
3. Co si myslíte, že mají *Moravané* (lidé žijící na jižní Moravě) společného?
 - Je pro ně typické nějaké chování, jednání, mluva...
4. Existuje něco, čeho si vážíte na *Moravanech*?
 - Na co jste jako *Moravan* hrdý?
 - Co Vám na lidech žijících na jižní Moravě případně vadí?
5. Jak si představujete klasického člověka žijícího na jižní Moravě?
6. Co se Vám vybaví, když se řekne *Středočeši*?
 - Jak si představíte klasického člověka žijícího ve středních Čechách?
 - Co je podle Vás pro *Středočechy* typické?
 - Co se Vám na *Středočeších* líbí? Mají např. nějakou vlastnost, styl jednání, chování, které byste ocenil/a?
 - Existuje něco, co Vám na lidech žijících ve středních Čechách vadí?
7. Vnímáte rozdíl mezi označením *Středočech* x *Pražák*?
 - Liší se *Pražáci* nějakým jednáním, chováním, mluvou apod. od ostatních lidí žijících v jiných městech ve středních Čechách?
8. Vnímáte rozdíl mezi *Moravany* a *Slováky*?
 - Ke komu myslíte, že mají *Moravané* identicky blíž – k *Středočechům* nebo *Slovákům*?
9. Vybavil/a jste si (na základě předchozího porovnání občanů ČR žijících na jižní Moravě a žijících ve Středních Čechách) ještě něco typického pro:
 - a) *Moravany*?
 - b) *Středočechy*?
 - Vybavilo se Vám ještě něco dalšího, čím se *Moravané* od *Středočechů* liší?
10. Napadlo Vás ještě něco – cokoli co Vám přijde důležité, zajímavé, co byste chtěl/a sdělit k danému tématu?

Zdroj: Vlastní zpracování

8.2 Příloha č. 2: Anketa

Regionální identity v České Republice - jihomoravská, pražská, středočeská

Tato anketa se zaměřuje na vnímání identit jednotlivých regionů v České republice, konkrétně na identity formující se v kraji Jihomoravském, Pražském a Středočeském.

Anketa je součástí diplomové práce, kterou zpracovávám jako studentka Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze. Anketa je zcela anonymní, neměla by Vám zabrat více než 10 minut Vašeho času a její výsledky budou použity výhradně ke zpracování diplomové práce.

V anketě je důležitý Váš subjektivní názor. Vaším úkolem je (pokud je to možné) přiřadit níže uvedené charakteristiky k té skupině obyvatel České republiky z vyjmenovaných, pro kterou jsou podle Vašeho názoru typické. Charakteristikami se zde rozumí typické vlastnosti, chování, jednání, zvyky, tradice, trávení volného času, náboženství, mluva atd., kterými se vyznačuje skupina lidí žijících v příslušném regionu České republiky.

Pokyny: Vyberte prosím, pro koho Vám připadají uvedené charakteristiky nejtypičtější. Označte skupinu obyvatel, která podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedené charakteristice. Je možné označit více možností, myslíte-li si, že daná charakteristika odpovídá více skupinám obyvatel. V případě, že podle Vašeho názoru charakteristika neodpovídá žádné z možností (žádné z uvedených skupin obyvatel), označte prosím možnost „žádná z uvedených“.

Děkuji mnohokrát za Váš čas a ochotu ke spolupráci.

Otázka: Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídají uvedené charakteristiky?

Ateisté

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Nábožensky založení

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Chodí často do kostela

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Mluví nespisovnou češtinou * Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Mluví spisovnou češtinou

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Mluví nářečím * Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši

- Žádná z uvedených

Používají v běžném hovoru často vulgární slova

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Nedodržují tradice * Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Málo slaví tradiční svátky

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Dodržují tradice, zvyky

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Účastní se množství tradičních oslav, svátků

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Častá a vysoká konzumace piva

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Častá a vysoká konzumace pálenky

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Častá a vysoká konzumace vína

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši

- Žádná z uvedených

Znalci vína

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Výrobci vlastního domácího vína a pálenky

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Individualističtí, neosobní, anonymní

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Pohostinní

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Egocentričtí, sobečtí

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Arogantní

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Uspěchaní, neustále jsou ve stresu

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši

- Žádná z uvedených

Spjatí s přírodou

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Většinu času tráví ve městech

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Mají pevnější rodinné vztahy

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Mají málo času na rodinu

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Jsou velice hrdí na svůj původ

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR

Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu

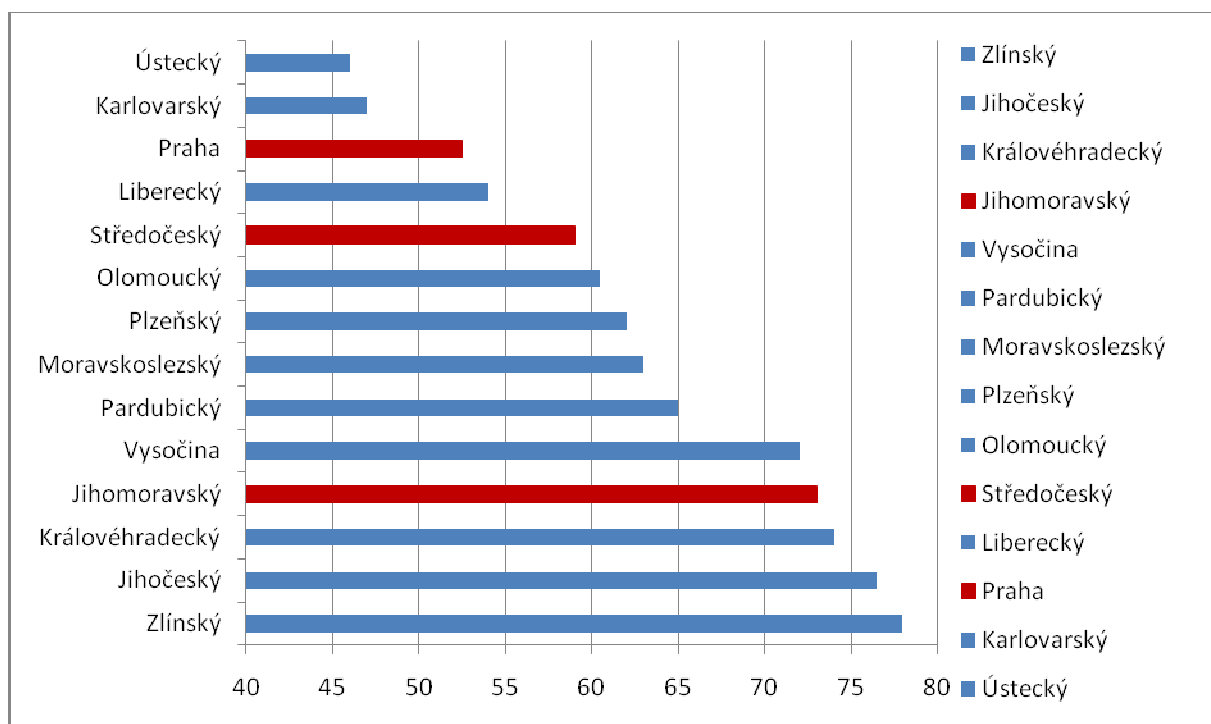
Které skupině obyvatel podle Vašeho názoru nejvíce odpovídá uvedená charakteristika?

- Jihomoravané
- Pražané
- Středočeši
- Žádná z uvedených

Zdroj: Vlastní zpracování

8.3 Příloha č. 3: Grafické znázornění indexu regionální identity v krajích

Graf č. 3: Znázornění indexu regionální identity v krajích

Zdroj: Chromý, Marada 2002-2003 in Heřmanová, Chromý a kol., 2009, s. 132, upraveno

8.4 Příloha č. 4 : Shrnutí charakteristických rysů zjištěných pomocí interview

Z první fáze výzkumu vyplynuly následující typické charakteristiky identit pro jednotlivé regiony na základě názorů, snahy o sebeidentifikaci a popsání osobních zkušeností respondentů. Pro kraj Praha a Středočeský kraj jsou v této části výzkumu vypsány charakteristiky společné, jelikož primárně byl výzkum zaměřen na kraje Jihomoravský a Středočeský a kraj Praha byl ke kraji Středočeskému přidružen na základě prvotních informací z rozhovorů. V této fázi výzkumu nabylo možné oddělit znaky Pražanů od znaků Středočechů, jelikož občané Jihomoravského kraje příliš nerozlišují Pražany od Středočechů (jak vyplynulo z rozhovorů) a vyjmenované charakteristiky vztahovali k občanům kraje Středočeského i kraje Praha společně. Autorka se pokusila podat výčet charakteristik zmiňovaných v rozhovorech a popsat tak „typického Středočecha“ (potažmo „Pražana“) a „typického Jihomoravana“. Všechny typické charakteristiky zmíněné v rozhovorech autorka zaznamenala přehledně do tabulky, aby s nimi mohla dále pracovat v následných fázích výzkumů a více je rozpracovat.

Tabulka č. 2: Charakteristické rysy zjištěné pomocí interview

Charakteristické rysy zjištěné pomocí interview	
Středočeši + Pražané	Jihomoravané
Ateisté	Velké množství věřících (křesťané) — Chodí často do kostela
Specifický přízvuk, slovník — Nespisovná čeština, vulgarismy	Nářečí + specifický slovník — Více spisovný
Nedodržují tradice, málo slaví svátky — Vesnice x město	Dodržují tradice, zvyky, svátky — Kroje

Častá konzumace piva – Také vyrábí vlastní víno a „slivovici“	Pěstování a častá konzumace vína – Znalci vína, vlastní výroba vína a pálenky
Nejsou zaujatí vůči Moravanům	Narážky, vtipy, posměch, opovržení x Č. – Středočech = „Pražák“, „Čecháčci“ (jsou namyšlení, nerozumí vínu...)
Individualističtí, neosobní, anonymní	Pohostinní, udržují přátelství se sousedy
Chladnost ve vztazích, odtažitě chování, nepřátelskost k cizím lidem	Přátelští, družní, otevřený přístup k lidem
Egocentrismus, sobeckost	Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si
Arogantní	
Namyšlení na to, že žijí v hlavním městě nebo jeho okolí	Vymezují se x Pražanům, Čechům
Uspěchaní, neustále jsou ve stresu	
Většinu času tráví ve městech	Více spjatí s přírodou
Málo času na rodinu	Pevnější rodinné vztahy
Nepocitují příliš svou příslušnost k regionu – Odlišné spíše město x vesnice než v regionech	Velice hrdí na svůj původ – Mají svou „moravskou identitu“ a jsou na ni hrdí

Zdroj: Vlastní zpracování

8.5 Příloha č. 5: Vyhodnocení výsledků ankety – počty označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky

Tabulka č. 3: Počty označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky

Ot. č.	Předmět otázky:	Jihomoravané	Pražané	Středočeši	Žádná z uvedených	Celkem
1	Ateisté	1	84	34	8	127
2	Nábožensky založení	94	1	0	5	100
3	Chodí často do kostela	88	1	3	9	101
4	Mluví nespisovnou češtinou	35	67	46	6	154
5	Mluví spisovnou češtinou	30	12	17	44	103
6	Mluví nářečím	94	8	6	5	113
7	Používají v běžném hovoru často vulgární slova	19	62	45	18	144
8	Nedodržují tradice	3	69	24	22	118
9	Málo slaví tradiční svátky	1	60	19	32	112
10	Dodržují tradice, zvyky	96	10	20	3	129
11	Účastní se množství tradičních oslav, svátků	91	9	12	6	118
12	Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje	99	0	3	1	103
13	Častá a vysoká konzumace piva	15	58	85	6	164
14	Častá a vysoká konzumace pálenky	94	12	11	6	123
15	Častá a vysoká konzumace vína	98	20	17	0	135
16	Znalci vína	92	8	7	6	113
17	Výrobci vlastního domácího vína a pálenky	100	2	9	0	111
18	Individualističtí, neosobní, anonymní	2	88	17	6	113
19	Pohostinní	81	8	18	14	121
20	Egocentričtí, sobečtí	3	63	22	30	118
21	Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem	80	9	20	9	118
22	Arogantní	7	67	12	29	115
23	Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou	67	5	20	28	120
24	Uspěchaní, neustále jsou ve stresu	3	97	27	0	127

25	Spjatí s přírodou	61	2	33	27	123
26	Většinu času tráví ve městech	6	88	41	4	139
27	Mají pevnější rodinné vztahy	76	4	17	21	118
28	Mají málo času na rodinu	8	81	30	17	136
29	Jsou velice hrdí na svůj původ	75	49	16	13	153
30	Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	11	10	60	21	102
31	Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	40	59	2	14	115
32	Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu	41	20	39	21	121

Zdroj: Vlastní zpracování

8.6 Příloha č. 6: Vyhodnocení výsledků ankety - procentuální vyjádření počtů označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky

Tabulka č. 4: Procentuální vyjádření počtů označení příslušníků krajů v odpovědích na jednotlivé otázky

Ot. č.	Jihomoravané		Pražané		Středočeši		Žádná z uvedených		Celkem	
	Počet	V %	Počet	V %	Počet	V %	Počet	V %	Počet	V %
1	1	0,79	84	66,14	34	26,77	8	6,30	127	100
2	94	94,00	1	1,00	0	0,00	5	5,00	100	100
3	88	87,13	1	0,99	3	2,97	9	8,91	101	100
4	35	22,73	67	43,51	46	29,87	6	3,90	154	100
5	30	29,13	12	11,65	17	16,50	44	42,72	103	100
6	94	83,19	8	7,08	6	5,31	5	4,42	113	100
7	19	13,19	62	43,06	45	31,25	18	12,50	144	100
8	3	2,54	69	58,47	24	20,34	22	18,64	118	100
9	1	0,89	60	53,57	19	16,96	32	28,57	112	100
10	96	74,42	10	7,75	20	15,50	3	2,33	129	100
11	91	77,12	9	7,63	12	10,17	6	5,08	118	100
12	99	96,12	0	0,00	3	2,91	1	0,97	103	100
13	15	9,15	58	35,37	85	51,83	6	3,66	164	100
14	94	76,42	12	9,76	11	8,94	6	4,88	123	100
15	98	72,59	20	14,81	17	12,59	0	0,00	135	100
16	92	81,42	8	7,08	7	6,19	6	5,31	113	100
17	100	90,09	2	1,80	9	8,11	0	0,00	111	100
18	2	1,77	88	77,88	17	15,04	6	5,31	113	100
19	81	66,94	8	6,61	18	14,88	14	11,57	121	100
20	3	2,54	63	53,39	22	18,64	30	25,42	118	100
21	80	67,80	9	7,63	20	16,95	9	7,63	118	100
22	7	6,09	67	58,26	12	10,43	29	25,22	115	100
23	67	55,83	5	4,17	20	16,67	28	23,33	120	100
24	3	2,36	97	76,38	27	21,26	0	0,00	127	100
25	61	49,59	2	1,63	33	26,83	27	21,95	123	100
26	6	4,32	88	63,31	41	29,50	4	2,88	139	100
27	76	64,41	4	3,39	17	14,41	21	17,80	118	100
28	8	5,88	81	59,56	30	22,06	17	12,50	136	100
29	75	49,02	49	32,03	16	10,46	13	8,50	153	100
30	11	10,78	10	9,80	60	58,82	21	20,59	102	100
31	40	34,78	59	51,30	2	1,74	14	12,17	115	100
32	41	33,88	20	16,53	39	32,23	21	17,36	121	100

Zdroj: Vlastní zpracování

8.7 Příloha č. 7: Rozbor odpovědí na jednotlivé otázky ankety

- **Otázka č. 1: Ateisté**

Tuto charakteristiku respondenti většinou přisuzují Pražanům, které označili z 66 %, dále Středočechům tento znak přisuzují 27 %. Jihomoravané byli v této otázce označeni pouze jedním respondentem a možnost „žádná z uvedených“ byla zvolena osmkrát.

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že Pražané jsou dle názorů většiny obyvatel České republiky považováni za ateisty. Tato charakteristika tedy bude dále ověřována u vybrané informatorky žijící v Praze v rámci případové studie.

Vzhledem k nízkému počtu charakteristik, které lze na základě této studie považovat za obecně platné názory pro znaky týkající se Středočechů, byla také tato charakteristika zařazena do dalšího zkoumání typického případu, informatorky žijící v Středočeském kraji pro další ověřování, přestože byla označena jen z 27 %.

Výsledky o náboženském rozložení obyvatel České republiky vzhledem ke zkoumaným regionům nám potvrzují odpovědi na následující otázku.

- **Otázka č. 2: Nábožensky založení**

Jako nábožensky založení jsou dle výsledků výzkumu považováni bezpochyby Jihomoravané, jež respondenti označili z 94 %, přičemž jako převažující náboženství je zde předpokládáno římsko-katolické, což bude dále ověřováno v rámci případové studie.

Pražané jsou zde označeni pouze jedenkrát a Středočeši ani jednou, možnost „žádná z uvedených“ byla vybrána osmkrát.

Tuto charakteristiku lze tedy podle většinového názoru obyvatel České republiky považovat jednoznačně jako příznačnou pro obyvatele Jihomoravského kraje, v jejichž žebříčku typických znaků celkově skončila na druhém místě.

- **Otázka č. 3: Chodí často do kostela**

Tato otázka navazuje na otázku předchozí, je však mnohem obecnější a postavena spíše do roviny zvyků a tradic, jelikož do kostela nemusí nutně chodit pouze lidé věřící. Lidé mohou přijít do kostela např. za účelem zhlédnutí mše vánoční či jiné, poslechnutí pěveckých sborů, které zde často vystupují apod. Přestože chození do kostela nemusí být pouze záležitostí víry, opět zde v počtu označení jednoznačně

vedou Jihomoravané, kteří byli respondenty označeni z 87 %. Tato charakteristika se umístila celkově na čtvrtém místě v žebříčku typických znaků Jihomoravanů.

Pražané zde byli označeni pouze jedenkrát, Středočeši třikrát, možnost „žádná z uvedených“ označilo devět respondentů.

Je možné, že v myslích respondentů je tento znak úzce spojenou se záležitostí víry a proto jsou zde odpovědi velmi podobné s výsledky předchozí otázky. Vliv víry na frekvenci chození do kostela v jednotlivých regionech bude autorka dále posuzovat v rámci případových studií v dalším kroku výzkumu.

- **Otázka č. 4: Mluví nespisovnou češtinou**

Tato charakteristika je dle názorů respondentů přisuzována ze 44 % Pražanům a z 30 % Středočechům. Přestože ani v jednom případě nepřekročily kritériální hranici 50 %, jsou tyto znaky zařazeny (vzhledem k důvodům zmíněným výše) k dalšímu zkoumání v rámci případové studie u informátorek žijících v jednotlivých krajích.

Jihomoravané jsou zde označeni 23 % a odpověď „žádná z uvedených“ je zvolena šestkrát.

- **Otázka č. 5: Mluví spisovnou češtinou**

Tento znak respondenti většinou nepřipisují žádným z obyvatel zkoumaných krajů. Středočeši byli označeni ze 17 %, Pražané zde získali pouhých 12 %. Jihomoravané, přestože by se na základě výsledků předchozí otázky dalo předpokládat, že jsou všeobecně považováni za spisovné, mluví spisovnou češtinou jen podle 29 % označení respondentů.

Možnosti zvolit odpověď „žádná z uvedených“ využilo v této otázce 44 respondentů, což představuje 43 % označení a je tedy nejčastější odpovědí na tuto otázku. Tato charakteristika, přestože byla v rozhovorech zmíněna jako typický znak Jihomoravanů, není pokládána za obecně názorově platnou u obyvatel z žádného ze zkoumaných regionů a není s ní dále pracováno v dalším kroku výzkumu. Protože byla charakteristika v rozhovorech v první fázi výzkumu zmiňována dvěma dotazovanými, je dále pokládána jen za osobní názory těchto jedinců.

- **Otázka č. 6: Mluví nářečím**

V této otázce byl zmíněný znak jednoznačně přisouzen Jihomoravanům, kteří byli označeni z 83 % a nářečí tak u nich uzavřelo první pěti nejtypičtějších znaků. Bylo tedy zařazeno dále jako obecně názorově platný znak pro prozkoumání v další části výzkumu, zda se objevuje u vybrané informátorky z Jihomoravského kraje.

Pražané byli u této otázky označeni v osmi případech, Středočeši pouze v šesti, pětkrát byla respondenty vybrána varianta „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 7: Používají v běžném hovoru často vulgární slova**

Jako ti, kteří používají v běžném hovoru často vulgární slova, byli označeni ze 43 % Pražané a z 31 % Středočeši. Přestože ani v jednom případě nepředstavují názory respondentů nadpoloviční většinu, byl tento znak u obyvatel obou těchto krajů zařazen (z výše zmíněných důvodů) do dalšího zkoumání a ověřování v rámci případové studie.

Jihomoravané byli u tohoto znaku označeni pouze z 13 %, varianta „žádná z uvedených“ byla zvolena osmnáctkrát.

- **Otázka č. 8: Nedodrží tradice**

U této otázky získali nejvíce označení od respondentů Pražané, 58 %. Znak tak u obyvatel tohoto kraje splňuje nadpoloviční názorovou většinu respondentů a byl dále zařazen do další fáze výzkumu do ověření, zda se u informátorky žijící v Praze vyskytuje či nikoli.

Středočeši zde byli označeni 20 %, v tomto znaku tedy můžeme pozorovat jasné rozlišení mezi Pražany a Středočechy, které v předchozí fázi výzkumu nebylo patrné, jelikož znak byl přisuzován obecně všem občanům žijícím v oblasti Středních Čech (čímž je myšlena oblast zahrnující kraj Prahu s přilehlými oblastmi rozšiřujícími se do celého Středočeského kraje).

Jihomoravané v této otázce označili pouze tři respondenti, což souvisí s otázkami č. 10, č. 11 a částečně i č. 12 a je potvrzeno v jejich odpovědích.

Možnost „žádná z uvedených“ zde byla označena dvaadvacetkrát.

- **Otázka č. 9: Málo slaví tradiční svátky**

Tato charakteristika byla nadpoloviční většinou ze všech označení respondenty shledána jako typický znak Pražanů, kteří získali 54 %. V další fázi výzkumu bude tedy tato charakteristika dále zkoumána u vybraného typického případu z kraje Praha, zda se u něj vyskytuje, či nikoli.

Středočeši byli označeni ze 17 %, Jihomoravany vybral pouze jeden respondent. U hodnocení této charakteristiky je opět jasně viditelné oddělení Pražanů a Středočechů, které v první části výzkumu nebylo dost dobře možné.

Dvaatřicetkrát byla zvolena možnost „žádná z uvedených“, čímž se tato charakteristika řadí na druhé místo u těch charakteristik, které respondenti nepřisuzují žádným z obyvatel zkoumaných regionů. Přes toto vysoké číslo u varianty „žádná z uvedených“, je tento znak dle respondentů typický pro Pražany, kteří získali větší počet označení.

- **Otázka č. 10: Dodržují tradice, zvyky**

Jak bylo možné předpokládat, jelikož tato otázka je v kontrastu s otázkou č. 8, nejvíce označení zde získali Jihomoravané 74 %. Zkoumaný znak, je tedy pokládán za obecně platný pro Jihomoravany v názorech obyvatel České republiky. Dále bude tedy charakteristika ověřována v rámci případové studie u vybrané informátorky žijící v Jihomoravském kraji.

Středočeši v této otázce získali 16 %, Pražané pouze 8 %. Opět je zde tedy vidět rozlišení typických znaků Středočechů a Pražanů.

Varianta „žádná z uvedených“ byla označena třemi respondenty.

- **Otázka č. 11: Účastní se množství tradičních oslav, svátků**

Otázka navazuje na otázku č. 10 a je v protikladu s otázkou č. 9. Při dodržení logiky ankety tedy bylo možné předpokládat nejvyšší označení Jihomoravanů, které bylo splněno. Respondenti označili Jihomoravany v 91 %. Opět je tedy tato charakteristika pokládána za obecně názorově platnou, co se týče chování Jihomoravanů a bude s ní dále pracováno v další fázi výzkumu, kde bude ověřována.

Pražané byli označeni pouze 8 %, Středočeši 10%. Možnost „žádná z uvedených“ byla vybrána šesti respondenty.

- **Otázka č. 12: Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje**

U této otázky byli Jihomoravané označeni 99 respondenty, což zde představuje 96 % ze všech označení. Jedná se tedy nepochybně o znak všeobecně přisuzovaný Jihomoravanům, který se celkově také umístil na prvním místě mezi všemi výslednými obecně názorově platnými znaky. Zda se reálně vyskytuje u

informátorky z Jihomoravského kraje, případně u osob v jejím okolí, autorka zkoumá v poslední fázi výzkumu.

Dále respondenti u tohoto znaku označili třikrát Středočechy a jedenkrát variantu „žádná z uvedených“. Pražanům danou charakteristiku nepřisuzuje žádný z respondentů.

- **Otázka č. 13: Častá a vysoká konzumace piva**

Dle respondentů je tento znak typický pro Středočechy, kteří u této otázky byli označeni pětaosmdesátkrát, což zde představuje 52 %. Tato charakteristika je tedy druhou nejtypičtější pro Středočechy z hodnocených v anketě a dále je považována za všeobecně názorově platnou a ověřována v rámci případové studie u informátorky pocházející se Středočeského kraje a jejího okolí.

Pražané jsou tu označeni z 35 %, což opět značí rozdílnost ve znacích přisuzovaným Pražanům a Středočechům.

Na Jihomoravany zde ukazuje pouze 9 % ze všech označení. Šest respondentů zvolilo možnost „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 14: Častá a vysoká konzumace pálenky**

Nejvíce označení u této otázky získali Jihomoravané, 76 %. Znak je tedy dále pokládán za všeobecně platnou charakteristiku a je ověřován v další fázi výzkumu.

Obyvatelé zbývajících dvou regionů dosáhli u této otázky velmi nízkých, téměř shodných označení, Pražané 10 %, Středočeši 9 %. Variantu „žádná z uvedených“ označilo šest respondentů.

- **Otázka č. 15: Častá a vysoká konzumace vína**

Jihomoravany ve svých odpovědích označilo 98 respondentů, zde to však znamená 73 % ze všech označení. Na základě obou výsledných cifer lze o charakteristice rozhodnout jako o jednoznačně názorově platné a je tedy dále zkoumána prostřednictvím případové studie u informátorky z Jihomoravského kraje a jejího okolí.

Žádný z dalších krajů v této otázce nedosáhl významnějších výsledků, Středočeský kraj získal 13 % označení, kraj Praha 15 %. Ani jedenkrát se respondenti neuchýlili k variantě „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 16: Znalci vína**

Tato charakteristika je opět hodnocena jako typická pro Jihomoravany, kteří zde jsou označeni 81 %. Je tedy také pokládána za obecně platnou a autorkou ověřována v případové studii v poslední fázi výzkumu.

Občané žijící ve zbývajících dvou zkoumaných krajích, byli označeni pouze menšinou respondentů, Pražané osmi a Středočeši sedmi respondenty, možnost „žádná z uvedených“ byla zvolena šestkrát.

- **Otázka č. 17: Výrobci vlastního domácího vína a pálenky**

V této otázce byli Jihomoravané označeni všemi 100 respondenty, ve výsledném součtu všech označení zauímají Jihomotrané 90 % a charakteristika se řadí na třetí místo v žebříčku nejtypičtějších charakteristik pro Jihomoravany. Bezpochyby tak lze tento znak pokládat za všeobecně platný pro názory obyvatel České republiky, co se týče charakteristik Jihomoravanů. S tímto výsledkem je pracováno v další části výzkumu, kde je ověřován zkoumáním informátorky a jejích známých žijících v Jihomoravském kraji.

Středočeši zde byli označeni devětkrát, Pražané pouze dvakrát, variantu „žádná z uvedených“ v otázce nezvolil žádný z respondentů.

- **Otázka č. 18: Individualističtí, neosobní, anonymní**

Tento znak byl respondenty hodnocen jako nejtypičtější pro Pražany, byl klasifikován 78 % ze všech označení a zauímá tak první místo v žebříčku znaků pro typického Pražana. Nepochybně lze tak tuto charakteristiku pokládat za všeobecně názorově platnou a pracovat s ní v další části výzkumu pro její ověření u vybrané informátorky žijící v Praze.

U této otázky opět dochází k jednoznačnému odlišení Pražanů a Středočechů co se týče jejich charakteristik, Středočechům je, na rozdíl od Pražanů, tento znak přisuzován pouze z 15 %.

Jihomoravany zde označili jen dva respondenti, možnost „žádná z uvedených“ byla zvolena šestkrát.

- **Otázka č. 19: Pohostinní**

V této otázce jsou z 67 % označeni Jihomoravané, lze tento znak tedy považovat za obecně platný pro obyvatele daného kraje alespoň v myslích občanů České republiky. Zda se znak skutečně u obyvatel Jihomoravského kraje vyskytuje, autorka dále zkoumá prostřednictvím případové studie v další části výzkumu.

Středočeši byli označeni z 15 %, Pražané pouze z 6 %. Čtrnáctkrát respondenti zvolili variantu „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 20: Egocentričtí, sobečtí**

U této otázky byli nadpoloviční většinou označeni Pražané, 63 %, tato charakteristika bude tedy v konečné fázi výzkumu ověřována jako obecně názorově platná, zda se reálně vyskytuje u informátorky pocházející z Prahy.

Znaky Středočechů, kteří zde byli označeni pouze z 19 %, byly v této otázce opět odlišeny od charakteristik Pražanů. Jihomoravané byli jako odpověď vybráni pouze třemi respondenty, třicetkrát byla vybrána možnost „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 21: Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem**

Tato charakteristika je dle názorů respondentů přisuzována Jihomoravanům, kteří jsou v odpovědích na ni zvoleni z 68 %. Byla tedy autorkou přidána na seznam názorově obecně platných charakteristik a ověřována v další části výzkumu prostřednictvím případové studie aplikované na vybraném typickém případě z řad obyvatel Jihomoravského kraje.

Středočeši jsou v odpovědích označeni ze 17 %, Pražané pouze z 8 %, 8 % označení má také varianta „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 22: Arogantní**

Respondenti tento znak z 58 % připisují Pražanům. Je tedy pokládán za obecný názor občanů České republiky o obyvatelích kraje Praha a v další části výzkumu ověřován jeho výskyt u vybrané informátorky žijící v Praze.

Středočeši jsou zde označeni 10 %, tudíž se opět jedná o jasné odlišení ve vnímání charakteristik lidí žijících v kraji Středočeském a kraji Praha. Jihomoravané označilo v odpovědi na tuto otázku pouze sedm respondentů, možnost „žádná z uvedených“ zvolilo 29 respondentů.

- **Otázka č. 23: Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou**

Hodnoty, která byla autorkou primárně zvolena jako kritérium pro zobecnění daného znaku jako názoru široké populace v České republice, dosáhli Jihomoravané, kteří byli označeni respondenty z 56 %. Tato charakteristika tedy bude také dále předmětem zkoumání v rámci případové studie.

Nejméně označení v odpovědích na tuto otázku nasbírali Pražané, pouhých pět označení, dvacetkrát byli označeni Středočeši, osmadvacetkrát varianta „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 24: Uspěchaní, neustále jsou ve stresu**

Tato charakteristika byla označena 97 respondenty jako typická pro Pražany, v celkovém součtu všech označení to představuje 76 %. Není tedy pochyb, že lze tento znak považovat za názorově obecně platný a typický pro obyvatele kraje Praha. Zda se tento znak vyskytuje u vybrané informátorky Prahy a jejím okolí autorka dále ověřuje v poslední fázi výzkumu.

Středočeši jsou zde označeni pouze z 21 %, je zde tedy opět znatelné odlišení od Pražanů. Jihomoravany ve svých odpovědích označili pouze 3 respondenti, možnost „žádná z uvedených“ si nevybral nikdo.

- **Otázka č. 25: Spjatí s přírodou**

V této otázce byli z 50 % označeni Jihomoravané a splnili tak spodní hranici, pro jasné zařazení charakteristiky mezi názorově obecně platné a bude dále použita ve výzkumu pro ověření, zda se skutečně vyskytuje u informátorky žijící v Jihomoravském kraji.

U Středočechů nebyla sice překročena hranice, která byla autorkou primárně stanovena, jelikož však dosáhli v dané charakteristice 27 % označení, tedy více než bylo druhotně stanovené kritérium pro tento případ, je tento znak (z výše zmíněných důvodů) zařazen pro ověření také u informátorky ze Středočeského kraje.

Pražané byli označeni pouze dvěma respondenty, což opět zdůrazňuje odlišnost charakteristických znaků Pražanů a Středočechů. Varianta „žádná z uvedených“ byla označena sedmadvacetkrát.

- **Otázka č. 26: Většinu času tráví ve městech**

Tato charakteristika byla z 63 % označena jako typická pro Pražany, je tedy dále považována za obecně názorově platnou a studována v další části výzkumu prostřednictvím případové studie.

Dále byl znak označen z 30 % jako typický pro Středočechy a je tedy, z důvodů výše zmíněných zařazen k dalšímu zkoumání také u informátorky ze Středočeského

kraje. Přesto však k němu není přistupováno jako k jednoznačně typickému znaku, který by byl určen na základě většinových názorů.

Jihomoravané zde byli označeni pouze šesti respondenty, možnost „žádná z uvedených“ byla zvolena čtyřikrát.

- **Otázka č. 27: Mají pevnější rodinné vztahy**

V odpovědích na tuto otázku byli z 64 % označeni Jihomoravané, že jde o jejich typický znak. Je tedy dále považován pro Jihomoravany jako typický v názorech obyvatel České republiky obecně a je v další části výzkumu ověřován u informátorky žijící v Jihomoravském kraji.

Středočeši jsou zde označeni pouze z 14 %, Pražany označili jen čtyři respondenti, jedenadvacet jich zvolilo variantu „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 28: Mají málo času na rodinu**

V této otázce respondenti z 60 % označili Pražany. Uvedená charakteristika je tedy dále považována jako typický znak pro obyvatele kraje Praha za obecně názorově platnou a bude v další části zkoumána na typickém případě žijícím v kraji Praha a jeho okolí.

22 % označení Středočechů zde opět potvrzuje názorové odlišení vlastností obyvatel Středočeského kraje a kraje Praha. Jihomoravané byli označeni pouze osmi respondenty, sedmákrát byla označena varianta „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 29. Jsou velice hrdí na svůj původ**

Primárně stanovené kritérium pro rozhodnutí o dané charakteristice jako názorově platné a jejím zařazení do další části výzkumu zde nebylo splněno u žádné skupiny obyvatel. Vzhledem k výše zmíněným důvodům a snížení procentuální hranice bude však charakteristika dále zkoumána u typického případu, informátorky žijící v Jihomoravském kraji, u něhož byla v anketě jako typická pro jeho obyvatele označena 49 %.

Pražané zde dosáhli 32 % označení, Středočeši pouze 10 %. 13 respondentů zvolilo možnost „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 30: Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR**

Z odpovědí na tuto otázku je zřejmé jasné přisouzení tohoto znaku jako typického pro Středočechy, kteří zde byli označeni z 59 %. Charakteristika se tak stává

nejtypičtějším zkoumaným znakem pro obyvatele Středočeského kraje a je dále posuzována v rámci případové studie zaměřené na informátorku žijící ve Středočeském kraji.

Pražany ve svých odpovědích označilo pouze 10 respondentů, Jihomoravany 11, 21 respondentů označilo variantu „žádná z uvedených“.

- **Otázka č. 31: Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR**

V této otázce byli 51 % označeni Pražané, že se jedná pro ně o typický znak. Charakteristika je tedy dále pokládána za názorově platnou a zkoumána v další části výzkumu u informátorky pocházející z Prahy.

Středočechy zde označili pouze dva respondenti, což potvrzuje logičnost odpovědí v návaznosti na předchozí otázku. Zároveň je zde dobře viditelné rozlišení ve znacích Pražanů a Středočechů. Jihomoravané byli označeni 35 %, možnost „žádná z uvedených“ vybralo 14 respondentů.

- **Otázka č. 32: Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu**

U této otázky byly odpovědi rozloženy vcelku rovnoměrně mezi jednotlivé varianty a ani jedna z nich nepřesáhla primární kritérium 50 %. Nejvíce respondentů, tedy 41 označilo Jihomoravany, nejméně Pražany, 21. Je však možné, že respondenti kraj Praha chápali v užším slova smyslu a vyjadřovali se především k občanům žijícím přímo v hlavním městě a nebrali v potaz vesnice do tohoto kraje spadající. Stejně tak je ale možné, že lidé žijící v obcích blízko hlavního města jsou jím natolik ovlivněni, že již do jisté míry převzali městský („pražský“) způsob života.

Přestože Středočeši zde byli označeni pouze 39 respondenty (což je o 2 méně, než u Jihomoravanů), z celkových označení to představuje 32 % a tato charakteristika je tedy, z důvodů zmíněných výše, dále zařazena ke zkoumání u informátorky žijící ve Středočeském kraji. Přesto však autorka brala v potaz vcelku rovnoměrné rozložení odpovědí a tedy to, že tento znak je do jisté míry typický pro obyvatele všech regionů.

Zároveň tu však zahrnuje téměř shodný podíl označení jako Pražané varianta „žádná z uvedených“, která byla označena 21 respondenty.

8.8 Příloha č. 8: Shrnutí obecně platných typických charakteristik pro jednotlivé regiony.

Z výzkumu vyplynuly následující charakteristiky (viz. Tabulka č. 1, Tabulka č. 2 a Tabulka č. 3), které lze pro obyvatele jednotlivých krajů označit za obecně názorově platné v myslích občanů České republiky.

Tabulka č. 5: Jihomoravané - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu

Jihomoravané		
Ot. č.	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu:	Označení v % (zaokrouhleno)
12	Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje	96
2	Nábožensky založení	94
17	Výrobci vlastního domácího vína a pálenky	90
3	Chodí často do kostela	87
6	Mluví nářečím	83
16	Znalci vína	81
11	Účastní se množství tradičních oslav, svátků	77
14	Častá a vysoká konzumace pálenky	76
10	Dodržují tradice, zvyky	74
15	Častá a vysoká konzumace vína	73
21	Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem	68
19	Pohostinní	67
27	Mají pevnější rodinné vztahy	64
23	Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou	56
25	Spjatí s přírodou	50
29	<i>Jsou velice hrdí na svůj původ</i>	49

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 6: Pražané - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu

Pražané		
Ot. č.	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu:	Označení v % (zaokrouhleno)
18	Individualističtí, neosobní, anonymní	78
24	Uspěchaní, neustále jsou ve stresu	76

1	Ateisté	66
26	Většinu času tráví ve městech	63
28	Mají málo času na rodinu	60
8	Nedodržují tradice	58
22	Arogantní	58
9	Málo slaví tradiční svátky	54
20	Egocentričtí, sobečtí	53
31	Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	51
4	<i>Mluví nespisovnou češtinou</i>	44
7	<i>Používají v běžném hovoru často vulgární slova</i>	43

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 7: Středočeši - Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu

Středočeši		
Ot. č.	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu:	Označení v % (zaokrouhлено)
30	Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	59
13	Častá a vysoká konzumace piva	52
32	<i>Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu</i>	32
7	<i>Používají v běžném hovoru často vulgární slova</i>	31
4	<i>Mluví nespisovnou češtinou</i>	30
26	<i>Většinu času tráví ve městech</i>	30
25	<i>Spjatí s přírodou</i>	27
1	<i>Ateisté</i>	27

Zdroj: Vlastní zpracování

*Kurzívou označené charakteristiky nesplňují kritérium 50 % označení a nejsou tak považovány za obecně názorově platné, byly pouze zařazeny do výzkumu k bližšímu prozkoumání.

8.9 Příloha č. 9: Výskyt obecně platných charakteristik u zkoumaných typických případů z jednotlivých krajů a v okolí jejich přátel, rodiny a známých

Tabulka č. 8: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „J“

Informátorka „J“			
Označení v %	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu	Výskyt u informátorky	Výskyt v okolí
96	Při slavnostních i jiných příležitostech nosí tradiční kroje	Ne	Ne, spíše menší vesnice
94	Nábožensky založení	Ne	Ano
90	Výrobci vlastního domácího vína a pálenky	Ne	Ano, více na vesnici
87	Chodí často do kostela	Ne	Ano
83	Mluví nářečím	Ano	Ano
81	Znalci vína	Ano	Ano
77	Účastní se množství tradičních oslav, svátků	Nijak zvlášť	Ano, více na vesnici
76	Častá a vysoká konzumace pálenky	Ne, spíše víno	Spíše víno
74	Dodržují tradice, zvyky	Nijak zvlášť	Ano, více na vesnici
73	Častá a vysoká konzumace vína	Ano, denně	Ano
68	Přátelští, družní, mají otevřený přístup k lidem	Ano	Ano, čím více na jih
67	Pohostinní	Ano	Ano, až příliš
64	Mají pevnější rodinné vztahy	Nijak zvlášť	Ano
56	Laskaví, dobrosrdeční, pomáhají si mezi sebou	Ano	Ano, na vesnicích ještě více
50	Spjatí s přírodou	Nijak zvlášť	Ano, více na vesnici
49	<i>Jsou velice hrdí na svůj původ</i>	<i>Ano</i>	<i>Ano</i>

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 9: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „P“

Informátorka „P“			
Označení v %	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu:	Výskyt u informátora	Výskyt v okolí
78	Individualističtí, neosobní, anonymní	Ne	Působí tak
76	Uspěchaní, neustále jsou ve stresu	Ano	Ano
166	Ateisté	Ano	Ano
63	Většinu času tráví ve městech	Ano, ale vyhledává přírodu	Ano
60	Mají málo času na rodinu	Ano, špatné vztahy	Spíše ano
58	Nedodržují tradice	Ano	Ano
58	Arogantní	Ne	Působí tak
54	Málo slaví tradiční svátky	Ano	Ano
53	Egocentričtí, sobečtí	Ne	Působí tak
51	Často se identicky vymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	Ne	Spíše ostatní vůči nim
44	<i>Mluví nespisovnou češtinou</i>	<i>Ano</i>	<i>Ano, v běžném hovoru</i>
43	<i>Používají v běžném hovoru často vulgární slova</i>	<i>Ano</i>	<i>Individuální, spíše ano</i>

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 10: Ověření obecně názorově platných charakteristik u informátorky „S“

Informátorka „S“			
Označení v %	Obecně platné charakteristiky vyplývající z výzkumu:	Výskyt u informátora	Výskyt v okolí
59	Příliš se identicky nevymezují vůči ostatním obyvatelům v rámci ČR	Ne, vymezuje se vůči obyvatelům okolních (větších) obcí a Praze	Ne, vymezují se ale ne regionálně
52	Častá a vysoká konzumace piva	Příležitostně	Ano
32	<i>Velké odlišnosti mezi obyvateli měst a vesnic v rámci regionu</i>	<i>Ne</i>	<i>Ano, trochu</i>

<i>31</i>	<i>Používají v běžném hovoru často vulgární slova</i>	<i>Ano, běžně</i>	<i>Ano, běžně</i>
<i>30</i>	<i>Mluví nespisovnou češtinou</i>	<i>Ano</i>	<i>Ano, východ regionu spisovnější</i>
<i>30</i>	<i>Většinu času tráví ve městech</i>	<i>Ano, kvůli práci a studiu</i>	<i>Ano, kvůli práci a studiu</i>
<i>27</i>	<i>Spjati s přírodou</i>	<i>Nijak zvlášť</i>	<i>Spíše straší lidé na vesnicích</i>
<i>27</i>	<i>Ateisté</i>	<i>Ano</i>	<i>Ano, pouze 5 věřících/3000 obyvatel</i>

Zdroj: Vlastní zpracování

*Kurzívou označené charakteristiky nesplňují kritérium 50 % označení a nejsou tak považovány za obecně názorově platné, byly pouze zařazeny do výzkumu k bližšímu prozkoumání.